

Diputació
Barcelona

Ètica i deontologia policial

Manual de consulta

El Pla de formació és un instrument fonamental per a la planificació i gestió de la formació de les diferents gerències i direccions de serveis de la corporació.

L'oferta formativa està definida a partir de la revisió i avaluació de la formació realitzada per la mateixa corporació i de l'anàlisi d'altres ofertes formatives que s'han desenvolupat en altres administracions públiques i és fruit de la col·laboració entre les diferents gerències i direccions de serveis de la corporació amb la Direcció de Serveis de Formació.

© de l'edició: Diputació de Barcelona

© del text: Cedepro

Primera edició: març de 2004

Primera edició digital: desembre de 2010

Disseny i producció: Direcció de Comunicació de la Diputació de Barcelona

Dipòsit legal: B-4456-2011

**Diputació
Barcelona**

Àrea de Presidència

Direcció de Serveis de Formació

Comte d'Urgell, 187. Edifici 14

08036 Barcelona

Tel. 934 049 300 · Fax 934 049 359

ds.formació@diba.cat · www.diba.cat

SUMARI

Introducció del manual	13
1. Concepte i context actual de la policia	15
Idees clau	15
1.1. La funció de la policia a les darreres dècades	15
1.2. El codi deontològic	18
1.3. La potestat discrecional de la policia	19
1.4. Què és ser policia?	20
1.5. La policia del futur	22
1.6. Policia i drets humans	23
1.6.1. La societat de convivència democràtica com a punt de partida	24
1.6.2. La Constitució espanyola de 1978 i la nova ordenació de la policia	24
1.6.3. La funció de la policia a la societat espanyola	25
1.7. Aspectes significatius dels drets humans	26
1.7.1. Els drets humans i les anomenades generacions de drets	26
1.8. Els nous drets, drets de solidaritat?	28
1.8.1. El dret al medi ambient	29
1.8.2. Els drets dels nens i de les persones grans	30
Resum del tema	31
Referències a l'annex	31
2. Ètica i deontologia professional	33
Idees clau	33
2.1. Ètica i moral. Les normes	33
2.1.1. Origen de les paraules ètica i moral	34
2.2. La deontologia policial	35
2.2.1. La complexitat de la professió policial	36
2.3. Què és un codi deontològic policial?	38
2.3.1. Els orígens de la deontologia policial	39
2.3.2. Les Nacions Unides i la deontologia policial	40
2.4. El control de la policia	41
2.5. Com es controla la policia?	42
2.5.1. El control intern	43
2.5.2. El control extern	44
Resum del tema	48
Referències a l'annex	48
3. La praxi policial	49
Idees clau	49
3.1. Els principis bàsics d'actuació policial	49
3.2. La no-corrupció	50
3.3. El secret professional	51
3.3.1. El secret professional dels policies en l'àmbit internacional	52
3.3.2. Els límits del secret professional policial	53
3.3.3. La policia i els mitjans de comunicació	53
3.3.4. La labor d'informació col·lectiva. L'accés als fitxers	54
3.4. La detenció	55

3.5. Els maltractaments i la tortura	57
3.5.1. La legislació espanyola	57
3.5.2. El Codi penal espanyol. Article 174 (abans 204 bis)	58
3.5.3. La tortura a la jurisprudència espanyola	59
3.6. La utilització de la força i les armes de foc	59
3.6.1. La utilització de la força i el respecte als drets humans	61
3.6.2. La utilització de la força en les declaracions internacionals	62
3.6.3. L'ús de les armes de foc a les declaracions internacionals	63
3.6.4. La utilització de la força i les armes de foc a Espanya	65
Resum del tema	67
Referències a l'annex	67
4. Policia i no-discriminació	69
Idees clau	69
4.1. La policia i els racismes quotidians	69
4.2. Una altra manera de veure l'estrangeria	70
4.3. Els límits de la violència	72
4.4. La no-discriminació a les organitzacions policíiques. «Els racismes interns»	74
4.5. Un canvi en l'acció	75
4.6. Consideracions sobre el racisme i la policia. Notes sobre una absoluta antítesi	77
4.6.1. La policia. És racista?	77
4.6.2. La realitat: la policia és racista	78
Resum del tema	80
Referències a l'annex	80
Síntesi del material	81
Glossari	82
Bibliografia comentada	85
Annexos i material d'autoavaluació	87

INTRODUCCIÓ DEL MANUAL

Aquest manual té com a nucli d'interès ajudar a identificar i comprendre com actua la policia, les actituds davant els requeriments socials, els comportaments professionals, els valors i les conductes personals i col·lectives.

Les actuacions de la policia, un servei públic essencial, en un estat democràtic de dret han d'estar en concordança amb els enunciats que inspiren els principis fonamentals recollits a la Declaració Universal dels Drets Humans i al dret constitucional dels estats moderns.

El manual s'ha estructurat en quatre temes, amb la finalitat de tractar de manera acurada els aspectes més importants de la feina policial. Tot i que poden ser estudiats de manera aïllada, mantenen una estreta relació, per la qual cosa s'estableixen referències entre ells. En aquest sentit es desenvolupen temes relacionats amb els fonaments deontològics de la professió policial, l'ètica d'una policia respectuosa amb la seva principal missió dins d'una societat de convivència democràtica i la protecció del lliure exercici dels drets i les llibertats fonamentals, que han d'orientar la pràctica de la policia amb l'objectiu de mantenir uns nivells òptims de tranquil·litat i pau social.

També es fa referència als principis bàsics d'actuació recollits a la LOFCS 2/86 (Llei orgànica de forces i cossos de seguretat), la qual és el codi de conducta professional, el codi deontològic de la policia al nostre Estat, d'acord amb les previsions de l'ONU al Codi de conducta per a funcionaris encarregats de fer complir la llei i de la Declaració 690, sobre la policia del Consell d'Europa. Incorporarem la nova proposta de Codi europeu d'ètica de la policia (RECOMANACIÓ Rec2001) 10 del Comitè de Ministres als estats membres sobre el Codi europeu d'ètica de la policia (adoptada pel Comitè de Ministres, el 19 de setembre de 2001).

Aquests principis adquireixen la seva plenitud quan s'adrecen a la protecció dels drets humans.

Per altra banda, al final de cada tema es donen les referències a l'annex on es pot trobar el material que amplia el contingut desenvolupat.

La darrera part del manual aporta, a més d'una síntesi del material, una breu bibliografia comentada on s'orienta sobre la lectura de llibres que poden resultar interessants per ampliar i/o aprofundir el contingut estudiat, així com un glossari on es poden trobar els conceptes bàsics tractats al llarg dels temes, amb la indicació de l'apartat o subapartat on es poden trobar, i altres conceptes desenvolupats de manera implícita al llarg del manual.

1. CONCEPTE I CONTEXT ACTUAL DE LA POLICIA

IDEES CLAU

- El rol social de la policia, en el procés històric, ha sofert un canvi radical, i quant als valors a interioritzar la protecció dels dret humans, en un estat de dret.
- La Declaració Universal dels Drets Humans, com una conquesta de la humanitat, els seus principis rectors, la seva universalitat, els nivells generacionals dels drets, la seva eficàcia jurídica i els sistemes de garanties, obliguen la comunitat internacional a combatre permanentment qualsevol violació.
- La policia ha de conjugar la potestat discrecional d'interpretació i/o d'actuació amb el mandat constitucional de protegir drets i llibertats.

1.1. LA FUNCIÓ DE LA POLICIA A LES DARRERES DÈCADES

Històricament, la policia s'ha correspost amb el concepte de poder, el model d'estat i de convivència de l'època, complint amb la finalitat que li marcava, a cada moment, el qui exercia el poder.

Des de la segona meitat del segle XX, i amb l'evolució del concepte d'estat (que ha passat de l'estat liberal de dret a l'estat social i democràtic de dret) han evolucionat, també, els concepte de *poder* i d'*exercici del poder*. En conseqüència, ha evolucionat el concepte de les funcions de la policia, i ha passat d'una visió purament professional a una altra de policia com a servei públic, com un servei a la comunitat.

El canvi més radical el va marcar l'aprovació de la Constitució espanyola de 1978 (CE). Però 25 anys després, especialment en el vessant orgànic, encara es busca i discuteix el model policial adequat. Els canvis en el model han de produir-se sobre la base d'un consens no exempt de dificultats i amb un reciclatge periòdic i constant dels membres del col·lectiu policial.

La nova societat demana un servei professionalitzat àgil i eficaç, protector de la víctima i respectuós amb el delinqüent, coneixedor del mitjà on exerceix la seva professió i de la societat a la qual ha de servir.

La definició del terme *policia* i la interpretació de les paraules relacionades amb aquest, a més d'una controvèrsia semàntica i/o jurídica, comporten polèmica a l'hora de definir la seva conceptualització, les competències, les funcions, els àmbits d'actuació, els models, les concepcions del servei, les missions, etc.

Es podria dir que és una qüestió d'articles i gènere: *el policia, la policia, el que és policíac, els policies, les policies*. És difícil establir uns paràmetres globals del concepte: la policia segons es tracti del servei públic, l'organització, el col·lectiu, la professió, els professionals o el model.

Una manera d'apropar-se a la descripció del concepte *policia* és la que utilitzen alguns buscant les arrels etimològiques de la paraula a la Grècia antiga, segons la qual:

- *Polis* significa ciutat.
- *Politeia*, fa referència a l'organització política i administrativa de la ciutat, *politia* en llatí.

Però el nostre àmbit d'anàlisi s'ha de situar a partir de finals del s. XVIII i consolidar-se en el transcurs del s. XIX amb la moderna funció de la policia vinculada a les activitats de seguretat individual i, sobretot, col·lectiva, associada al desenvolupament de l'estat modern.

Per comprendre el concepte de policia és important tenir en compte tres vessants, que són:

1. La doctrina jurídicoadministrativa tradicional europea.
2. La història.
3. La perspectiva sociològica i les teories de la gestió.

1. La doctrina jurídicoadministrativa tradicional europea

Aquesta doctrina ha desenvolupat una cultura emfatitzada per la definició detallada d'una de les funcions bàsiques de l'estat, l'activitat de la policia, fent una separació entre la teoria doctrinal de *policia administrativa* i la funció de la *policia de seguretat*.

De nou apareix una associació important entre la policia i el concepte seguretat. Aquesta paraula es convertirà en monopoli de l'estat. És clàssica la definició de Max Weber de l'estat com a monopolitzador de la protecció de la seguretat col·lectiva, de la coacció jurídica i, en darrer lloc, de l'ús legítim de la coacció física.

2. La història

La història ha tingut tendència a establir paral·lelismes entre l'evolució de l'estat modern i la policia, atès que la funció de la policia i les activitats dirigides a oferir seguretat no es poden separar. Seguretat s'entén amb una finalitat individual o social de qualsevol comunitat o cultura, com a valor afegit, capaç de constituir un dels elements catalitzadors dels assentaments de població i de configuració de la civilització.

En aquest punt trobem una dualitat entre:

- *Seguretat privada* (policia privada): inclou les mesures de seguretat dirigides a establiments i entitats públiques i privades i el règim jurídic de les empreses privades de seguretat i els detectius privats. El desplegament d'aquest col·lectiu és molt important i numèricament superior, a la majoria de països, als col·lectius públics.

A grans trets, podríem establir dins de la seguretat privada totes aquelles activitats de seguretat industrial, comercial i fins i tot domèstica i personal en les quals la seguretat té valor de mercaderia o producte comercial. La seguretat com a indústria o fenomen econòmic.

- *Seguretat pública* (servei públic de la policia): l'estudi de la seguretat comunitària realitzada per les institucions públiques i dirigida a garantir la protecció de les llibertats i els drets humans. Relacionats amb la seguretat pública i per ajudar a definir-la, hem d'introduir nous termes: *ordre públic*, *seguretat ciutadana* i *seguretat pública* els quals són conceptes jurídics indeterminats i de difícil precisió. Ordre i manteniment de la via pública, convivència i tranquil·litat ciutadana, protecció de les persones i dels béns, garantia de l'exercici de les llibertats i dels drets constitucionals serien algunes de les explicacions més senzilles.

3. La perspectiva sociològica i les teories de la gestió

Aquesta perspectiva fonamenta les seves tesis en els sistemes d'organització i les seves variables, com són:

- Les relacions de grups
- Els sistemes productius
- La subcultura policíaca
- La interacció i les relacions humanes
- El lideratge
- La presa de decisions
- L'eficàcia
- L'eficiència
- Etc.

Tanmateix podem afirmar que el lèxic de la policia està ple de conceptes tècnics i jurídics indeterminats, de paraules que provenen d'*altres disciplines*, com ara:

- El dret
- La medicina
- La psicologia
- La criminologia
- La sociologia
- Etc.

Aquests conceptes indeterminats dificulten una delimitació exacta de la terminologia o el vocabulari convencional i es presten a imprecisions que fan que es necessiti de manera quasi constant la seva redefinició. Malgrat aquest caràcter *multilateral* i *interdisciplinari* podem parlar de conceptes com els:

- Tècnics juridicopolicials
- Sociopolicials
- Economicopolicials

- Criminologicopolicials
- Científicopolicials amb l'aplicació de modernes tecnologies per a la investigació

1.2. EL CODI DEONTOLÒGIC

Encara que és difícil concretar el concepte de policia, és necessari situar dins un marc poc ambigu, i al més precís possible, els *principis bàsics d'actuació* de la policia dins d'un marc institucional democràtic o, el que és el mateix, en l'estat social i democràtic de dret.

Intentar conjugar drets humans, llibertats públiques, sistemes de garanties, benestar social, i equilibri harmònic entre el duet llibertat individual/seguretat col·lectiva, és una feina contínua dels poders públics envers les activitats de la policia i de l'administració.

És en aquest darrer binomi on es fonamenta el desenvolupament de l'acció de la policia, com és establir els marges entre llibertat i seguretat sobre la base de diversos *criteris*, com ara:

- Interpretació discrecional
- Acció voluntària
- Adequacions normatives
- Anàlisi de la situació
- Ubicació permanent a l'entorn

Garantir una convivència pacífica entre els ciutadans, com a part d'un sistema de servei públic, comunitari, participatiu, amb el ciutadà, no sobre el ciutadà, juntament amb la protecció dels drets humans, es converteix en l'eix principal de la deontologia policial. Aquesta és la veritable essència del treball policial i no pas posant l'èmfasi en el que de manera general, de vegades errònia, es considera l'única característica essencial de la policia, l'ús de la força, la qual, de manera legítima, és un instrument que s'ha de fonamentar en accions legitimades, necessàries i proporcionades.

El preàmbul de la LOFCS 2/86 a Espanya introdueix un nou concepte, el de *coacció jurídica*, que intenta definir de nou i de manera més àmplia l'acció tradicional de la policia, entesa com la coacció física legítima, de la qual hem parlat anteriorment, però sotmesa als *principis de legalitat* i als *principis bàsics d'actuació* derivats de les declaracions i els convenis internacionals per a funcionaris encarregats de fer complir la llei.

Convé, però, una revisió permanent d'aquests preceptes ètics, i tenir més rigor com menys es respectin els drets humans, els quals exigeixen un *canvi de mentalitat* en referència a:

- L'assistència al ciutadà
- La protecció de les garanties
- La defensa de la tranquil·litat i la convivència

- La no-agressió
- La prevenció
- La participació social

Tot això configura una realitat, un magma social determinat, que defineix paràmetres d'actuació policíaca diferents dirigits al manteniment i la protecció de les garanties socials, les quals es fonamenten en la desigualtat o en la diferència. En això es basa la clau d'un servei de seguretat pública en una societat, en un estat totalitari o en un estat de dret.

És interessant destacar la referència que en aquest sentit es fa a l'article 12 de la Declaració de Drets de l'Home i del Ciutadà inclosa dins la primera Constitució francesa de 1791:

«La garantia dels drets de l'home i del ciutadà necessita d'una força pública. Aquesta força s'institueix, per tant, en benefici de tots i no per a la utilitat particular d'aquells que la tenen al seu càrrec».

A partir de la Declaració de Drets de l'Home i del Ciutadà, i durant els darrers segles, s'han desenvolupat al món occidental, a manera de praxi policíaca, *dues grans tendències*:

1. *La tendència anglosaxona*: assigna a la policia un paper de lideratge i iniciativa per organitzar personal local, per resoldre problemes i operar en la mediació i regulació dels petits conflictes.
2. *La tendència llatina*: mostra una certa proclivitat a mantenir una doble subordinació cap a la judicialització de litigis i cap a l'autoritat política en la regulació d'urgències socials.

1.3. LA POTESTAT DISCRECIONAL DE LA POLICIA

Les limitacions a la potestat d'intervenció de la policia (potestat discrecional), estan basades en dos grans principis:

1. *Principi de legalitat*: fa referència a la base legal que justifica la intervenció de la policia en determinades situacions.
2. *Principi d'oportunitat*: referit a l'estat de necessitat real que justifica l'acció i els mitjans que cal emprar.

Aquesta limitació va implícita teleològicament, de manera inseparable, als propis drets i llibertats per evitar els abusos a l'aplicació de la norma o al compliment de la llei.

Definir unes funcions universals per a la policia pot no ser difícil, però aquestes diferiran en la *forma* i *metodologia* utilitzada per cada organització, sinònim del model o règim polític imperant, per protegir el ciutadà o l'estat com a ens absolut. Entre algunes d'aquestes *funcions* podríem anomenar:

- *Funcions universals o generals*: de protecció de persones i béns, de vigilància dels espais públics, d'ordre públic, persecució de la delinqüència, policia judicial, policia assistencial en general.

- *Funcions específiques*: d'investigació i prevenció de delictes, medi ambient, assistència a col·lectius de risc (menors, persones maltractades, tercera edat), assistència en calamitats públiques, intervenció en conflictes privats a requeriment, mediació, policia comunitària, policia de trànsit.

També sorgeixen quatre ordres o nivells, interrelacionats, de *limitació implícita del poder discrecional*, que entren en contradicció amb alguns principis i que estan en íntima relació amb el model o sistema de seguretat pública que s'analitzi; aquests són:

1. *Nivell funcional*: fa referència a la mateixa funció i/o competència.
2. *Nivell material*: està relacionat amb les formes d'aplicació dels recursos tècnics i/o físics.
3. *Nivell espacial*: fa referència al territori d'actuació.
4. *Nivell temporal*: fa referència al temps de l'actuació. Qui ofereix més versatilitat temporal? Policia en tot moment i lloc?

Podem afirmar categòricament que l'aplicació per part de la policia, de la discrecionalitat en excés, sense control intern i extern, polític i jurisdiccional, sense interacció ciutadana, pot convertir-se en una pràctica perversa de corrupcions i abusos, per tant, sense aquests mecanismes de control necessaris, sense limitacions a la seva potestat d'actuació, la praxi de la policia resultaria arbitrària i exempta de la característica de servei públic.

1.4. QUÈ ÉS SER POLICIA?

En aquest punt farem referència a dos aspectes molt importants:

1. El caràcter professional.
2. El caràcter personal.

1. El caràcter professional

Les característiques bàsiques que defineixen una professió són:

- El conjunt de coneixements tècnics.
- Les habilitats personals.
- La disponibilitat humana i material, que permeti aplicar a la pràctica el conjunt teòric.

En la prestació d'un servei públic, com és el de vetllar per un dret com la seguretat (abstracte, intangible, de mesura subjectiva, complexa), poden entrar en col·lisió interessos contraposats, legítims i a la vegada complementaris. Aquests serveis requereixen una dosi addicional de l'anomenada disponibilitat humana: un *canvi d'actitud*.

Els ciutadans, receptors dels serveis públics, són el patrimoni social més important; garantir els seus drets i llibertats és una missió, un manament, es converteix en element fonamental de qualsevol servei o actuació policial.

S'ha de garantir, doncs, la seguretat pública, la seguretat ciutadana, la protecció de persones i béns en un marc d'harmonia i pacífica convivència; però l'ordre que ha de prevaler a l'hora d'actuar no pot ser alterat discrecionalment per principis d'eficàcia policíaca. Per això és important tenir presents els criteris de congruència, oportunitat i proporcionalitat que no són conceptes abstractes. No hi pot haver dubtes entre els *béns jurídics que cal protegir*, aquests són:

- La vida
- La integritat física
- La llibertat individual
- La dignitat personal
- El respecte al ciutadà i a la seva intimitat personal

Tots ells són drets inqüestionables, sens dubte, de protecció superior al de seguretat. L'activitat policial s'orienta a assegurar i protegir aquests drets.

Per això l'actitud professional del policia s'ha d'adreçar en aquest sentit. La seva formació i orientació deontològica, malgrat el caràcter atemporal i finalista de l'activitat professional, no poden oferir dubtes.

És un fet que la societat civil ha evolucionat a cotes inimaginables des de fa 200 anys i, paral·lelament, les organitzacions policials han anat adaptant els seus comportaments a les demandes sociopolítiques del moment. Malgrat això, s'ha anat conferint a la professió policial una certa connotació marginalista.

Algunes de les causes estan vinculades a l'escassa estima social produïda pel *desconeixement de la realitat professional* a causa de:

- El desconeixement real de la professió.
- El desconeixement del model policial i els diferents cossos de seguretat i les seves competències, amb percepcions històriques desviades.
- L'extrapolació de comportaments propis d'altres contextos culturals, influència dels mitjans de comunicació (filmografia i telesèries nord-americanes).
- Una percepció social de proximitat de les administracions públiques en inversa relació amb la competència real en matèria de seguretat ciutadana.

2. El caràcter personal

Trobar l'*equilibri d'actitud* és una de les parts més difícils dins del procés previ a l'actuació policial. Per aconseguir-ho és important separar el límit emocional del professional, i per fer-ho s'ha de tenir en compte:

- L'adaptabilitat a la situació, a l'entorn
- La capacitat d'ampliar el seu món cognitiu
- L'especialització d'algunes estructures sense desviar-se de la missió principal
- El domini de la intel·ligència emocional.

La professió policial no necessàriament ha d'estar relacionada amb la criminalitat, la seva funció pot ser diferent però amb un elevat nivell de *requeriment social*, com ara:

- El trànsit
- Els accidents
- Els serveis assistencials a menors, persones maltractades, gent gran
- Els conflictes privats i/o de convivència
- Les emergències socials
- L'educació cívica viària
- L'educació de la seguretat preventiva
- La pluralitat cultural
- El treball comunitari

El policia ha de:

- Atendre demandes socials molt diverses i acceptar les queixes, les suggerències i les denúncies ciutadanes sobre actuacions incorrectes i arbitrar, al mateix temps, les mesures correctores o terapèutiques adients.
- Promoure la participació activa de la societat i acceptar la seva intervenció en les actuacions policials i de l'administració en general, sense prendre-ho com una agressió personal o corporativa. Aquesta actitud positiva d'acceptació de la rèplica ciutadana legítima més els policies i la policia.

1.5. LA POLICIA DEL FUTUR

Les noves tendències de la criminalitat o de la delinqüència deriven directament de l'evolució social del món eminentment urbà, de les futures relacions socials i de les seves causes. Aquestes noves tendències estan relacionades amb:

- La globalització del món
- La localització de les activitats delictives
- La polarització dels ingressos

Malgrat tot, les demandes socials de seguretat no són universals quant a la seva conceptualització, i per extensió, a la seva necessitat individual o col·lectiva.

El concepte d'aldea global respon a criteris economicistes i no a realitats socials igualitàries. La seguretat no té el mateix valor social afegit, en termes de qualitat de vida, al món occidental, a l'Amèrica Central o del Sud ni a les cultures africanes on es lluita, encara, per una legitimació cultural i política aparentment igual en el concepte, però diferent quant a l'evolució històrica i social dels països de la vella Europa i entre Occident i els països de l'antic mur d'acer o de les exrepúbliques soviètiques.

Els reptes de la policia són i seran:

- El manteniment d'actituds constants per aconseguir la seva doble ubicació socioprofessional.
- La integració i identificació amb l'entorn físic, social, polític, econòmic, cultural i temporal i la permanent ubicació situacional entre la persona i la professió.

Aquesta unió personal i professional ha de ser complementària i estar en *equilibri* amb:

- Els nivells d'acceptació social de la funció de la policia
- La prestació del seu servei
- La relació dialèctica entre ciutadà i policia

Sense aquesta íntima relació, el sistema democràtic ofereix fissures que poden posar-lo en qüestió o en conflicte permanent.

La investigació i els mètodes d'anàlisi científicosocial adquireixen especial importància en la praxi policíaca del present i del futur juntament amb la necessitat urgent d'aplicació de les noves eines tecnològiques, sense oblidar les habilitats elementals i les capacitats transversals i comunicatives (orals i escrites, habilitats de relació i de treball en equip).

El professional policial ha de ser una persona instruïda, formada socialment i amb l'equilibri emocional suficient per poder oferir serveis de qualitat a altres persones.

1.6. POLICIA I DRETS HUMANS

L'any 1998 es va donar un fet important per a l'acceptació de la societat internacional organitzada, ja que es va celebrar el 50è aniversari de la Declaració Universal dels Drets Humans.

La col·lisió entre la declaració dels drets humans del període de la Segona Guerra Mundial i la lenta consecució de la seva eficàcia, així com la impossibilitat real d'aplicació en tota la comunitat internacional, ha justificat sovint la violació sistemàtica d'aquests drets de manera quasi paral·lela a la d'una hipotètica consolidació.

La dualitat de tendències abans descrites està en consonància amb *dues concepcions del dret i del pensament polític i social*, amb dues formes diferents, i fins i tot contraposades, d'entendre els drets humans, i el que és més important, de consolidar o conquerir un marc de garanties d'aquells drets com són la *democràcia* i el *totalitarisme*.

A partir d'aquestes dues concepcions podríem prendre com a exemple el paper actual de la policia a les dictadures d'Argentina, Xile, Veneçuela, Colòmbia, Hondures o Nicaragua, o Albània, Bòsnia, Kosovo, Indonèsia i altres zones on s'han violat sistemàticament aquests drets en nom de la raó d'estat o d'altres raons sempre allunyades de l'esperit de la Declaració Universal dels Drets Humans.

1.6.1. La societat de convivència democràtica com a punt de partida

Un estat formalment democràtic és aquell en el qual es reconeixen com a normes bàsiques:

- La divisió de poders: poder legislatiu, poder executiu, i poder judicial.
- Les institucions que regulen aquests poders.

Però pot donar-se el cas que l'estat sigui teòricament democràtic però pràcticament no faci possible la convivència dels ciutadans ni reguli la manera en què l'aparell estatal es relacioni amb la societat.

La finalitat principal de tota organització democràtica és fer possible una convivència cada cop més justa i en què tota persona tingui possibilitat d'accedir a la participació en les responsabilitats públiques de manera igualitària i, sobre la base de la seva capacitat d'autodeterminació, pugui accedir a la seva llibertat.

1.6.2. La Constitució espanyola de 1978 i la nova ordenació de la policia

El poble és el titular del poder i de la sobirania nacional i les institucions de l'estat no són més que òrgans en els quals el poble delega els seus poders.

L'article 1.2 de la CE declara que:

«La sobirania nacional resideix al poble espanyol, del qual sorgeixen els poders de l'Estat.»

El mateix article 1, a l'apartat 1r, declara que: «Espanya es constitueix en un Estat social i democràtic de Dret...».

Això significa que els *tres elements* que han de decidir l'Estat espanyol es concreten en el seu caràcter de:

1. *Estat de dret*: en definició del jurista Robert Von Mohl, «és aquell on les activitats públiques i privades estan regulades d'acord amb un dret (o sistema jurídic) concret». En altres paraules, l'estat de dret és aquell on l'exercici del poder està sotmès a la llei i al dret.
2. *Estat democràtic*: és aquell on els ciutadans tenen participació en les feines de responsabilitat pública. La CE estableix ben clarament els principis bàsics de qualsevol estat democràtic. Per una part proclama, a l'article 1.1, el «pluralisme polític» com a valor superior del seu ordenament jurídic, i a l'article 6 afirma que l'expressió d'aquest pluralisme polític correspon, essencialment, als partits polítics. Per altra part, consagra un conjunt d'institucions o canals de participació política.
3. *Estat social*: es tracta d'aquell on el govern intervé en el sistema econòmic i en les relacions laborals i socials per garantir a tots els ciutadans unes condicions de vida dignes.

El punt de partida de l'actual regulació de la funció de la policia és, també, la Constitució.

Els elements essencials perquè la policia pugui ser professional i pugui estar al servei del ciutadà són:

- Els models de poder, d'estat i de convivència.
- La subjecció del govern a l'imperi de la llei.
- La dependència de la policia del govern.
- Les missions que la CE li encarrega.

1.6.3. La funció de la policia a la societat espanyola

L'article 104.1 de la CE estableix que la missió de les forces i cossos de seguretat és la de «protegir el lliure exercici dels drets i les llibertats dels ciutadans i garantir la seguretat ciutadana».

No és casual que el constituent, en el moment d'indicar les missions de la policia, establís una jerarquia, en la qual:

- En primer terme es troba la protecció dels drets i les llibertats dels ciutadans.
- En segon lloc, fa referència a la garantia de la seguretat ciutadana.

Això és així ja que en dècades passades es considerava que la missió primordial de la policia era el manteniment de l'ordre públic. Actualment entenem que sense la garantia dels drets dels ciutadans no hi pot haver ordre públic ja que aquest radica, precisament, en l'exercici lliure dels drets humans. Sense aquests drets no hi ha ordre possible.

La CE regula la tutela i l'exercici dels drets fonamentals al títol I i, al seu voltant, s'ha de centrar tota l'actuació de les institucions que regula.

L'article 104.2 estableix que una llei orgànica determinarà:

- Les funcions.
- Els principis bàsics d'actuació.
- Els estatuts dels membres de les Forces i Cossos de Seguretat.

La Llei orgànica 2/1986, de 13 de març, de forces i cossos de seguretat desenvolupa aquest manament i té com a objectiu principal «establir el disseny de les línies mestres del règim jurídic de les forces i cossos de seguretat en el seu conjunt, tant de les que depenen del Govern de la nació com de les policies autonòmiques i locals, establint els principis bàsics d'actuació comuns a totes elles i fixant els criteris estatutaris bàsics».

En aquesta llei també s'estableixen els *principis bàsics d'actuació* com un autèntic codi deontològic.

1.7. ASPECTES SIGNIFICATIUS DELS DRETS HUMANS

Els drets humans són una conquesta de la humanitat i el seu creixement pot resumir-se a partir de *tres fets* que han marcat la història:

1. *El descobriment de l'agricultura*: aconseguir el cultiu va fer que l'home deixés de ser nòmada.

2. *La revolució industrial anglesa*: la revolució industrial li va conferir el protagonisme del domini de la història.
3. *La invenció del xip*: la informàtica ha obert el camp de noves tecnologies.

El coneixement, l'estudi i la difusió dels drets humans pot ser el millor sistema per aconseguir que allò que l'home ha aconseguit no li serveixi, ara, per destruir-se a si mateix i que el desig de rapidesa en els resultats no acabi, en el futur, amb la seva pròpia espècie.

El primer document en què es reconeixen els drets humans i que constitueix l'origen de tot reconeixement internacional és la *Declaració Universal dels Drets Humans*, proclamada per l'ONU el 10 de desembre de 1948.

Entre les *característiques més significatives* dels drets humans podem citar:

- El caràcter d'*universalitat* és el més important. Els drets humans comprenen tots els individus.
- Els drets humans són *imprescriptibles*, és a dir, que no s'adquireixen ni es perden amb el pas del temps. Jurídicament s'entén per prescripció les transformacions d'una situació o estat de fet reconegudes per la llei.
- Són *inalienables* per tal com no es poden transferir d'una persona a una altra. L'individu és titular de drets humans pel fet de pertànyer a l'espècie humana i, encara que els gaudeixi per dret propi, no pot disposar d'ells ni transferir-los.
- Són *irrenunciables*. No poden ser cedits a altres ni s'hi pot renunciar purament i simplement quedant-ne desproveït.
- Finalment s'ha d'indicar que són *interdependents* i *complementaris*; aquests caràcters van íntimament lligats. Els drets humans formen una cadena, els graons de la qual no es poden separar. Dit d'una altra manera, els drets humans han de ser entesos com un tot.

També hem de tenir en compte l'efectivitat, que consisteix en la necessitat de l'exercici dels drets i la insuficiència del mer reconeixement. Aquesta circumstància obliga els governs a incorporar a la seva legislació interna els postulats d'universalitat recollits en les normes internacionals. Per altra part, l'Estat no té legitimitat per no reconèixer efectivament els drets humans dels individus i per considerar que no són més que una forma jurídica que no formen part del món de la ficció jurídica.

1.7.1. Els drets humans i les anomenades generacions de drets

Per poder estudiar els drets humans és necessari classificar-los, desglossar-los i analitzar-los, i ho farem adoptant el sistema utilitzat pel professor Karel Vasak, que consisteix a agrupar els drets humans per «generacions» segons el seu reconeixement en el temps i en l'espai (cobertura internacional o universal), és a dir, el reconeixement d'aquests drets a tots els éssers humans pel fet de ser-ho.

Podem parlar de tres generacions de drets:

1. Els drets civils i polítics
2. Els drets socials, econòmics i culturals
3. Els drets naixents. La societat del benestar com a model social

1. Els drets civils i polítics

Els drets civils i polítics també s'anomenen *drets d'avui per avui* o *drets bàsics de la persona*.

Aquesta generació fou la primera a ser reconeguda. S'entén per aquests drets les normes dictades en benefici de l'individu o dels grups per garantir el reconeixement de la igualtat i la possibilitat de ser tingut en compte com a component de l'espècie humana.

Entre aquests drets podem assenyalar els següents:

- Els drets relatius a la vida i a la llibertat
- El dret a la igualtat davant la llei i els tribunals i a la seguretat jurídica
- El dret de tots a la pròpia personalitat
- El dret a la família
- El dret de reunió i associació pacífica
- El dret de sufragi o de participació en els assumptes públics
- El dret a la llibertat econòmica
- El dret de les minories existents en els estats

Aquests drets van ser reconeguts internacionalment pel *Pacte internacional dels drets civils i polítics*, adoptat per l'Assemblea General de les Nacions Unides el dia 16 de desembre de 1966.

2. Els drets socials, econòmics i culturals

Reben el sobrenom de *drets d'avui per demà*. L'instrument internacional que els reconeix és el Pacte internacional dels drets econòmics, socials i culturals.

Podem agrupar-los de la manera següent:

- *Dret al treball i a gaudir del temps lliure*: destacarem el dret a treballar, el dret a condicions equitatives i satisfactòries de treball (durada raonable de la jornada de treball, descans setmanal i vacances...), el dret a una remuneració equitativa, el dret a la seguretat social, a la protecció del nen i de la dona en el dret al treball i els drets sindicals (negociació col·lectiva, associació...).
- *Dret a la família*: podem citar el dret a casar-se i a tenir prole, el dret als ajuts familiars i el dret a la llibertat d'educació dels fills.
- *Dret a l'educació i instrucció*: destacarem el dret a l'educació general i a la instrucció, el dret de tota persona a la llibertat d'elecció cultural i el dret a la participació en la vida cultural de la comunitat.
- *Dret a la vida social*: entre aquests es troben el dret a la propietat privada, el dret a un nivell de vida adequat, dret a pensió i a la jubilació i el dret a la readaptació professional i social.

3. Els drets naixents. La societat del benestar com a model social

L'evolució econòmica i social dels anomenats països «civilitzats» o de «cultura occidental», en les dècades dels anys cinquanta i seixanta va conformar un sistema de vida que es reconeix amb el nom de «societat del benestar». Aquesta societat podríem definir-la com el resultat d'una actuació estatal destinada a produir béns i serveis no rendibles per al sector privat.

L'Estat garanteix a tots els ciutadans uns nivells mínims de percepcions directes pel seu treball i, especialment, de serveis assistencials, de previsió social i de serveis públics en general. Es podria dir que aquest estat és el resultat de l'etapa del constitucionalisme de l'estat social i democràtic.

Aquest model social ha comportat la implantació i la consolidació progressiva i notable dels drets fonamentals bàsics i s'ha convertit en un model que han intentat seguir moltes societats de convivència democràtica.

Existeixen alguns *factors* que fan que la societat del benestar es trobi en crisi i es dubti sobre la possibilitat d'una implantació estable d'aquest model social. Alguns d'aquests factors són:

- El consumisme
- La hipermeccanització
- La crisi econòmica generalitzada

Això no obstant, l'aplicació del model social i la seva crisi han comportat la modificació de les tendències tradicionals del dret internacional, que es manifesta amb l'aparició d'una sèrie de nous drets que no responen a l'esquema dels drets humans en sentit clàssic.

Les dues primeres generacions de drets corresponen a les etapes històriques del constitucionalisme liberal i social i es basen en la llibertat i en la igualtat. La tercera generació ha nascut de l'estat del benestar i, amb independència de l'evolució social, es consolidarà com a única sortida possible.

1.8. ELS NOUS DRETS, DRETS DE SOLIDARITAT?

La modificació de tendències, el canvi de valors i els efectes de la revolució tecnològica han fet que l'últim terç del segle es caracteritzi per la consolidació dels anomenats «nous drets humans» que configuren una nova generació.

Aquest bloc de drets pot denominar-se *drets de solidaritat*, ja que tradueixen una certa concepció de la vida en comunitat i no poden convertir-se en reals i efectius sense la conjunció d'esforços de tots els que participen en la vida en societat, com són:

- Els individus
- L'estat
- Les altres entitats públiques i privades

La naturalesa jurídica i el significat social d'aquests drets resulta molt controvertida en la mesura que no presenten, per ara, una regulació jurídica internacional específica i sistemàtica.

El fet és que el sistema de protecció dels drets humans ha experimentat una gran expansió que ha comportat una veritable sectorialització. Amb els nous avanços socials, han nascut noves necessitats que s'han traduït en nous drets.

L'aspiració legítima al desenvolupament es configura com un dret de les nacions i els avenços tecnològics donen una nova dimensió al dret a la intimitat personal; l'expansió de l'estat del benestar passa per una redefinició de la solidaritat.

Alguns exemples d'aquesta nova generació de drets són:

- El dret al desenvolupament en un ambient sa i equilibrat.
- El dret a la pau.
- El dret a la lliure determinació dels pobles.
- El dret a beneficiar-se del patrimoni comú de la humanitat.
- El dret a la pròpia visió del món.
- El dret a la imatge.
- El dret a la qualitat dels productes.
- El dret a la creativitat.
- El dret a l'educació per la pau, per l'estímul i respecte als drets humans i per la comprensió i cooperació internacionals.
- Els drets dels nens.
- Els drets de les persones grans.

Molts d'aquests drets no són nous, sinó que són el resultat de l'evolució d'altres drets reconeguts anteriorment i que l'evolució social ha anat matisant fins que han cobrat una nova dimensió.

A continuació comentarem alguns dels drets de nova generació i incidirem especialment en aquells en els quals el ressò social és major actualment.

1.8.1. El dret al medi ambient

El dret al medi ambient és el més característic d'aquesta nova generació i, naturalment, n'engloba d'altres. És el resultat de l'evolució d'altres drets reconeguts amb anterioritat.

Com antecedent podem citar l'article 22 de la Declaració Universal dels Drets Humans de 1948 que diu, entre altres coses:

«Tota persona té dret a la satisfacció dels drets econòmics, socials i culturals indispensables per a la seva dignitat i al lliure desenvolupament de la seva personalitat.»

Encara més directe resulta l'article 12 del Pacte internacional dels drets econòmics, socials i culturals que estableix que per fer plenament efectiu el dret a la salut física i mental els estats han

d'adoptar, entre altres, mesures per a «la millora, en tots els seus aspectes, de la higiene en el treball i del medi ambient».

L'absència de cobertura directa de caràcter universal fa que haguem de referir-nos a la *protecció interna* a l'hora d'estudiar aquests drets.

La protecció, a Espanya, es troba garantida en l'article 45 de la CE, que proclama que:
«Tothom té dret a gaudir d'un medi ambient adequat per al desenvolupament de la persona, així com el deure de conservar-lo.»

1.8.2. Els drets dels nens i de les persones grans

La societat del benestar com a meta ha conduït a una societat altament competitiva on la crisi dels valors tradicionals comporta que els nens i els grans hagin de ser objecte d'especial atenció. Per aquesta raó, es van configurar uns drets especialment protectors d'aquestes etapes de la vida de l'ésser humà i, a partir de la protecció interna, la cobertura ha passat a ser universal.

En els darrers anys, moltes legislacions internes han introduït modificacions legislatives que reflecteixen l'evolució dels conceptes protectors dels drets de les persones en aquestes fases crítiques de les seves vides. El reflex ha arribat al dret públic i privat.

Resum del tema

Fins aquí s'ha volgut fer un breu recorregut per la història, una miscel·lània de l'evolució del rol social de la policia. Els aspectes que s'han desenvolupat han estat els següents:

- La comunitat internacional organitzada va conquerir la Declaració Universal dels Drets Humans, un fita de la humanitat, la generació progressiva de drets civils i polítics, socioeconòmics i els anomenats drets de solidaritat.
- La conjugació del binomi policia i drets humans ajuda a preservar la universalitat, inalienabilitat i imprescriptibilitat dels seus principis rector, dels valors i les conductes respectuoses amb els continguts de la Declaració.
- A la reflexió sobre: què és ser policia?, s'hi neix?, és una vocació?, o simplement una professió més?, també s'ha fet referència als valors socials interioritzats pels professionals, i s'ha fet èmfasi en el fet que els policies han de ser persones, professionals al servei de persones, d'una comunitat democràtica organitzada.
- La definició d'una cultura de servei als ciutadans i ciutadanes més enllà de la seva condició, opinió, creença, orientació sexual o pertinença a qualsevol col·lectiu cultural. Així mateix, una cultura de servei públic, respectuosa amb la diversitat, d'acord amb el mandat constitucional de protecció de drets i llibertats i de garanties de la seguretat.

Referències a l'annex

Annex 1. Les funcions del Govern i de l'Administració (títol IV de la Constitució espanyola).

Annex 2. Fragment de la Carta fundacional de les Nacions Unides: propòsits i principis.

2. L'ÈTICA I DEONTOLOGIA PROFESSIONAL

IDEES CLAU

- Qualsevol professió orientada al servei directe a persones ha d'estar regulada per un codi de conducta.
- La deontologia de la professió de policia ha de fonamentar-se en el respecte profund als principis de la Declaració Universal dels Drets Humans.
- La policia, com un òrgan de control social en un sistema de convivència democràtica en un Estat de dret, ha d'estar sotmesa a determinats mecanismes de control interns o externs.

2.1 ÈTICA I MORAL. LES NORMES

Les persones aprenem a partir de les nostres experiències, aprenem, per exemple, que en una comunitat no s'actua sense regles i que n'existeixen algunes que permeten i altres que prohibeixen en diferent grau. Es així com al llarg de la nostra vida es va formant el nostre caràcter i cadascú de nosaltres elabora un *codi ètic* o *moral* que aplica davant multitud de situacions de manera conscient o inconscient.

Aquest codi moral, encara que no és idèntic al del nostre veí, tampoc té diferències substancials amb el de la majoria de les persones que formen part de la nostra societat.

És lògic que els codis que «contenen» les normes que apliquem siguin similars als d'altres persones que, com nosaltres, han nascut i viscut en una família de constitució semblant a la nostra, han rebut una formació escolar semblant a la nostra i han jugat i crescut al costat d'altres persones d'un mateix origen social.

Segons el que hem dit abans podem arribar a la conclusió que els nostres codis morals varien segons:

- La cultura
- El lloc
- El temps

Cada cultura té en els seus codis morals (que en part es reflecteixen en les lleis) la seva manera de vestir, de donar culte als morts, de culte religiós, les normes de conducta social, etc.

Tota moral consisteix en un sistema de regles, i l'essència de qualsevol moralitat s'ha de buscar en el respecte que l'individu adquireix vers aquestes regles.

Així, doncs, és la mateixa persona qui és conscient de la necessitat de respectar determinades regles, i el fet de no respectar-les genera un sentiment de culpa que pot comportar remordiments. Pot donar-se que aquest sentiment de culpa sigui superior pel fet de no haver respectat una determinada regla del propi codi moral, com per exemple:

- No haver ajudat un germà quan ens necessitava
- No haver respectat una norma legal
- No parar-se davant un semàfor vermell

De fet, les regles morals són respectades i obeïdes abans i durant més temps que les de tipus legal o jurídic, malgrat que les primeres no estiguin escrites ni tinguin unes institucions visibles que les emparin i que obliguin a complir-les. És més, es poden plantejar dilemes entre obeir una *norma moral* o una *norma legal*, com per exemple que se'ns demani mentir en un judici per ajudar un amic.

En canvi, és obvi que no tots els drets morals constitueixen el que s'acostuma a etiquetar com «drets humans». Per exemple, tothom té el dret moral que un amic li torni el llibre que li va prestar però, si no ho fa, difícilment podrem recórrer a Amnistia Internacional i denunciar que els nostres drets humans han estat vulnerats.

2.1.1. Origen de les paraules ètica i moral

A partir de les tesis socraticoplatòniques sobre la praxi humana i el bé, Aristòtil fou el primer a considerar l'ètica com una disciplina filoètica, que és, a la vegada, una doctrina de la felicitat i de la virtut i pretén il·luminar l'estudiós de l'ètica perquè aprengui a fer el bé i sigui un *home bo*.

La paraula utilitzada en l'antiga Grècia per designar aquesta ciència era *ethos*. Aquesta paraula té dues accepcions:

1. La primera accepció fa referència a l'*ús, hàbit o costum* (moralment bo).
2. La segona es refereix al *caràcter*.

La paraula *moral* procedeix del llatí *mos* (plural *mores*). És una traducció dels dos conceptes grecs d'*ethos* i significa al mateix temps *bon costum i caràcter*.

S'ha de dir que, tant en l'ètica tradicional com en el llenguatge corrent, l'adjectiu ètic s'utilitza sovint com a sinònim de moral.

Actuar èticament és més que adaptar-se sense crítica a les regles de comportament i escales de valors vigents: és tenir com a hàbit el bé, determinant-lo a partir de la pròpia intel·ligència i reflexió, que té com a fonament la moralitat de la persona.

S'ha d'entendre que els *deures* i les *obligacions* no només són les normes escrites o no escrites que determina la nostra societat, sinó que hem d'anar més enllà. Dins el marc del que cadascú de nosaltres entenem com la nostra moral hi ha diferents normes de les quals nosaltres mateixos som autors, com per exemple:

- Donar diners a qui demana almoïna.
- Ajudar un amic encara que sigui perjudicant el nostre èxit.
- Adoptar un nen sabent que té una determinada deficiència.

Aquestes normes poden tenir tant o més valor per a cadascú de nosaltres que la resta de normes habituals de la nostra societat.

Per finalitzar hem de dir que només estem obligats a respondre moralment d'aquells actes que fem de manera lliure i voluntària.

2.2. LA DEONTOLOGIA POLICIAL

Com hem apuntat abans, dins el marc d'àmbits culturals diferenciats trobem morals diferents. És per això que hem de parlar de *dos tipus de moral*:

1. *Moral de grup*: es dona en una mateixa societat, on els individus que la formen tenen unes normes de conducta semblants.
2. *Morals particulars*: apareixen en grups amb regles només vàlides per a aquell grup determinat.

De manera semblant, cada professió ha anat desenvolupant una ètica *professional* o *gremial*, en què les normes establertes tan sols són vinculants per a les persones que han escollit i exerceixen aquella professió.

No és necessari fer un estudi massa profund per veure que totes les morals de grups professionals es basen en un principi general, que consisteix que cada membre faci el seu ofici de la millor manera possible.

El treball no es defineix només per unes *regles tècniques* que permetin un procés laboral fluït, sinó que es tracta també d'una activitat que s'exerceix sobre la base d'unes *regles morals*, en especial en el cas de treballs que d'una manera directa o indirecta poden afectar altres persones.

La paraula *deontologia* prové del grec:
— *Deon* - *deontos*, que vol dir deure.
— *Logos*, que vol dir tractat.
Tractat dels deures o de les obligacions

A partir d'aquests termes podem donar *dues definicions*:

1. Una definició senzilla, basada en l'etimologia de la paraula: «ciència o tractat que estudia els deures i l'ètica professional».
2. Una altra definició més completa: «conjunt de deures professionals que han d'inspirar la totalitat de la conducta d'un professional perquè procedeixen de regles ètiques i de principis morals bàsics».

Per exemple, un artesà que fabriqui els seus productes amb un material deficient no actua d'acord amb els principis deontològics del seu col·lectiu professional. El professional que actua d'aquesta manera es perjudica a si mateix (la seva clientela, en adonar-se de la baixa qualitat del seu producte, deixarà de comprar-li), i també perjudica tot el col·lectiu d'artesans.

La majoria de les professions han establert una sèrie de normes (en alguns casos escrites i en la majoria no escrites) que coneixen totes les persones que s'hi dediquen i del respecte a aquestes normes depèn l'honorabilitat de la professió.

Un exemple clar de moral de grup o de moral «professional» és el cas d'una banda de delinqüents on tots els membres saben que hi ha unes regles que s'han de respectar i sense les quals la banda no funcionaria. Unes normes molt simples, com repartir-se el botí, com cal comportar-se quan la policia deté un membre de la banda... Es tracta de l'anomenat «honor del delinqüent» i és una moral de grup o codi deontològic de «la professió» de delinqüent. Algunes professions, mitjançant els seus col·legis professionals, també han anat elaborant els seus codis deontològics.

L'ètica no és una ciència exacta com les matemàtiques, sinó que hi ha constants debats sobre el que es pot considerar ètic i el que no. En altres paraules, sobre quins són els límits de l'ètica.

Un exemple en constant debat i canvi és el que fa referència a l'ètica mèdica i científica, a causa dels importants avenços de l'enginyeria genètica. Encara està obert el debat sobre l'avortament i l'eutanàsia quan es fa necessari debatre la legitimitat de la fecundació artificial, de la clonació d'òvuls i embrions, de la manipulació genètica per determinar el sexe dels fills o per eliminar malalties hereditàries.

Per tal que els continguts d'un codi deontològic puguin ser assumits i arribin a formar part de la manera de ser d'un professional, és necessari que aquests els entenguin i estiguin convençuts que només respectant voluntàriament les normes deontològiques seran uns bons professionals.

Quan es dona el cas que un professional respecta el codi deontològic només per temor al càstig si trenca les normes no podem parlar d'un professional, sinó d'una persona que fa un treball determinat per aconseguir un sou.

El Codi de conducta per a funcionaris de l'Assemblea General de l'ONU, a l'últim paràgraf del punt e) del preàmbul, diu:

«Les normes, en si mateixes, no tenen valor pràctic, llevat que el seu contingut i significat, mitjançant l'educació i la capacitació i mitjançant la vigilància, passin a formar part del credo dels funcionaris encarregats de fer complir la llei.»

2.2.1. La complexitat de la professió policial

Qualsevol professional que ja faci uns anys que va escollir la policia com a professió és conscient que aquesta té unes característiques especials que poden canviar el caràcter dels seus membres amb més facilitat que d'altres professions.

La natura del treball policial comporta que l'agent de policia sovint estigui en contacte amb la part més conflictiva de la vida de les persones, amb els pitjors dies de cada ciutadà (quan condueix begut, quan maltracta la seva parella, quan es baralla...) i amb els ciutadans que delinqueixen habitualment.

El treball policial fa que passin per les mans de l'agent objectes de valor, drogues, informació important... És comprensible que alguns agents puguin sentir-se atrets per algun d'aquests

béns. Les transgressions de les normes de conducta per part dels agents són rares, però malauradament moltes vegades es donen aquestes situacions en les seves pràctiques quotidianes.

La policia és una professió molt especial a la qual l'estat «delega» una petita part del seu enorme poder. Aquesta petita part de poder que té cada agent de policia és tan gran que pot ser que sovint alguns agents no en siguin conscients.

Un agent de policia pot:

- Impedir que un conductor circuli per un determinat lloc i obligar-lo a fer-ho per un altre.
- Privar de llibertat un ciutadà.
- Retirar-li el permís de conduir.
- Tancar-li el local.
- Donar cops en defensa pròpia.
- Disparar l'arma de foc.

Un agent de policia pot fer totes aquestes coses (i, a vegades, ha de fer-les) *sempre emparat per la llei, la necessitat real, l'oportunitat i la proporcionalitat en els mitjans i les accions.*

Les societats modernes han dipositat aquest poder en un servei públic anomenat policia, perquè sigui la garantia del lliure exercici dels drets i les llibertats de tots els ciutadans.

Per a la societat és un dret i un deure controlar els seus propis serveis de policia, de la mateixa manera que és necessari controlar la resta de serveis públics. Els governs han de facilitar-ho i els agents de la policia han d'estar satisfets que així sigui, perquè aquest control és una part de la garantia de l'honestedat de la professió policial.

Un agent de policia ha d'afrontar les situacions més variades al llarg de la seva vida professional. Algunes de les decisions que ha de prendre són tan immediates que l'agent no té temps de consultar amb un superior ni amb els seus companys de més experiència, ni repassar el que diu la llei sobre el particular.

Algunes d'aquestes decisions són:

- Privar de llibertat un ciutadà.
- Copejar amb força.
- Disparar l'arma de foc.

Aquestes decisions sempre hauran de ser preses per l'agent. Sempre hi ha un espai determinat on l'agent de policia pot actuar de diverses maneres, d'acord amb la llei.

El poder discrecional que sempre tindrà l'agent de policia fa veure la importància de la selecció i de la formació de futurs membres dels cossos policials. Es requereix una preparació i un entrenament constants perquè el poder discrecional del conjunt dels agents de policia no sigui substancialment diferent.

Durant molts anys, en multitud de serveis policials, dins el marc d'un esperit corporativista d'autodefensa, l'ètica professional ha estat: «ocultar les faltes del company perquè no surtin de la institució, d'aquesta manera demà ocultarà les meves».

Quan en un servei de policia l'agent que «delata» les faltes d'un company és perseguit, estem assimilant l'ètica policial a l'ètica del món de la delinqüència: «el detingut no ha de "cantar" per no perjudicar els "col·legues"».

Aquesta manera d'entendre l'ètica professional pròpia d'un estat democràtic està canviant fins al punt que «la convicció segons la qual els agents que respectin el codi deontològic són bons policies i els que no el respectin són mals policies, és un dogma dins de la professió».

Els comandaments i caps dels serveis de policia són elements clau que, sovint, determinen el grau de respecte als principis deontològics de tot el servei. Els responsables dels serveis de policia d'avui dia han de ser especialistes en:

- Vigilància policial
- Comportament
- Administració
- Relacions laborals
- Comunicació

Aquests responsables són respectats per la seva capacitat en el domini de totes aquestes matèries i per la seva integritat personal, són persones capacitades per transmetre al servei normes de professionalitat d'alt nivell.

2.3. QUÈ ÉS UN CODI DEONTOLÒGIC POLICIAL?

La missió de la policia en un estat social i democràtic de dret, inclosa en l'art. 104 de la CE, justifica que aquesta se serveixi d'unes normes estrictes i uns ideals més alts que la major part que les que s'exigeixen a altres grups professionals.

Un codi de deontologia policial és un enunciat de principis i ideals als quals els agents de policia es comprometen. Un codi deontològic ha de ser quelcom més que una simple llista de consells i prohibicions que apareixen en alguns reglaments o codis deontològics de la policia.

El codi de deontologia policial és, a la vegada, una *garantia* per al ciutadà i per al mateix agent de policia que entén i accepta les regles amb què ha de treballar. El codi deontològic policial el determina cada societat, i tant les autoritats polítiques com la mateixa policia en formen part. En el moment de la seva elaboració han d'intervenir totes les parts, encara que finalment ho apropi el Parlament i passi a formar part d'una llei.

D'aquesta manera la policia no ho veurà com una imposició, sinó com l'acceptació dels imperatius derivats d'una societat basada en el respecte dels drets dels ciutadans.

Un codi deontològic mai no eliminarà tots els abusos, però ajudarà a fer que la professió de policia sigui una professió digna i respectada.

2.3.1. Els orígens de la deontologia policial

Els principis deontològics de la professió policial neixen juntament amb la primera policia moderna: la Policia Metropolitana de Londres de l'any 1829. El seu fundador, Sir Robert Peel, va considerar que els agents de la nova policia no podien sortir a recórrer els carrers sense uns principis que orientessin la seva actuació.

Des dels seus orígens, la Policia Metropolitana de Londres es va basar en una sèrie de *principis fonamentals*, com ara:

- La importància de la formació policial.
- La prioritat de la prevenció de la delinqüència.
- La necessitat de mantenir bones relacions entre el públic i la policia.

La «Cartilla para el servicio que deben prestar las Escuadras de Barcelona» de 1896 té un plantejament molt diferent de les relacions policies-ciutadans del que tenia la policia londinenca. En aquest document no pot parlar-se de principis deontològics, encara que podem trobar algunes referències, com per exemple:

- «El mozo de escuadra debe ser siempre un modelo de honradez y lealtad...» (art. 1).
- «Buenas maneras y moralidad...» (art. 3).
- «...La desmoralización y los vicios jamás serán tolerados en los mozos de escuadra» (art. 7).
- «Se prohíbe absolutamente recibir tributos de ninguna clase por los auxilios o servicios que, en cumplimiento de sus obligaciones, tenga ocasión de prestar a los particulares...» (art. 15).

Les primeres notícies que ens arriben d'aquest segle d'un codi deontològic de la policia són de l'any 1956: es tracta del *Codi d'ètica dels executors de la llei*, adoptat per l'Associació de Funcionaris de Pau de l'Estat de Califòrnia.

Aquest codi és doblement important, ja que:

- És el més antic després dels principis de Sir Robert Peel.
- Fou elaborat pels mateixos funcionaris de policia.

Aquest codi ens permet recalcar la importància de la data d'elaboració d'aquest codi, atès que fins aquest moment només existien normes deontològiques unificades per a la professió mèdica. Això significa que la policia fou una de les pioneres a l'hora de regular la seva pròpia professió tant de portes endins com de portes enfora.

L'any 1957, l'Associació Internacional de Caps de Policia va aprovar el seu propi codi deontològic que, en definitiva, es basa en l'anterior. L'any 1991, aquesta associació va aprovar i adoptar un nou codi dins del qual s'afegeixen els nous conceptes següents:

- La prohibició de la corrupció.
- La intolerància a la corrupció de la resta de policies.

- La col·laboració amb els altres representants de la justícia.
- La responsabilitat integral que inclou la formació com a element del rendiment professional.

2.3.2. Les Nacions Unides i la deontologia policial

L'any 1963, els participants del seminari que les Nacions Unides van organitzar a Camberra (Austràlia) sobre prevenció i delinqüència van assenyalar que «era desitjable l'establiment de normes deontològiques per a la policia».

El desembre de 1973 Amnistia Internacional va posar en marxa una campanya mundial en favor de l'abolició de la tortura i va demanar a totes les persones i organitzacions professionals que adoptessin codis de conducta que ajudessin a evitar la tortura i els maltractaments.

Durant els anys 1978 i 1979, el Comitè per a la Prevenció i el Control del Delicte de les Nacions Unides va elaborar l'esborrany del «Codi de conducta per a funcionaris encarregats de fer complir la llei» que l'Assemblea General va aprovar el 17 de desembre de 1979.

També el Consell d'Europa va emular aquesta iniciativa en promulgar la Resolució 690/1979, relativa a la declaració sobre la policia aprovada per l'Assemblea Parlamentària del Consell d'Europa el 8 de maig de 1979.

El VI Congrés de les Nacions Unides sobre la Prevenció del Delicte i el Tractament del Delinqüent, realitzat a Caracas el 1980, va considerar favorablement el codi i en va recomanar la difusió entre els policies, així com la incorporació als plans de formació. En aquest mateix Congrés, les Nacions Unides tornen a insistir sobre els motius i les finalitats del codi, quan diuen:

«Som conscients del paper destacat que els funcionaris encarregats de fer complir la llei han de representar en la protecció dels drets humans, en particular el dret a la vida, la llibertat i la seguretat de la persona i en la prevenció i eliminació de la tortura, dels tractes i les penes cruels, inhumanes o degradants».

El Consell Econòmic i Social va elaborar el 1989 les directrius per a l'aplicació efectiva del Codi de conducta per a funcionaris encarregats de fer complir la llei, que per la seva importància comentarem a continuació relacionant-les amb la situació al nostre país:

«Els governs han d'adoptar les mesures necessàries perquè els funcionaris encarregats de fer complir la llei rebin instrucció en la seva formació bàsica i en tots els cursos superiors de capacitat i reciclatge sobre les disposicions de la legislació nacional que estiguin vinculades al Codi de conducta, així com sobre els altres textos bàsics sobre drets humans.»

Aquesta directriu està plenament assumida pel govern de la Generalitat de Catalunya:

«S'ha de donar a tots els funcionaris encarregats de fer complir la llei una remuneració suficient i unes condicions de treball adients.»

Sense entrar en la qüestió de la remuneració suficient, no es pot deixar de comentar el punt de les condicions de treball adients. En aquest sentit, s'ha de deixar constància de l'estat de moltes dependències policials que no reuneixen les condicions mínimes per exercir la professió:

«S'han d'establir mecanismes eficaços per garantir la disciplina interna i el control extern, així com la supervisió dels funcionaris encarregats de fer complir la llei.»

Després de vint anys de vigència de la Constitució seria necessari que tots els governs, estatals, autonòmics i locals, es prenguessin amb serietat el control i la supervisió dels seus agents de policia, entre els ciutadans i aquestes institucions democràtiques.

2.4. EL CONTROL DE LA POLICIA

Hem dit anteriorment que la policia exerceix un enorme poder de control sobre la població, i és evident que és necessari controlar aquest poder per tal que la policia sigui realment un *servei públic*. Altrament, hauríem de parlar d'un estat policial.

La necessitat de control de la policia està estretament vinculada a la mateixa concepció de l'*estat de dret*. No està de més recordar aquí quines són les *dues condicions* perquè existeixi un estat de dret:

1. S'han d'establir uns *mecanismes jurídics concrets* que assegurin la submissió de l'estat de dret: Han d'existir uns procediments i uns tribunals de justícia que controlin l'activitat dels òrgans de l'estat, es necessita una jerarquia entre les normes dictades pels diferents tipus d'òrgans, etc.
2. El dret al qual se sotmet l'estat ha de consagrar una sèrie de *drets i llibertats d'autonomia* que assegurin a les persones i als grups socials que certs àmbits d'activitat personal i social romandran lliures de la intervenció estatal. És obvi que no aconseguirem que l'estat respecti una esfera pròpia dels individus i dels grups socials si el dret a què se sotmet l'estat no proclama a la vegada uns drets i unes llibertats individuals i col·lectives.

Una societat democràtica requereix un cert *ordre* i una *seguretat* que es puguin compaginar amb la *llibertat*. Per aconseguir-ho, és necessari trobar l'equilibri entre el poder indispensable per a l'acompliment de la missió policial i el dret del ciutadà a ser protegit contra els possibles abusos comesos en l'exercici d'aquest poder.

Un sector dels agents de policia té més assumit que són més controladors socials (cap ciutadà pot discutir ni qüestionar les seves ordres) que servidors públics. Considerant que una part important del seu treball és «controlar», se senten incòmodes (fins i tot violents) quan tenen la més petita sospita que són controlats.

L'*equilibri* que hi ha d'haver entre el poder que la societat disposa en mans de la policia i el seu ús passa per:

- Aconseguir que la policia sigui poderosa, però no tirànica.
- Ser eficaç però no actuar amb excés de zel.
- Representar una força imparcial en la societat, però sotmesa a una certa forma de control.

La LOFCS 2/86 reconeix la necessitat de control de la policia en el punt 2 del preàmbul quan diu:

«També en l'àmbit de la llibertat entren en tensió dialèctica la necessitat de la seva protecció per part de la policia i el perill, no per merament possible i excepcionalment menys real, de la seva invasió.»

També el Codi de conducta per a funcionaris encarregats de fer complir la llei diu sobre això, al seu preàmbul:

«Tot organisme d'execució de la llei, en compliment de la primera norma de tota professió, té el deure de l'autodisciplina de plena conformitat amb els principis i normes aquí previstos, i tots els actes dels funcionaris encarregats de fer complir les lleis han d'estar subjectes a l'escrutini públic, ja sigui exercit per una junta examinadora, un ministeri, una fiscalia, el poder judicial, un síndic de greuges, un comitè de ciutadans o per qualsevol combinació d'aquests, o per qualsevol altre òrgan examinador.»

En general, les *infraccions de la policia* provenen de tres situacions:

1. El policia viola les normes o directrius de servei.
2. La conducta del policia és inadequada encara que no violi les regles.
3. La conducta del policia és inadequada, però forma part de les pràctiques generalment utilitzades en el servei i tolerades pels seus responsables.

No obstant això, és necessari preveure que, en l'exercici de moltes i diverses funcions de la policia sempre existeix la possibilitat d'errors involuntaris: en relació amb aquest fet, en el constant procés de modernització de la policia canadenca, en què s'incorporen tècniques de gestió de l'empresa privada, es comença a valorar el «dret» del policia a equivocar-se.

Diferents sectors coincideixen a afirmar que el control de la policia és imprescindible, ja que és un deure ineludible de qualsevol Estat de Dret.

A continuació veurem les diferents maneres d'exercir aquest control.

2.5. COM ES CONTROLA LA POLICIA?

Un bon programa de selecció i formació de personal, juntament amb una adient administració i direcció dels serveis policials, són elements imprescindibles per reduir la problemàtica de les irregularitats comeses per membres del cos.

Aquests elements, però, no són suficients i es fan necessaris una sèrie de controls interns i externs que garanteixin al màxim que la policia compleixi la missió encomanada per l'article 104.1 de la Constitució.

El segon paràgraf de l'article vuitè del Codi de conducta de les Nacions Unides diu:

«Els responsables de l'aplicació de les lleis que tinguin raons per creure que s'ha produït o està a punt de produir-se una violació d'aquestes normes, han d'assenyalar el cas a les seves autoritats i, si és necessari, a altres autoritats o instàncies de control o de recursos competents.»

A partir d'aquí analitzarem les diferents formes de control intern i extern.

2.5.1. El control intern

Per raons òbvies, és la mateixa organització policial qui pot controlar millor els seus membres, amb les majors garanties d'eficàcia.

Hi ha dues raons que justifiquen el control intern:

1. La primera parteix de la base que qualsevol policia democràtica ha d'acceptar necessàriament uns mecanismes de supervisió. Aquesta acceptació serà més fàcil i completa quan els membres de l'organització considerin que aquest mecanisme de control forma part del mateix servei.
2. La segona raó radica en el fet que qualsevol organisme de control extern difícilment podrà ser més eficaç que el control que puguin exercir els diferents nivells jeràrquics del servei (els que viuen dia a dia el treball policial).

Aquest control intern ha de ser exercit per tots i cadascun dels membres del servei i especialment pels caps.

El control que exerceixen els companys és, en canvi, més teòric que pràctic (hem assenyalat anteriorment que l'ètica mal entesa del policia és tapar les faltes dels companys); malgrat que a mesura que els membres de la policia són adequadament seleccionats reben una formació d'alt nivell i van professionalitzant-se, acaben sent menys tolerants vers les faltes dels seus companys. Hem de tenir present que encara falta molt per assolir uns nivells acceptables de control intern, com a mínim per part dels agents d'un mateix nivell jeràrquic.

Pot sorprendre aquest proteccionisme, que no fa sinó desprestigiar la professió, però molts agents s'arrisquen ocultant les faltes dels companys malgrat ser conscients que, fent-ho, estan cometent a la vegada una altra falta. Quan un company ocultava una falta d'un altre, sovint li importa poc si es tracta d'una simple falta o d'un delicte, amb les greus responsabilitats que comporta. Fins i tot diríem més: quan un company ha comès un fet delictiu (en l'exercici de la professió), existeixen «més motius» per amagar-lo que si es tracta d'una simple falta administrativa, ja que el càstig és superior.

Una estructura de caps professional, capaç de transmetre a tot el servei els principis deontològics i vetllar perquè s'acompleixin, és un eficaç instrument de control intern.

Malgrat això, són poques les infraccions penals o administratives comeses per policies que arriben a ser processades o a tenir un expedient disciplinari; no volem caure al parany de creure que són poques perquè tinguem una policia modèlica.

Un bon sistema de control intern ha de:

- Ser eficaç i imparcial.
- Disposar d'un procediment ràpid i rigorós però que també s'ocupi de protegir els drets dels policies acusats.
- Tenir sancions proporcionades a les faltes.
- Permetre que les queixes dels ciutadans siguin adreçades a les autoritats competents.
- Tenir la màxima difusió entre la societat per demostrar que els abusos són d'alguns membres i no de la policia en general i que els autors són castigats de manera adequada.

Amb tot, és evident que els mecanismes de control intern no són suficients ni tenen tota l'eficàcia que haurien de tenir.

En principi correspon als agents i caps dels serveis de policia exercir el control intern.

En el moment en què un agent o cap creu que un membre del servei ha comès una falta disciplinària confecciona un informe que trasllada als seus superiors. Normalment és el màxim responsable del servei qui fa arribar l'informe al responsable polític, que determina si s'ha d'instruir expedient. S'ha de tenir en compte que les sancions per faltes lleus poden imposar-se sense altre tràmit que l'audiència a l'interessat. De manera que tant els comandaments policials com els responsables polítics han de tenir present que, si en l'actuació policial existeixen indicis d'infracció penal, el fet ha de posar-se en coneixement de l'autoritat judicial. Encara que pugui semblar una obvietat, sovint «s'oblida» i dóna lloc a un possible delictes de prevaricació.

Les presumptes irregularitats comeses per policies que tenen indicis de delictes (en cossos nombrosos), acostumen a ser investigades pel grup d'afers interns.

2.5.2. El control extern

De manera similar a com s'exerceix la gestió de qualsevol altre organisme administratiu sobre el qual l'Administració de l'estat té autoritat, la policia en una societat democràtica ha de ser objecte de control per part dels *tres poders de l'Estat*. A aquests tres nivells de control hem d'afegir els següents:

1. El Síndic de Greuges (o equivalent segons el cas).
2. El control comunitari.
3. El control dels mitjans de comunicació.

Pot semblar excessiu el nombre de controls que s'exerceixen sobre la policia, però s'ha de tenir en compte que tota la societat democràtica ha de protegir-se dels riscos d'arbitrarietat i d'abusos, sotmetre a la policia a un marc jurídic estricte i, en última instància, a uns sistemes de control eficaços.

S'ha de dir, en canvi, que en una societat com la nostra els abusos solen limitar-se a un reduït nombre de policies, i com és d'esperar en un procés de professionalització (i l'experiència ens ho demostra), cada cop són menys els casos de policies que cometen abusos.

Entre els estaments o les institucions que poden exercir aquest control, trobem:

- El poder legislatiu
- El poder judicial
- Les autoritats polítiques
- El Síndic de Greuges
- El control comunitari
- Els mitjans de comunicació

El poder legislatiu

Aquest és el sistema més elemental de control formal sobre la policia, és, sense cap mena de dubte, el que exerceix el legislador en determinar els principis essencials que han de regir l'activitat policial.

A part de la normativa d'àmbit nacional, com la CE, el CP (Codi penal) i la LOFCS, tenim en el cas català, la LPPL 16/91 (Llei de les policies locals de Catalunya) i la LPGME 10/94 (Llei de la policia de la Generalitat de Catalunya. Mossos d'esquadra), a més dels reglaments de cada cos, que poc poden aportar sobre el control policial després de l'ampli detall a què arriben les lleis mencionades.

Tant la Llei orgànica com les dues lleis catalanes contenen els principis bàsics d'actuació que, d'alguna manera, són considerats els codis d'ètica de les diferents policies. A més, cada una d'elles conté els detalls del procediment disciplinari i una amplia relació de faltes i sancions.

Aquí s'han d'afegir els codis d'ètica amb els seus corresponents comitès d'ètica, que han creat alguns ajuntaments (parlarem d'això més endavant, en l'apartat del control comunitari) per decret d'alcaldia o incloent-lo en el reglament del cos.

La intervenció del Parlament no hauria de limitar-se únicament a l'elaboració de lleis i reglaments que afectin l'organització i definició de la policia, sinó que hauria d'estendre's al control de la gestió policial. També hauria de tenir poder per orientar la política d'ordre públic i de seguretat ciutadana que el govern ha d'executar; temes tan importants no han de ser patrimoni d'una única força política.

El poder judicial

Com a encarregat de l'aplicació de les lleis, el poder judicial controla la policia aplicant la llei en el cas que els agents la vulnerin. Està clar que els jutges tan sols jutjaran aquells casos que se'ls presentin, la majoria dels quals seran del propi control intern o per denúncies dels ciutadans.

En els darrers anys estem assistint a algunes actuacions contra agents per part de la fiscalia; encara que són pocs casos, la tendència pot anar a la puja, a mesura que la fiscalia amplii les seves competències.

Per altra banda, hi ha l'assumpte que ocasionalment els agents de policia cometen irregularitats en l'obtenció i presentació de proves que inculpen detinguts per la policia. El rebuig per part dels jutges de les proves obtingudes irregularment pot ser també considerat una forma de control, independentment que en aquests casos s'obrin o no diligències contra els policies.

Les autoritats polítiques

El control que exerceixen sobre les activitats policials les autoritats polítiques locals, autonòmiques o estatals és el més directe de tots. En tant que màxims responsables de les actuacions policials, són els que menys dificultats han de tenir en l'exercici del control directe i efectiu sobre tota l'activitat policial.

El Síndic de Greuges

La missió fonamental del Síndic de Greuges, en el cas de Catalunya o el seu equivalent en algunes de les altres comunitats autònomes, o el defensor del poble en el cas de l'Estat, constitueix, des de el punt de vista teòric, un excel·lent mecanisme de control de certes activitats policials, en especial per la seva independència i de les qualitats de la persona assignada per ocupar el càrrec.

Potser gràcies al caràcter dels catalans (com deia l'escriptor Carles Soldevila, no protestem d'immediat davant les injustícies o informalitats), i també potser per manca de motius suficients, al Síndic de Greuges hi arriben poques queixes de la policia.

El control comunitari

Des de fa aproximadament trenta anys, als EUA i al Canadà van començar a aparèixer institucions encarregades de reunir i tractar queixes contra les conductes irregulars de la policia. Aquests comitès de ciutadans pretenien representar una temptativa de compromís entre la necessitat d'un control popular sobre la policia i l'exigència d'un cert grau d'independència operacional d'aquesta institució.

A Holanda existeixen organismes semblants des de l'any 1977. En algunes ciutats franceses, a partir del 1979 es van crear comitès d'informació sobre les pràctiques policials amb la finalitat de recollir testimonis, reunir queixes i difondre la seva anàlisi entre la població. A Nova York, l'any 1966, es va crear un comitè amb composició mixta de policies i treballadors civils del servei.

L'any 1979, a la província canadenca de Quebec, es va proposar «la formació d'un comitè compost per representants dels cossos de policia, del ministeri responsable d'affers policials i de les associacions de ciutadans interessats per la protecció dels drets individuals». Un comitè semblant existeix des de l'any 1978 al Servei de Policia de la Comunitat Urbana de Mont-real.

L'Ajuntament de Girona, pioner a Espanya i Europa en la reforma de la seva policia, va establir un sistema de control ciutadà del seu servei de policia, a l'estil canadenc, l'any 1981.

Aquest innovador sistema de control va consistir en l'aprovació del Codi d'ètica policial que va crear un comitè d'ètica compost per cinc membres. Els membres del comitè són assenyalats per l'alcalde, dos de manera directa i tres entre els policies del servei d'acord amb la seva pròpia proposta. Els dos membres assenyalats directament són ciutadans de Girona que no tenen relació amb la policia ni amb l'Ajuntament (excepte la que puguin tenir com a ciutadans i la de pertànyer al comitè).

Aquest comitè és l'òrgan que vehicula i analitza les denúncies relatives a les conductes i formes de comportament derivades de les relacions policia-ciutadà, dictamina sobre els fets que

puguin suposar qualsevol infracció i intervé, generalment mitjançant les queixes dels ciutadans, en un clima d'absoluta objectivitat i severitat d'enjudiciament com a premissa prèvia a qualsevol imposició de sanció, fins i tot quant a advertències o observacions per estimular l'agent pel que fa a la seva professionalitat.

Aquest reglament es compon de tres capítols:

1. El primer incideix en els principis bàsics a què s'ha de sotmetre l'actuació de la policia municipal (una mena de decàleg de deures i obligacions).
2. El segon es refereix a la tipologia de les faltes, a la seva graduació, a les sancions i, en general, al procediment administratiu.
3. El tercer s'ocupa del comitè d'ètica, la seva composició, les seves funcions i la forma d'actuació.

A partir de l'experiència de Girona, altres ajuntaments de Catalunya, fins i tot de la resta d'Espanya, han aprovat codis similars.

Els mitjans de comunicació

Malgrat que no és fàcil que arribin als mitjans de comunicació irregularitats comeses per policies que hagin escapat al control intern, sí que és possible. En alguns casos els mecanismes de control policial han actuat amb posterioritat a la difusió de la notícia de determinades irregularitats policials.

El punt d) del comentari a l'art. 8 del Codi de conducta de les Nacions Unides diu sobre aquest aspecte que:

«En alguns països els mitjans de comunicació de masses poden considerar-se com posseïdors de mesures de control anàlogues a les mesures que s'han descrit en l'apartat c.»

Llavors els responsables de l'aplicació de les lleis poden veure's en l'obligació de posar en coneixement de l'opinió pública les violacions d'aquest tipus mitjançant els mitjans de comunicació de masses, com a últim recurs i d'acord amb les lleis i costums del seu propi país i amb les disposicions de l'article quart d'aquestes normes.

Resum del tema

En aquest tema hem tractat els principis rectors de la professió de policia, l'etimologia de les paraules ètica i *deontologia*, i els seus significats.

Hem pogut veure com el sentiment professional, la cultura del respecte, la imparcialitat, la integritat i la dignitat personal i professional, són valors o principis rectors de la vida d'un ciutadà respectable, i especialment des de la perspectiva professional, en la qual la societat, els ciutadans i ciutadanes que la componen dipositen llur confiança, llur tranquil·litat, concretament en funcionaris encarregats de la seva seguretat de la protecció personal i col·lectiva de les seves llibertats, amb la seguretat que el sistema de garanties operarà en benefici de l'interès general sense afavorir interessos particulars.

La potestat discrecional del policia de què parlàvem al primer apartat no pot dur la policia a actuar afavorint interessos propis o de particulars, això comportaria una errònia interpretació de les seves obligacions professionals.

També hem dedicat especial atenció al codi deontològic de la policia al nostre Estat, inspirat en el Codi de conducta de funcionaris encarregats de fer complir la llei de les Nacions Unides i de la Declaració sobre la policia del Consell d'Europa

Les actuacions de la policia no estan exemptes de disfuncions o conductes no professionals, corrupció, abusos, omissions del deure, incompliment dels deures deontològics dels principis bàsics d'actuació que han d'inspirar les seves accions. Com qualsevol altre professional ha de responsabilitzar-se de llurs accions; cal, doncs, establir les mesures i els procediments correctors disciplinaris i/o penals escaients.

Tanmateix, un estat democràtic de dret estableix uns mecanismes correctors, de garanties, en tres nivells de control, superposats al mateix control intern del comandament de la policia, polític, judicial i ciutadà, de les actuacions de la policia.

Del bon funcionament d'aquests mecanismes de control intern i extern en depenen, podríem dir, el funcionament i la credibilitat de les institucions i s'afavoreix la confiança mútua i el respecte.

Referències a l'annex

Annex 3. La Declaració Universal dels Drets Humans de 1948.

Annex 4. Els principis de Sir Robert Peel sobre la Policia Metropolitana de Londres (1829).

Annex 5. Codi de conducta per a funcionaris encarregats de fer complir la llei elaborat per les Nacions Unides.

Annex 6. Resolució 690 del Consell d'Europa 8-5-79.

Annex 14. Nou Codi europeu d'ètica de la policia

Recomanació Rec(2001) 10 del Comitè de Ministres als estats membres sobre el Codi europeu d'ètica de la policia (adoptada pel Comitè de Ministres, el 19 de setembre de 2001, a la 765a reunió dels delegats dels ministres).

3. LA PRAXI POLICIAL

IDEES CLAU

- El policia ha de ser una persona íntegra, és a dir, una persona recta en l'acompliment dels seus deures cap als altres i incorruptible, tant en les seves actuacions professionals com en la seva vida privada.
- El secret professional és alhora un deure i una eina primordial de treball per al policia per raons normatives i deontològiques.
- La força no és res més que un altre recurs, excepcional, de què disposa el policia per resoldre les diferents situacions en el seu desenvolupament professional. Ha de ser la mínima imprescindible per resoldre una situació i ha de respondre a una agressió prèvia d'algú.
- Les armes de foc, el recurs més excepcional de tots els que la policia té al seu abast, només s'han d'emprar en defensa de la vida, pròpia o d'altres persones.

3.1. ELS PRINCIPIS BÀSICS D'ACTUACIÓ POLICIAL

La missió dels policies és protegir el lliure exercici dels drets i les llibertats que l'article 104 de la Constitució espanyola encomana, seguint els principis deontològics de la LOFCS.

Aquests principis són:

- *Actuar dignament*: L'art. 10 de la Constitució espanyola reconeix que la dignitat de les persones és el fonament de l'ordre polític i la pau social. Només es pot garantir la dignitat de les persones actuant de manera digna.
- L'art. 14 de la CE reconeix que tots els espanyols són iguals davant la llei, sense que hi pugui haver discriminació de cap tipus. Així obliga, no solament el policia, sinó tota l'administració, a actuar amb absoluta imparcialitat.
- *Actuar íntegrament*: una persona íntegra és una persona recta en el compliment dels seus deures vers els altres i incorruptible.
- *Actuar imparcialment*: la imparcialitat del policia en el tracte amb els ciutadans és un element no tan sols important, sinó particularment difícil. Tractar tothom per igual en el treball diari del policia és part de la seva feina, però no tots els ciutadans ho entenen així i el policia es troba sotmès a moltes situacions on una part dels ciutadans el pressionen perquè actuï de manera parcial.

El segon article de la Declaració sobre la policia és molt clar, en aquest sentit:

«Tot funcionari de policia ha de procedir amb integritat, imparcialitat i dignitat. Concretament, s'ha d'abstenir de tot acte de corrupció i s'hi ha d'oposar amb resolució.»

A l'art. 5 de la LOFCS, es fa referència a la dignitat i la imparcialitat, també de manera molt clara, i en el segon article del Codi de conducta per a funcionaris encarregats de fer complir la llei, es diu:

«En el desenvolupament de les seves tasques, els funcionaris encarregats de fer complir la llei han de respectar i protegir la dignitat humana així com defendre i protegir els drets humans de totes les persones.»

3.2. LA NO-CORRUPCIÓ

El Codi de conducta de les Nacions Unides, en el comentari de l'art. 7, reconeix que la definició de corrupció ha d'estar sotmesa al dret nacional de cada país.

El Codi de conducta de les Nacions Unides intenta unificar criteris en considerar la corrupció com «la comissió o omissió d'un acte per part del policia en el desenvolupament de les seves funcions en què s'aprofita del seu càrrec per acceptar béns, promeses o avantatges exigits o acceptats, i el fet de rebre'ls indegudament, un cop considerat l'acte realitzat».

Amb aquesta definició hauria de quedar prou clar en quines ocasions ens trobem davant d'un cas de corrupció, però transportat a la pràctica quotidiana, s'ha de matisar molt més.

Hem parlat abans d'*imparcialitat* perquè sempre que es donen casos similars, encara que sigui a un nivell mínim, l'agent de policia deixa de ser imparcial.

Un exemple d'això és el cas més senzill de tots, en què l'agent de policia, per norma, beu gratis en un bar, encara que només sigui un cafè. Quan un policia accepta un «favor», per petit que sigui, perd la seva imparcialitat, de manera conscient o inconscient. El policia que es pren habitualment gratis el cafè denuncia el cotxe mal aparcat del propietari del bar amb el mateix zel que ho fa amb els altres? La resposta, segurament, és òbvia i tots podríem donar exemples.

La corrupció, a tot el món, no és només un problema policial, sinó que pot abarcar àmbits com:

- L'Administració
- La política
- La justícia
- La societat en general a un país determinat

En l'Administració, en general, se suposa que hauria de funcionar el control jeràrquic intern, però no sempre són els funcionaris de l'escala més baixa els qui fan actes de corrupció. D'aquí es dedueix que la formació per tendir a ser més imparcials i menys corruptes ha de començar des de la cúspide de la piràmide i ha d'arribar fins a la base.

El comentari oficial de l'art. 7 del Codi de conducta de les Nacions Unides deixa molt clara la postura que han de tenir els governs en aquest camp:

«Qualsevol acte de corrupció, igual que qualsevol abús d'autoritat, és incompatible amb la professió de funcionari encarregat de fer complir la llei. És necessari aplicar la llei amb tot rigor a qualsevol funcionari encarregat de fer complir la llei que cometi un acte de corrupció, ja que els governs no poden pretendre fer complir la llei als seus ciutadans si no poden, o no volen, aplicar-la contra els seus propis agents o en el seus organismes.»

3.3. EL SECRET PROFESSIONAL

Tot treball exigeix una certa discreció sobre el seu desenvolupament. El cuiner, el sabater, l'administratiu o el lampista tenen «secrets» que coneixen per la seva professió i que han de mantenir davant de tercers. Aquestes informacions pròpies d'un treball, d'un ofici, estan protegides per la *normativa laboral* i també per la *penal*.

El secret professional és exclusivament el privilegi de guardar confidencialment un coneixement.

Els funcionaris públics també tenen l'obligació de guardar secret de les informacions de què tenen coneixement pel seu treball. Aquesta obligació està també recollida extensament dins del Codi penal. El superior del funcionari, que ha d'estar al corrent de les informacions que aquest té, és, juntament amb el jutge, qui pot rellevar-lo de l'obligació de guardar confidencialitat de les informacions de què té coneixement en virtut del seu treball.

Hi ha poques professions, les que treballen en l'esfera més íntima de les persones, que tenen la característica de posseir un secret professional molt més rigorós, fet que les diferencia de les altres professions. Són, per ordre, les següents:

1. Els capellans
2. Les professions jurídiques
3. Les professions mèdiques
4. Els policies

Aquestes professions coneixen amb detall allò que està vedat a la majoria de les persones i empreses, i estan obligades a mantenir en secret rigorós les informacions de què disposen. Aquesta confidencialitat absoluta no pot ser desvetllada a excepció d'alguns casos previstos en el Codi penal.

El secret professional no és un privilegi de qui el posseeix, sinó que és una exigència a què està obligat l'advocat, el metge o el policia per preservar la intimitat de les persones a les quals serveix. Aquesta obligació està recollida en l'art. 24 de la Constitució espanyola i en la majoria de les constitucions democràtiques vigents.

L'obligació que tenen aquest tipus de professionals de guardar secret de les informacions de què disposen està específicament recollida i protegida en els codis penals; l'obligació de col·laboració amb la justícia es troba específicament en les lleis de procediment.

Totes les professions amb la càrrega d'aquesta confidencialitat tenen, a més, normes específiques internes que les regulen. Així, en el cas dels policies espanyols, aquesta obligació està

reflectida en l'art. 5 de la Llei de forces i cossos de seguretat de l'Estat i també en la mateixa normativa que regula cadascuna de les policies.

Trobem una absoluta coincidència entre les diferents lleis policials estudiades pel que fa al secret professional. Independentment que la violació d'un secret professional sigui una infracció penal, en la mateixa normativa policial es considera falta molt greu.

El secret professional dels policies ha de ser tan rigorós com el dels metges, advocats o psicòlegs i, si és possible, encara més. Aquestes professions tenen accés a informació confidencial facilitada voluntàriament pels seus clients (o fruit d'exploracions i anàlisis, als quals s'han sotmès voluntàriament els pacients, en el cas de la professió mèdica), però els policies tenen sobre determinats ciutadans una *informació especial* fruit de:

- Les vigilàncies
- El seguiment
- Les escoltes
- Les confidències obtingudes de persones
- Altres elements que puguin formar part de la investigació policial

El secret professional policial ha de ser tant o més rigorós, perquè la policia té accés a informacions i coneixements sobre les persones que van molt més enllà del que les persones voldrien que se sabés d'elles.

3.3.1. El secret professional dels policies en l'àmbit internacional

Un dels suports bàsics de l'eficiència de la policia és precisament el secret professional. L'obligació de guardar secret rigorós de les informacions de què es disposa en funció del treball és reconeguda internacionalment. La confidencialitat de la professió policial està recollida de la mateixa manera en la totalitat dels convenis, acords i declaracions que tracten de la policia i el seu treball.

L'Assemblea General de les Nacions Unides, en el desenvolupament de la Declaració Universal dels Drets Humans, el 17 de desembre de 1979 va adoptar la Resolució 34/169 anomenada Codi de conducta per a funcionaris encarregats de fer complir la llei.

L'article 4 de la Resolució 34/169 diu:

«Les qüestions de caràcter confidencial de què tinguin coneixement els funcionaris encarregats de fer complir la llei s'han de mantenir en secret, llevat que el compliment del deure o les necessitats de la justícia exigeixin estrictament el contrari.»

Pocs mesos abans que es desenvolupés aquesta Declaració, el 8 de maig de 1979, l'Assemblea Parlamentària del Consell d'Europa adoptà la Resolució 690 de 1979, relativa a la declaració sobre la policia.

L'apartat a-15 de la Resolució 690 parla del secret professional dels policies de la manera següent:

«Un funcionari de la policia ha de guardar en secret totes les qüestions de caràcter confidencial que conegui, llevat que l'exercici de les seves funcions o les disposicions de la llei l'obliguin a actuar d'una altra manera.»

També en els països del nostre entorn, les diferents policies han desenvolupat aquest principi de la mateixa manera i amb la mateixa orientació.

Així, per exemple, l'article 11 del Codi deontològic de la policia nacional francesa, el Decret núm. 86/592, de 18 de març de 1986, ens diu:

«Els funcionaris de policia poden expressar-se lliurement dins dels límits imposats per l'obligació de reserva a què estan obligats i per les normes relatives a la discreció i al secret professional.»

Passa el mateix amb les policies dels països del continent americà.

També des de dins de la policia s'ha tractat el tema del secret professional.

En el Codi de deontologia policial adoptat per l'Associació Internacional de Caps de Policia (IACP) el 1991 queda reflectit en el mateix sentit el secret professional.

«Qualsevol informació confidencial que escolti o vegi, en l'exercici de les meves funcions, la mantindré en secret llevat que la seva divulgació sigui necessària per al compliment del meu deure.»

3.3.2. Els límits del secret professional policial

El límit del secret professional dels policies ve donat per:

- Les lleis penals que estiguin en vigor a cada país.
- L'obligació del policia de ser auxiliar del jutge en la investigació d'un presumpte fet delictiu.
- La normativa interna.
- El xoc que aquest secret té amb altres drets fonamentals recollits en les diverses constitucions, com pot ser el dret a la informació.

El secret professional no empara ni l'encobriment de delictes que s'han produït ni la inhibició davant de delictes que es produiran. Aquest segon límit és especialment important per tal com la persecució de fets delictius és només una de les feines de la labor policial. Més important és prevenir que el delicte no arribi a consumir-se, encara que això impliqui que ningú vagi a parar a la presó.

3.3.3. La policia i els mitjans de comunicació

Fa alguns anys es va produir un incident als Països Baixos que il·lustra la gravetat de la violació del secret professional: un diputat fou detingut per conduir el seu cotxe borratxo. En ins-

peccionar el cotxe, la policia va descobrir un portafolis que contenia el text d'un discurs antialcohòlic. La policia va fer arribar a la premsa aquest incident. La credibilitat del diputat i la seva carrera política van resultar danyades per sempre.

Els fets parlen per si mateixos, la policia havia tingut accés a aquesta informació per raó o en ocasió del compliment de les seves funcions i, per tant, el secret professional els obligava, per molt incorrecta que trobessin la conducta del diputat, a guardar secret.

No correspon a la policia, com a institució i com a servei públic, efectuar judicis de valor pel que fa a l'ètica dels ciutadans, als quals purament i simplement serveix.

L'Assemblea Parlamentària del Consell d'Europa, en la documentació parlamentària origen de la Declaració sobre la policia, reconeixia que alguns dels oficials de policia són pagats per transmetre ràpidament les informacions als mitjans de comunicació. Afegia el document que aquestes pràctiques són manifestament condemnables, ja que porten a la corrupció i creen un clima d'irritació i sospita en la mateixa policia.

En aquest punt, on es troben el *deure del secret professional* de la policia i el *deure d'informar els professionals de la comunicació*, és on sempre es troben dificultats a compaginar un dret i l'altre, de la mateixa manera que el deure d'informar i el dret a la intimitat sempre són un punt de conflicte.

Per evitar conflictes amb els mitjans de comunicació (perquè és evident que els mitjans de comunicació han de ser informats en la seva justa mesura), el més comú és que tota la informació que se'ls facilita estigui centralitzada, ja sigui en una oficina de premsa o en una persona, en els casos de cossos de policia petits.

Existeixen, però, *dues situacions extremes* en què el policia pot filtrar informació als mitjans de comunicació sense que signifiqui vulneració del deure de secret:

1. Quan existeix la necessitat de l'auxili dels mitjans de comunicació per trobar la informació necessària i descobrir o detenir així un delinqüent.
2. Quan el policia detecta una vulneració dels drets humans, i un cop esgotats els conductes reglamentaris.

3.3.4. La labor d'informació col·lectiva. L'accés als fitxers

Abans ja s'ha parlat del secret professional en la labor del policia, però el policia no treballa sol. Cada cop més ens trobem amb què la policia va especialitzant-se en el seu treball i els policies intervenen recopilant, emmagatzemant i accedint a informació perquè pugui ser utilitzada per altres policies.

El policia té a la seva disposició informacions que han elaborat companys que no coneix i que possiblement ni pertanyin al mateix país. Aquesta informació emmagatzemada en bases de dades i informes, a disposició de la policia, no només està subjecta al secret professional, sinó que també té unes *normes d'utilització* extraordinàriament clares per protegir el secret professional de qui va introduir les dades a l'ordinador o va realitzar l'informe que s'utilitza en aquest moment.

Bàsicament, les *normes de consulta* d'aquesta informació es resumeixen en les següents:

- No demanar ni consultar altres informacions que no siguin essencialment imprescindibles per a la seva investigació professional.
- No consultar informacions que estiguin prohibides per la normativa interna de l'Estat.
- No cedir informació a tercers, llevat que sigui en funció de cooperació judicial.
- No modificar la informació del contingut si no és en virtut de resolució administrativa o judicial. En el cas que la informació sigui obsoleta, inexacta o no ajustada a la Llei, el policia ha de manifestar-ho als seus superiors, els quals autoritzaran la modificació o regularització de la informació o del fitxer. En el cas que el policia consideri que la informació continua sent inexacta o no ajustada a la Llei, ha d'abstenir-se d'usar-la.

3.4. LA DETENCIÓ

La detenció és la privació del dret essencial a la llibertat de l'ésser humà. Millor dit, és una de les formes legals en què l'individu queda impedit de poder exercir aquest dret.

La detenció consisteix en una restricció del dret a la llibertat ambulatoria; dret, com sabem, proclamat en la Declaració Universal dels Drets Humans, a l'art. 3, amb la fórmula general que «tot individu té dret a la (...) llibertat», i a l'art. 9, que s'expressa en termes de restricció de la possible limitació arbitrària d'aquest dret: «ningú no pot ser arbitràriament detingut ni pres».

Una de les funcions policials davant determinades circumstàncies, sempre previstes en la Llei i de caràcter excepcional, consistirà a intervenir en l'àmbit d'aquest valor que és la llibertat ambulatoria.

Del que s'ha esmentat, doncs, es dedueix que aquest dret a la llibertat no és absolut, i davant certs fets o conductes, principalment la comissió del seu delictes, haurà de ser *limitat en el temps*, de manera expressa, almenys indicant l'extrem màxim de la durada (així, la Constitució, a l'art. 17 sobre la detenció policial, ens diu que mai podrà excedir de 72 hores). Aquesta determinació del temps, a més de permetre les investigacions policials i la conseqüent decisió de la posada en llibertat o la posada a disposició judicial, és una garantia per al ciutadà; i en l'espai, atès que el que se suspèn és la possibilitat o, millor, la facultat, de passejar o de moure's lliurement.

El Pacte internacional de drets civils i polítics de l'ONU, de 1966, és un dels antecedents de l'art. 17 de la CE, així com també ho és l'art. 5 del Conveni europeu de Drets Humans.

És important destacar algunes notes sobre la normativa del Pacte internacional de drets civils i polítics de l'ONU. En el seu art. 9, després de transcriure l'enunciat de la Declaració sobre el dret a la llibertat, inclou una nota sobre l'aplicació del principi de legalitat al tema concret: «ningú no pot ser privat de la seva llibertat excepte per les causes fixades per la Llei i segons el procediment que aquesta estableix» (art. 9.1).

És una garantia prevista en el Pacte que la persona detinguda «ha de ser informada, en el moment de la seva detenció, de les raons d'aquesta i notificada, sense demora, de l'acusació formulada contra ella» (art. 9.2).

És una *garantia* per dues raons:

1. Resulta inherent a un elemental sentiment de seguretat de l'ésser humà tenir certesa sobre el que passa, és a dir, saber quines són les seves circumstàncies.
2. Una persona sempre podrà defensar-se millor si sap els motius segons els quals se l'ha privat de llibertat i si sap de què se l'acusa.

Pel que fa al *temps de la detenció*, impera la regla del cardinal 3 de l'anomenat art. 9, que diu que la persona detinguda o presa a causa d'una infracció penal ha de ser portada sense demora davant un jutge o un altre funcionari autoritzat per la llei per exercir funcions judicials.

Encara que sense anomenar-lo, el Pacte (art. 9.4) estipula el dret de les persones que es trobin privades de llibertat a *interposar un recurs* o acció «d'Habeas Corpus». La finalitat d'aquest recurs és la de ser posat a disposició judicial per tal que per aquesta autoritat decideixi al més aviat possible sobre la legalitat de la privació de llibertat.

Quant al *tracte vers el detingut*, l'art. 10 del Pacte parteix del principi sobre el qual se sustenta tota la Declaració Universal i el mateix Pacte: la *dignitat de la persona humana*. D'aquí que tota persona privada de llibertat ha de ser tractada humanament i amb el respecte que es deu a la dignitat inherent a l'ésser humà (art. 10.1).

També relacionat amb aquest tema, el Conveni europeu de drets humans, específicament el referent al Conveni de Roma, diu que «després de declarar ningú pot ser privat de la seva llibertat», i estableix els casos en què escau aquesta privació, però sempre amb relació al procediment determinat per la llei (art. 5).

Alguns dels casos en què la privació de llibertat és procedent, una vegada s'hagi declarat, són:

- Quan existeixi condemna d'un tribunal competent.
- Quan existeixi desobediència a una ordre donada per un tribunal conforme a la llei o per garantir l'execució d'una obligació prescrita per la llei.
- Amb l'objecte de fer comparèixer una persona davant l'autoritat judicial competent quan existeixin raons plausibles per sospitar que ha comès una infracció, o quan hi hagi motius raonables per considerar necessari impedir la comissió d'una infracció o la fuga després d'haver-se comès.
- En el cas de la detenció legal d'un menor, decidida amb el propòsit d'educar-lo sotmès a vigilància, o de la seva detenció legal amb l'objectiu de fer-lo comparèixer davant l'autoritat competent.
- La detenció legal d'una persona susceptible de propagar una malaltia contagiosa, d'un alienat, un alcohòlic, un toxicòman o un vagabund.
- La detenció legal d'una persona per impedir-li l'entrada irregular en el territori o contra la qual es troba en curs un procediment d'expulsió o d'extradició.

3.5. ELS MALTRACTAMENTS I LA TORTURA

La força bruta que al llarg de la història han utilitzat tots els estaments encarregats de les funcions de vigilància i control dels ciutadans ha marcat la policia moderna, fins al punt que tots tenim en la memòria tristos i recents casos de ciutadans maltractats per part de qui ha de protegir els seus drets i llibertats.

Històricament, la tortura ha anat íntimament lligada a la investigació policial. Puntualitzant més, hem de dir que ha estat així en, almenys, un dels aspectes del que s'entén per tortura: quan s'ha produït per obtenir de la persona torturada, o d'una altra, una informació o una confessió.

Des que l'home agrupat en societats va començar a fer lleis fins arribar al segle XIX, quan els serveis encarregats del manteniment de l'ordre havien d'investigar una infracció de les lleis penals, quasi sempre s'ha utilitzat la tortura per obtenir la confessió del sospitós.

En l'antic règim no existia la investigació criminal (tal com l'entendem actualment), en aquells moments la confessió del sospitós era la prova reina i pràcticament l'única que s'admetia. La importància de la confessió feia que l'interrogatori judicial fos fonamental, ja que podien donar-se *dues situacions*:

1. Si el sospitós *reconeixia la seva participació* en el delictes, se li aplicava la pena que li corresponia (després d'un breu judici) i s'acabava el procés.
2. Si el sospitós *negava la seva participació* en els fets, se'l torturava per obligar-lo a confessar.

A Espanya es considerava que si el sospitós no confessava tot i havent-li aplicat la tortura, podria ser que fos innocent. Aquesta teoria fou la que va produir que s'escriguessin tractats sobre la dosificació de la tortura per evitar que el sospitós morís mentre se'l torturava. Fou a la primera meitat del s. XVIII quan es va començar a abandonar aquesta pràctica fent que, a mitjan segle, fos ja poc habitual. És des de llavors que es comença a utilitzar l'acumulació de proves per condemnar l'acusat.

Al llarg d'aquest segle, diferents països europeus retiren la tortura, mentre que a Espanya no s'acaba legalment amb aquesta pràctica fins arribar al període constitucional, l'any 1808. És important tenir en compte que quan diferents països es plantegen eliminar la tortura no vol dir que només era tolerada, sinó que era una part del procés legal d'investigació judicial.

3.5.1. La legislació espanyola

La Constitució espanyola, al seu art. 15 recull, amb paraules quasi textuais, part dels articles 3 i 5 de la Declaració Universal dels Drets Humans i l'art. 3 del Conveni europeu per a la protecció dels drets humans:

«Tothom té dret a la vida i a la integritat física i moral, sense que, en cap cas, pugui estar sotmès a tortura ni a penes o tractes inhumans o degradants.»

Després d'aquesta referència a la Constitució, els legisladors han oblidat o ignorat les paraules *tortura* i *tractes inhumans* o *degradants* (penes o tractes cruels ja havien estat ignorats a la

mateixa Constitució), en qualsevol text legislatiu quan es parla dels principis bàsics d'actuació. Sí que es mencionen en els apartats de règim disciplinari.

3.5.2. El Codi penal espanyol. Article 174 (abans 204 bis)

Des de l'abolició de la tortura a Espanya, els successius codis penals han castigat els maltractaments a ciutadans per part dels funcionaris públics. El primer Codi penal que va tractar el tema fou el de 1822, el qual castigava «qualsevol maltractament de paraula o obra per part dels funcionaris o l'ús de la violència contra les persones amb què haguessin de tractar per raó del seu càrrec públic».

Però el càstig penal a aquesta greu conducta delictiva ha evolucionat. L'anterior redacció de l'art. 204 bis s'adaptava al concepte internacional de tortura. Aquesta penúltima modificació es va produir després que l'anterior redacció (preconstitucional) del mateix article fos criticada pels moviments de defensa dels drets humans i que diverses sentències mencionessin la clara insuficiència de l'únic article que castigava la tortura i els maltractaments per part de funcionaris públics.

L'antic Codi penal, en la redacció de l'art. 204 bis, castigava l'autoritat o funcionari públic que realitzés les accions següents:

- Lesionar
- Amenaçar
- Coaccionar
- Intimidar qualsevol ciutadà en el transcurs d'una investigació

Així mateix castigava, amb les mateixes penes, l'autoritat o funcionari públic que permetia que *altres persones realitzessin els actes descrits amb anterioritat*.

Els termes de *tortura psíquica* s'entenen que resten compresos quan es fa referència a amenaces, coaccions o intimidacions.

En l'actual Codi penal es fan més dures les penes, tant pel que fa al temps de presó com a la inhabilitació, i és més, el que en l'anterior Codi penal es desenvolupava en un sol article, en l'actual es desenvolupa en quatre (174-177) per donar una major precisió, i el legislador ho amplia pensant en els supòsits d'accions dels funcionaris penitenciaris o de correcció de menors.

Entre les definicions dels tipus de tortura, una definició és la que entén que «tortura és sotmetre a condicions o procediments que, per la seva natura, durada o altres circumstàncies suposin patiments físics o mentals, la supressió o disminució de les facultats de coneixement, discerniment o decisió, o que de qualsevol altra manera atemptin contra la integritat moral de la persona» (Codi penal espanyol, art. 174).

El sistema de penes varia, ja que la tortura en si, sigui greu o lleu, té una pena específica, però si a més es causa lesió, dany a la vida, integritat física, salut, llibertat sexual, o béns de la víctima o d'un tercer, els fets s'han de castigar per separat amb la pena que els correspongui pels delictes o faltes que s'han comès. (Codi penal espanyol, art. 177).

A més, s'ha obert el concepte no tan sols als policies, sinó a «Tota autoritat o funcionari públic que, abusant del seu càrrec... atempti contra la integritat moral d'una persona» (Codi penal espanyol, art. 175).

D'igual manera que l'anterior Codi penal, si una autoritat o funcionari permet que una tercera persona efectui tortures, i falta als deures del seu càrrec, també ha de ser castigat.

3.5.3. La tortura a la jurisprudència espanyola

Mes enllà del que alguna autoritat, de tant en tant, manifesta als mitjans de comunicació, que a Espanya no es tortura, el Tribunal Suprem (TS) ha tingut massa ocasions de jutjar i condemnar funcionaris de policia per delictes de maltractaments i de tortura.

El TS s'ha manifestat, en repetides ocasions, sobre el concepte de tortura, remetent-se a la Convenció contra la Tortura i altres Sancions o Tractaments Cruels, Inhumans i Degradants de 10-12-84 i a la Sentència del Tribunal Suprem (STS), de 27-06-90 i 11-06-92, entre d'altres.

El TS també ha fet referència (a la STS de 27-06-90) en l'art. 3 del Conveni Europeu dels Drets Humans (CEDH), i en especial a les sentències del Tribunal Europeu dels Drets Humans (TEDH) de 18-01-78 i 25-04-78 (cas Irlanda contra el Regne Unit i cas Tyrer, respectivament), els quals han assenyalat que «perquè el tracte sigui degradant ha d'ocasionar també a l'interessat, davant altres persones o davant ell mateix, una humiliació que tingui un mínim de gravetat».

Amb la sentència de 27-06-90, ja esmentada, el TS recull el que ha manifestat el Tribunal Constitucional (TC) en les sentències 65/86 i 89/97 referent als maltractaments a les presons: «aquests han de comportar patiments d'especial intensitat o han de provocar una humiliació que porti a un grau determinat, diferent i superior al que porta implícita la imposició de la condemna».

El TC en les sentències 120/90, de 27-06 i 137/90, de 19-07, defineix la tortura com «patiments físics o psíquics il·lícits, ocasionats de manera vexatòria per a qui els pateix i amb la intenció de vexar i violar la voluntat del subjecte».

Referent a l'art. 204 bis de l'anterior Codi penal, la STS de 11-06-92 diu: «El delictes de tortura de l'art. 204 bis del CP no constitueix, en principi, més que un tipus qualificat i agreujat d'altres infraccions. El delictes i les seves diferents modalitats exigeixen: a) un subjecte actiu com a autoritat o funcionari públic; b) una activitat específica produïda en el transcurs d'una investigació oficial, judicial, o pericial; c) la finalitat de pretendre obtenir del subjecte passiu una confessió o un testimoni. Però l'art. 204 bis conté altres afirmacions o manifestacions. Els tres primers paràgrafs (els tres primers delictes) relacionen els maltractaments amb una altra infracció a la qual la conducta incriminada està especialment vinculada. Els dos últims paràgrafs, al contrari, mantenen una autonomia pròpia, per tal com castiguen la intimidació i la violència de la tortura, sense cap altra relació que un procediment genèric en curs o una investigació sobre un delictes.»

3.6. LA UTILITZACIÓ DE LA FORÇA I LES ARMES DE FOC

Si es pregunta als policies si algun dels seus companys ha mort en l'exercici de la seva professió o si coneixen algú a qui li hagi passat, les respostes afirmatives són realment mínimes.

Si se'ls pregunta si algun cop han vist realment amenaçada la seva vida, les respostes afirmatives no arriben a l'1%. I si a l'enquesta modulem en sentit descendent el nivell de perillositat fins arribar a la pregunta: Ha rebut alguna vegada una agressió física?, les respostes afirmatives arriben al 35% però majoritàriament es tracta d'agressions lleus.

Tornant a la policia, pels resultats d'aquesta enquesta que exposàvem s'ha de formular una primera conclusió: sembla ser que estem davant una professió on *la sensació de perill físic és més elevada que el perill real*.

En l'origen i la magnitud d'aquesta sensació de suposat risc participen molts *factors*, com per exemple:

- El fet que tots, alguns o cap dels agents porten armes de foc.
- Els sistemes de patrulla que es fan servir.
- El suport dels comandaments.
- La formació.

El que sembla que queda clar és que es tracta d'una professió molt complexa i que comporta una sèrie de riscos que tindran major o menor incidència real en funció del que s'ha anomenat professionalitat, quelcom que podríem considerar un sumari de formació, més entrenament, més experiència.

La professionalitat aconsegueix mitigar els efectes de situacions que amb freqüència el policia ha d'afrontar en el seu treball diari. És sorprenent constatar com una i altra vegada es compleix un axioma quasi matemàtic: situacions completament idèntiques tenen desenvolupaments i, sobretot, solucions diferents en funció dels policies a qui correspongui resoldre-les.

El mateix escenari, els mateixos protagonistes, el mateix conflicte o litigi passen de risc zero o mínim a mitjà, o fins i tot màxim, depenent del tractament policial que rebí.

A vegades, des de fora i des de dins, es té la impressió que els professionals de la policia no són prou conscients dels riscos que comporta la professió que han escollit. Si una persona que decideix ser policia no és conscient que en aquest treball, de la mateixa manera que hi haurà dies i dies sense història, poden arribar dies en què algú el dispari, l'ataqui amb un ganivet, li doni des d'un cop fins a una pallissa o simplement li dediqui una afectuosa llista d'insults, pot arribar a passar-ho molt malament.

Durant el període de formació cal procurar que la concepció del treball policial sigui completa, que es prengui total consciència sobre la professió i els riscos que comporta, com totes les professions. Un fuster pot tallar-se, un soldador, cremar-se i un electricista, electrocutar-se. Aquests riscos formen part de la professió i s'han d'assumir.

Que el risc es materialitzi en perill real dependrà molt d'aquesta consciència professional ben formada. Necessàriament aquesta *consciència professional* produirà de manera automàtica:

- L'exigència dels mitjans adequats per al tractament correcte d'una situació.
- El manteniment d'una preparació suficient.
- L'adopció de les precaucions necessàries.
- L'ús de la tècnica adequada a cada situació.

És important tenir present que aquesta sensació, moltes vegades deformada, d'estar exercint una professió d'alt risc que experimenten la major part dels policies pot ser un dels motius pels quals determinats professionals d'aquest col·lectiu tenen tendència a fer un ús innecessari i desproporcionat de la força i fins i tot de les armes de foc al seu treball.

3.6.1. La utilització de la força i el respecte als drets humans

Una premissa reconeguda i proclamada en un estat democràtic és la que fa referència al fet que la policia ha de vetllar per la protecció dels drets humans de totes les persones. Perquè això sigui així, la policia ha de mostrar un respecte exquisit vers els drets de les persones.

La LOFCS reconeix la complexitat de la professió de policia en el punt II del seu preàmbul:

«Els funcionaris de policia materialitzen l'eix d'un difícil equilibri de pesos i contrapesos, de facultats i obligacions, ja que han de protegir la vida i la integritat de les persones, però estan obligats a portar armes; han de tractar correctament i esmeradament els membres de la comunitat, però han d'actuar amb energia i decisió quan les circumstàncies ho exigeixin; la balança capaç d'aconseguir aquest equilibri entre aquestes forces contraposades no pot ser altra que l'exigència d'una activitat de formació i perfeccionament permanents, amb relació a la qual es fa una especial insistència sobre la base d'una adequada selecció que garanteixi l'equilibri psicològic de la persona.»

Aquest «difícil equilibri» en què es mouen constantment els professionals de la policia, els quals han de garantir al mateix temps els drets de la víctima i de l'agressor, també està reconegut al preàmbul de la Llei orgànica de protecció de la seguretat ciutadana, 1/1992, de 21 de febrer: «Des de la promulgació de la Constitució, en un procés ininterromput, les Corts Generals han procurat mantenir un positiu equilibri entre llibertat i seguretat.»

La policia, que en una part de les seves funcions exercita la força de l'Estat, ha d'aplicar aquesta força en la utilització dels mitjans que tingui a la seva disposició, que poden ser des de les paraules fins a les armes de foc, segons *tres principis*:

1. El principi de congruència
2. El principi d'oportunitat
3. El principi de proporcionalitat

Es tracta, sovint, de la resolució de conflictes de primeríssima magnitud pel xoc entre *dos conceptes* que *a priori* no haurien de ser antagònics:

1. Els fins policials
2. Els drets

Una qüestió de la qual no es pot prescindir per a la resolució d'aquest presumpte conflicte és que la policia està constitucionalment obligada a protegir el lliure exercici dels drets fonamentals i, al mateix temps, complir els seus fins policials, cosa que mai ha de significar, per exemple, que els presumptes transgressors de la llei, pel fet de ser-ho, vegin reduït el seu dret a la vida i a la integritat física a una pura entelèquia.

3.6.2. La utilització de la força en les declaracions internacionals

Resulta molt interessant i necessari apropar-se a les dues grans declaracions internacionals sobre deontologia policial per constatar les coincidències sobre la utilització de la força:

1. La Declaració sobre la policia del Consell d'Europa.
2. El Codi de conducta de les Nacions Unides.

1. La Declaració sobre la policia del Consell d'Europa

La Declaració sobre la policia tracta el tema al seu punt A.12 i ho fa d'aquesta manera: «En l'exercici de les seves funcions, el funcionari de policia ha d'actuar amb la determinació necessària, sense recórrer mai a la força més enllà del que resulti raonable per realitzar un treball exigít o autoritzat per la llei.»

En una senzilla anàlisi d'aquest punt sorgeix una qüestió capital: el policia ha d'estar exercint les seves funcions... Un cop determinat que el policia es troba en l'exercici de les seves funcions, ha d'actuar amb la *determinació necessària*, sense recórrer mai a la força més enllà del que sigui raonable, sempre com a *mesura excepcional*.

L'article finalitza tornant a la primera afirmació, rematant: que sigui per a l'execució d'una feina exigida o autoritzada per la llei.

Imposar a la policia una manera de treballar que deixi com a últim recurs la utilització dels mitjans coercitius ha produït un important canvi del sentit de la dificultat. Ja no és tan senzill, ser policia. Doblement difícil si a més tenim en compte que es registra un component curiós, real o fictici: el prestigi i l'autoritat natural del policia s'arrelen a la consciència col·lectiva de manera més passional que racional.

En l'exercici de les seves funcions la policia, a vegades, ha de recórrer a la utilització de la força, però només a vegades. Per això és important *tenir en compte* que:

- La constatació d'aquest fet no autoritza el policia a recórrer a qualsevol mitjà coactiu.
- La utilització de la força no és més que una altra de les moltes «eines», el darrer factor, si és possible, de què disposa el professional de la policia per executar bé el seu treball.
- La seva utilització com a «eina» ha de ser justament per allò per a què està dissenyada i amb la potència i intensitat adients a cada moment i circumstància.

Per finalitzar amb aquest article A.12 de la Declaració sobre la policia del Consell d'Europa s'afegeix una cita textual d'un comentari oficial de la Declaració que diu: «A causa del poder considerable que exerceix la policia, és important posar en relleu que el prestigi de què disposa en la societat està en funció de la manera en què utilitzi aquest poder».

2. El Codi de conducta de les Nacions Unides

Tracta el mateix tema al seu article 3r: «Els funcionaris encarregats de fer complir la llei poden recórrer a la força únicament quan sigui estrictament necessària i en la mesura exigida per al compliment de les seves funcions.»

És al comentari oficial de l'article on s'introdueix el nou concepte de «proporcionalitat», al qual no es fa explícita referència a la Declaració sobre la policia.

3.6.3. L'ús de les armes de foc a les declaracions internacionals

Sembla que la Declaració sobre la policia dóna per fet que l'ús de les armes de foc no és més que la possibilitat extrema en la utilització de la força per part de la policia i que el que podria dir sobre aquest tema ja ho ha dit al punt A.12.

Al punt A.13, la Declaració sobre la policia, diu: «És necessari donar als funcionaris de policia instruccions clares i concretes sobre la manera i les circumstàncies en què han de fer ús de les seves armes.»

El legislador europeu entén que el policia té el dret que el seu govern li proporcioni instruccions clares i concretes sobre un tema tan capital, malgrat que això sembla inqüestionablement raonable, ha passat, i continua passant, que el tractament donat a aquest tema ha estat vague i general.

L'agent de policia, format en la utilització de la força de la mateixa manera que el soldat, es diferencia d'aquest en que el recurs a la utilització d'aquesta habilitat adquirida li està en principi prohibit. Aquesta aparent paradoxa constitueix, de fet, la base del treball policial. L'ús de les armes per part dels agents de policia, forma extrema de la coacció institucional, pot resultar fatal, tant per a terceres persones com per als mateixos agents. Només una instrucció adequada i unes directrius clares i concretes poden conjugar aquest doble perill.

El Codi de conducta de les Nacions Unides considera tractat el tema en el mateix article 3 on es parla de l'ús de la força, encara que al comentari aclareix que:

- L'ús de les armes és una mesura extrema.
- Haurien de prendre's les mesures necessàries per excloure l'ús de les armes de foc, especialment contra els nens.
- No s'ha de recórrer a les armes de foc més que quan un presumpte delinqüent presenti resistència armada o que de qualsevol altra manera posi en perill la vida d'altres.
- Cada cop que es faci servir una arma de foc s'ha de notificar de manera immediata a l'autoritat competent.

Un tema de tanta importància com aquest ha merescut l'atenció de les Nacions Unides en treballs posteriors; la Resolució 14/138, entre altres coses, estableix que l'ús de la força i de les armes de foc per part dels funcionaris encarregats de fer complir la llei s'ha de conciliar amb el respecte que es deu als drets humans.

El 8è Congrés de les Nacions Unides sobre Prevenció del Delicte i Tractament del Delinqüent va aprovar els Principis bàsics d'actuació sobre la utilització de la força i de les armes de foc

per part dels funcionaris encarregats de fer complir la llei. Destacarem a continuació els punts més interessants:

- Les Nacions Unides (NU) inviten els estats membres a donar a conèixer els principis bàsics als funcionaris encarregats de fer complir la llei, als membres del poder executiu, als jutges, als advocats, al poder legislatiu i al públic en general.
- Les NU exhorten tots els governs a promoure seminaris i cursos de capacitació en els àmbits nacional i regional sobre l'aplicació de la llei i la necessitat de restringir la utilització de la força i de les armes de foc per als funcionaris encarregats de fer complir la llei.
- Els governs han d'adoptar i aplicar les normes i reglamentacions sobre la utilització de la força i de les armes de foc. En establir aquestes normes i disposicions, els governs han d'examinar contínuament les qüestions ètiques relacionades amb la utilització de la força i de les armes de foc.
- Els governs han d'establir una sèrie de mètodes al més amplis possible i han de dotar els seus agents de diferents tipus d'armes i de municions de manera que puguin fer una utilització diferenciada de la força.
- Els funcionaris encarregats de fer complir la llei, en el desenvolupament de les seves funcions, han d'utilitzar, en la mesura en què sigui possible, mitjans no violents abans de recórrer a la utilització de la força i de les armes de foc. Només poden utilitzar la força i les armes de foc quan els altres mitjans resultin ineficaços o no garanteixin, de cap manera, la consecució del resultat previst.
- Quan la utilització de l'arma de foc sigui inevitable, els funcionaris encarregats de fer complir la llei han d'actuar amb moderació i en proporció a la gravetat del delictes i a l'objectiu legítim pretès. Així mateix, han de reduir al mínim els danys i les lesions i respectar i protegir la vida humana. En dispersar reunions il·legals, però no violentes, els funcionaris encarregats de fer complir la llei han d'evitar la utilització de la força o, si això no és possible, l'han de limitar al màxim.
- Els governs han de procurar que tots els funcionaris encarregats de fer complir la llei siguin seleccionats per mitjà de procediments adequats, tinguin aptituds ètiques, sociològiques i físiques adequades per a l'exercici eficaç de les seves funcions i rebin formació professional contínua i completa. Les aptituds per a l'exercici d'aquestes funcions han de ser objecte d'exàmens periòdics.
- Els governs han de procurar que els funcionaris encarregats de fer complir la llei rebin formació en la utilització de la força i siguin examinats d'acord a normes d'avaluació adequades. Els funcionaris que hagin de portar armes de foc només han d'estar autoritzats a fer-ho després d'haver finalitzat la capacitació especialitzada.
- En la formació, els governs han de prestar especial atenció a les qüestions d'ètica policial i drets humans i als mitjans que puguin substituir la utilització de la força i de les armes de foc, com ara la solució pacífica de conflictes, l'estudi del comportament de les multituds i les tècniques de persuasió, negociació i mediació, amb la finalitat de limitar la utilització de la força i de les armes de foc.
- Els funcionaris encarregats de fer complir la llei no poden al·legar obediència d'ordres superiors si tenien coneixement que l'ordre d'utilitzar la força o les armes de foc, a causa de la qual s'ha causat la mort d'una persona o ferides greus, era manifestament il·legal i van tenir oportunitat raonable de negar-se a complir-la. De totes maneres, també seran responsables els superiors que van donar les ordres il·legals.

3.6.4. La utilització de la força i les armes de foc a Espanya

La Llei preconstitucional 55/1978, de 4 de desembre, de la policia, feia només una referència general a «un principi d'adequació dels mitjans que cal utilitzar en cada cas».

Els Principis bàsics d'actuació dels membres de les forces i cossos de seguretat de l'Estat, de 1981 tracten el tema d'una manera «tímida» en l'article 10, encara que ja s'introdueixen els conceptes d'adequació i proporcionalitat:

«En l'exercici de la seva actuació professional, els membres d'aquestes forces i cossos han d'actuar sempre amb la decisió necessària, amb els mitjans de dissuasió i defensa que siguin adequats i proporcionats, segons la pertorbació o els danys produïts, procurant en qualsevol cas no fer ús de la força més enllà del que sigui raonable i necessari per complir el seu treball i evitar danys a les persones o les coses.»

El 14 d'abril de 1983, a la primeria del primer govern d'esquerres després de la transició, es realitza el primer intent seriós de formalitzar la recomanació europea que conté l'article 12 de la Declaració sobre la policia (la necessitat d'impartir als policies instruccions clares i concretes sobre l'ús de les armes) i es firma la «Instrucció sobre la utilització de les armes per als membres dels cossos i forces de seguretat de l'Estat». Entre les regles d'aquesta Instrucció, es condiciona l'ús de l'arma al fet que estigui en perill la vida o la integritat física de la persona atacada, i s'exigeix adequació i proporcionalitat entre el mitjà utilitzat per l'agressor i l'utilitzat en la defensa. Estableix també que, sempre que es pugui, s'ha de *disparar a parts no vitals del cos*, atenent sempre el principi de causar les mínimes lesions possibles. La polèmica sorgeix al final, quan autoritza a disparar una persona que fuig, a parts no vitals del cos, en els casos en què es tracti de persones extremadament perilloses per portar una arma de foc, explosius o una arma blanca amb què pugui causar danys greus.

S'ha de tenir present que aquesta instrucció fou dictada un any després de la STS de 18-1-82, que va deixar ben clar que no pot usar-se l'arma de foc amb resultat mortal per a la persona que fuig. Encara que la instrucció tan sols autoritza disparar a parts no vitals del cos (fins i tot en el cas que el fugitiu porti un ganivet), qualsevol professional estarà d'acord amb nosaltres en què aquesta precisió està reservada als tiradors de les pel·lícules dolentes de policies. Davant un *blanc en moviment* i amb el nivell d'adrenalina del policia pels núvols a causa de la lògica excitació, l'experiència ha demostrat sobradament la facilitat amb què els trets «realitzats a parts no vitals del cos» acostumen a impactar a l'occipital o a l'esquena de la persona que vol fugir.

El 13 de març de 1986 fou promulgada la LOFCS, que tracta el tema de la *utilització de la força i de l'arma de foc* en dos punts de l'article 5, i fa referència als mateixos principis:

- Art. 5.2-c): «Han d'actuar en l'exercici de les seves funcions amb la decisió necessària, quan d'això depengui evitar un mal greu, immediat i irreparable, i s'han de regir en fer-ho pels principis de congruència, oportunitat i proporcionalitat en la utilització dels mitjans al seu abast.»
- Art. 5.2-d): «Han d'utilitzar les armes tan sols en les situacions en què existeixi un risc racionalment greu per a la vida o la integritat física d'ells mateixos o de terceres persones i en les circumstàncies que puguin comportar un risc greu per a la seguretat ciutadana; han de regir-se, en fer-ho, pels principis a què es refereix l'apartat anterior.»

S'introdueix un component nou i important en les condicions per a l'ús de les armes; ja no es tracta de l'apreciació subjectiva que el policia pugui realitzar del fet. La llei diu «risc racionalment greu». S'exigeix *objectivitat*.

Resum del tema

Als temes anteriors s'ha vist com es conjugaven drets humans i els comportaments ètics de la policia des d'una perspectiva universal. En aquest tercer tema s'han tractat els fonaments ètics, i els principis deontològics de la policia al nostre ordenament jurídic, en el nostre context social, amb una perspectiva empírica.

S'ha pogut reflexionar sobre com es conjuga la praxi quotidiana de la policia amb el mandat constitucional, la missió de protecció de drets i llibertats i de garanties de la seguretat que la Carta Magna encomana a la policia.

S'han analitzat diferents punts amb voluntat deontològica globalista, és a dir, aquells aspectes que incideixen o defineixen, de manera més directa en la pràctica policíaca: integritat contra corrupció, la detenció, el secret professional, l'ús de la força legítima i les armes de foc, el maltractament i la tortura i la relació amb la diversitat cultural.

És important recordar que la praxi del dia a dia, el treball social de la policia, ha d'emmarcar-se en un quadre de principis, senzills però dotats d'una gran dosi d'integritat, de respecte a la dignitat de les persones, a la diversitat de cultures, a la legalitat, a l'aplicació de mesures oportunes, necessàries i proporcionades a cadascuna de les actuacions. A saber utilitzar com a últim recurs les mesures excepcionals que el nostre ordenament jurídic li atorga: la detenció fonamentada en indicis racionals d'imputabilitat, no de simples sospites abstractes, i complint tots i cadascun dels requisits procedimentals definits com drets constitucionals, també, del detingut a l'article 520 de la Llei d'enjudiciament criminal, fins arribar a l'*habeas corpus*.

Finalment, s'ha fet una reflexió sobre la utilització de la força física i la força compulsiva sobre les persones com la mesura més excepcional de totes les que una societat de convivència democràtica confereix a la policia, especialment pel que fa a les armes de foc. Tota utilització d'aquests recursos excepcionals ha de respondre sempre a una agressió il·legítima prèvia i a la qual la policia resta obligada a respondre de manera congruent, oportuna i proporcionada per protegir els drets fonamentals i les llibertats públiques.

Referències a l'annex

Annex 7. Principis bàsics d'actuació. Art. 5è de la LOFCS 2/86.

Annex 8. Índex de la normativa essencial, reguladora de les funcions de la policia a Espanya.

Annex 9. Les Nacions Unides davant la tortura. Recull d'apartats relacionats amb la deontologia policial.

Annex 10. Els principis rectors de la utilització de la força.

Annex 11. La detenció o privació de llibertat. Regulació normativa deontològica.

Annex 12. Principis bàsics sobre l'utilització de la força i de les armes de foc per part dels funcionaris encarregats de fer complir la llei. 8è Congrés de les Nacions Unides sobre Prevenció del Delicte i Tractament del Delinqüent, celebrat a l'Havana (Cuba) del 27 d'agost al 7 de setembre de 1990, ONU doc. A/conf.144/28/rev.1 p. 112 (1990).

4. POLICIA I NO-DISCRIMINACIÓ

IDEES CLAU

- La policia, com una institució de servei públic, no pot mantenir una actitud passiva sobre la promoció dels drets humans.
- El racisme i la violència dintre de la pròpia policia és una realitat que obliga a realitzar canvis de comportament i de valors dins de la institució policial.
- La immigració no és un problema de seguretat ciutadana, és una realitat social complexa que, com a tal, demana solucions també complexes.
- Els moviments migratoris obliguen la policia a prendre posició en temes com el racisme i la violència.

4.1. LA POLICIA I ELS RACISMES QUOTIDIANS

La policia, com una institució de servei públic, no pot mantenir una actitud passiva sobre la promoció dels drets humans, tenint en compte el plantejament reivindicatiu de la igualtat reconegut per la Declaració Universal dels Drets Humans de 1948 (art. 1r i reforçat motivadament a l'art. 2n).

Diferents textos incorporats a normes de caràcter jurídic en el context internacional, especialment occidental, posen de manifest la necessitat de protecció i defensa del que se suposa obvi en l'ordre natural i biològic del naixement, però en la configuració habitual de l'imaginari col·lectiu, al llarg de la història i en la praxi social d'aquest imaginari, s'ha anat creant una *cultura de relacions socials* fonamentades en el domini de *diferents aspectes*. Entre els més representatius trobem:

- Aspectes de classe
- Aspectes d'ideologies
- Aspectes de grup social
- Aspectes de gènere
- Aspectes de cultures
- Aspectes d'ètnies

En aquest ventall de formes de comportament social, cal introduir un altre element com és l'*espai*, entès en la seva dimensió dual:

1. La dimensió física
2. La dimensió temporal

Aquest element és clau per entendre l'evolució del fenomen discriminatori en cada moment històric i en cada indret geogràfic, amb *resposta intra i extragrupal*, és a dir, dintre de la cultura dominant i projectada vers la cultura o grup dominat, dins dels quals ja es configuren comportaments i patrons de conducta amb identitat pròpia.

En el binomi del control social clàssic, en el control social informal, la família, l'escola, l'església, és on s'inicien els patrons, els codis socials de relacions interpersonal que s'assentaran com a valors culturals dominants; d'aquesta manera podríem establir que aquest àmbit del control marcarà l'empremta de les relacions socials i afectarà, òbviament, les maneres de fer dels individus en el subsistema penal o formal, ja que els elements que operen com a catalitzadors de valors en el primer es consoliden en forma de pràctiques professionals de manera inconscient.

4.2. UNA ALTRA MANERA DE VEURE L'ESTRANGERIA

La discriminació és un fet real, i no una valoració subjectiva, és un patró de conducta universal en totes i cadascuna de les formes de construcció i elaboració del prejudici individual o col·lectiu.

La discriminació amb connotacions racistes és la més notòria als espais públics, de la mateixa manera que la de gènere és la més generalitzada en els espais privats.

Els problemes derivats dels fenòmens migratoris tenen una estructura complexa, no es poden analitzar des d'una sola cara, i a més, la solució, o millor dit, les possibles solucions, han de respondre a una implicació dels diferents nivells de l'Administració desenvolupant polítiques eficaces d'integració i a la vegada comptant amb la societat civil com a agent catalitzador i vehiculador.

Podríem dir que un *nou racisme* emergeix a Europa, com a resposta a:

- La proliferació d'identitats diferenciades.
- La liberalització de fronteres, que produeix una permeabilització entre cultures, semblant al *melting pot* americà.

Aquesta barreja va acompanyada del desconeixement dels valors positius de cadascuna d'aquestes cultures. Es viu la *visibilitat* dels altres com una amenaça generadora de pors personals i col·lectives, de pors a perdre l'hegemonia i la pròpia identitat que, segons s'escau, promouen reaccions i comportaments radicalitzats d'agressivitat vers les minories.

La identificació i expressió visible i externalitzada de determinades preferències, ancestrals o adaptades, per simbologies culturals, lingüístiques i/o religioses es donen la mà molt sovint. Ambdues tenen a veure amb les emocions, els sentiments més profunds, i es constitueixen en una mena d'ideologia del grup social determinat que les manifesta, decantant-se en l'àmbit de la intolerància i el conflicte obert o soterrat quan esdevenen plantejaments radicals, integristes d'una o altra facció, quan els grups no volen escoltar els altres.

Dins d'un sistema productiu determinat, com és el d'una part del sistema de control social global, el formal o penal (a l'interior del qual es troba immersa la policia), és on es pot afrontar la superació de barreres sobre les quals es poden construir noves formes de relació igualitària de respecte comú entre persones individuals i col·lectius en la diversitat i mútua acceptació de les diferències.

La immigració no és un problema de seguretat ciutadana, és una realitat social complexa de necessitats mútues insatisfetes que genera tantes percepcions i controvèrsies socials com espais d'opinió es manifestin.

Situacions com les relacions interveïnals, la presència de nous establiments comercials, carnisseries *halal*, locutoris telefònics, compartir espais a escoles, esplais, centres d'esport o lleure, festes populars o maneres de vestir i entendre la religió, no han de ser accions d'allunyament o de demanda de presència de la policia per donar seguretat, però no convé deixar-les de banda en la planificació de la prevenció operativa de la policia, especialment durant les primeres fases d'assentament a cadascuna de les situacions esmentades.

També sorgeixen altres situacions de violència domèstica que, barrejades amb el component ètnic o de diferència cultural, poden fer esclatar la violència col·lectiva més irracional a qualsevol carrer, a qualsevol plaça de qualsevol poble o ciutat. Aquestes situacions estan relacionades amb:

- Els fonamentalismes religiosos.
- Les noves formes d'absentisme escolar.
- Els menors que venen tabac de contraban de bandes organitzades per adults.
- Els menors que, fent activitats delictives, posen en solfa la seguretat d'algun barri i de grups de turistes.
- Les baralles entre iguals a un centre escolar.

Tots són casos tan diferents que mereixen respostes diferenciades, perquè aconseguir la resposta adient és l'objectiu final. És per això que adquireix importància estratègica el *recull i tractament analític de la informació*.

En aquest marc, el *lideratge social i territorial dels municipis* és fonamental per impulsar i coordinar les actuacions que des dels diferents agents es desenvolupin. Però com hem dit abans, és difícil establir mètodes d'actuació que van més enllà de les nostres cotes competencials, i segurament el primer pas és respondre els interrogants següents:

- Com es poden afrontar els fluxos d'immigració des d'una ciutat o un poble?
- Com es poden controlar les bosses de treball clandestines?
- Com es poden establir espais d'assentament migratori (política d'habitatge)?

I és per això que la policia ha d'acceptar la *dobla dimensió del problema*, que està formada per:

1. La dimensió econòmica
2. La dimensió social

És important superar la controvèrsia vigilar/castigar (controlar/sancionar). Una persona sense papers està en una situació d'irregularitat documental, però els seus drets com a persona no poden ésser qüestionats, i en aquest sentit l'*ordre de prevalença* és:

1. Drets humans. Drets i llibertats fonamentals com a concepte universal.
2. Requisits documentals per circular, residir i/o per treballar.

S'ha de conjugar el compliment de la legalitat vigent i els valors ètics universals del respecte a la dignitat de les persones independentment de:

- La condició social
- L'origen ètnic
- L'orientació sexual
- Les creences religioses
- Les pràctiques culturals
- La tendència ideològica

La policia ha d'ésser conductora d'aquests valors, corretja de transmissió a nivell extern, amb les seves pràctiques i procediments i corregint les disfuncions dins dels diferents serveis i actuacions, amb una acció decidida, convençuda de la no-acceptació de comportaments discriminatoris endèmics.

Calen plantejaments orientats a les necessitats reals, tornar a encaminar els serveis de policia vers tècniques de treball social aplicades a les casuístiques que dia a dia apareixen al carrer, a un centre cívic, a una escola o a qualsevol establiment de lliure concurrència.

4.3. ELS LÍMITS DE LA VIOLÈNCIA

La policia tria de manera universal els seus propis indicadors d'intervenció de manera totalment aleatòria, com per exemple:

- Els delictes contra les persones
- Els delictes contra els establiments comercials
- Els delictes contra els habitatges
- Els delictes contra els vehicles
- Etc.

En canvi, *no existeixen indicadors de conflictes interculturals* o de dades discriminatòries als reculls estadístics, ni tan sols s'analitzen els problemes que puguin tenir com a mòbil original el racisme o fórmules anàlogues d'accions discriminatòries.

Les normes internes (sociograma intern) no escrites conformen una praxi professional amb tendència a ignorar determinades qüestions de caire conflictiu, si més no relacionades amb el comportament i les creences individuals com les que tenen a veure amb els racismes quotidians o les manifestacions discriminatòries, especialment dins dels col·lectius policíacs d'arreu del món.

Per exemple, en l'àmbit de la violència de gènere, en els darrers anys al nostre estat s'ha configurat una actitud concreta en l'àmbit de les diferents casuístiques relacionades amb la violència domèstica o familiar, que ha fet sortir a la llum pública un problema arrelat de discriminació manifesta vers les dones. La sensibilització pel tractament d'aquesta greu problemàtica social l'ha fet el centre del debat polític i social, sense trobar solucions definitives, si bé aquesta pressió l'ha traslladat a primera línia d'interès en el treball jurídic i policíac.

El Codi penal de l'any 1995, (articles 510 i seg.), incorpora nous supòsits penals de protecció específica, i s'hi estableixen sistemes d'atenció a la víctima; el grau de cobertura del sistema de garanties, malgrat la seva lentitud, obre les portes a l'esperança en la seva progressiva consolidació.

Ara bé, la policia ha creat oficines d'atenció especialitzada a la víctima en l'àmbit de la dona i dels menors, i recull indicadors de denúncies, demandes i informacions relacionades amb aquesta temàtica, les quals són tractades amb cura; en el cas de la immigració les oficines són «d'estrangeria».

De la mateixa manera, la policia ha d'incorporar als seus fitxers registrals les informacions que tenen a veure amb les actituds racistes quotidianes; la manca de sensibilitat en aquesta realitat social, no restar indiferent als incidents i problemes quotidians, poden convertir aquests aparents incidents en greus conflictes col·lectius, perquè en les accions discriminatòries, en la configuració d'estereotips d'intolerància hi operen mecanismes psicològics tan complexos que posen en primera línia actituds reactives criminalitzadores per por a l'origen o la pertinença a un grup social diferent, a una cultura o religió diferent, i que sovint alteren la convivència pacífica dels nostres barris i fan sedimentar unes rancúnies entre veïns de difícil solució.

En última instància operarà el sistema de justícia penal al qual la policia pot adreçar alguns d'aquests problemes, però només quan la resta de mecanismes dialèctics s'hagin esgotat i només, segons el nostre parer, quan el problema, el cas concret, tingui a veure amb actituds violentes, sempre injustificades, llevat de casos de defensa legítima davant d'una agressió prèvia.

Cal matisar aquests nivells de violència verbal, escrita o física, però en qualsevol cas, la policia ha d'actuar contra l'agressor, els promotors d'accions violentes, els inductors d'accions discriminatòries manifestes; el Codi penal ho facilita i la policia ha d'incorporar aquests supòsits al seu àmbit d'activitats quotidianes.

La violència ha d'ésser el punt d'inflexió, el límit del principi de mínima intervenció policíaca.

Qualsevol acció de violència gratuïta, especialment amb connotacions discriminatòries, ha de tenir sempre una resposta urgent i eficaç. Les instàncies judicials i fiscals també han de procurar una resposta amb mesures exemplars, perquè qualsevol vulneració dels drets humans relacionada amb símptomes evidents de desigualtat física, sexual, cultural o religiosa, especialment en un estat de dret, en una societat democràtica, ha de rebre un tractament de protecció general, d'agressió a tota la societat. Qualsevol altra resposta que justifiqui aquestes accions pot donar peu a interpretacions de tolerància, convivència i, fins i tot, d'identificació ideològica i afinitat vers aquestes formes de comportament social.

En el terreny de la *discriminació ètnica, cultural o religiosa* hem de treballar en els diferents àmbits afectats, és a dir, en cadascuna de les diferents identitats implicades, i tenint en compte això també hem de donar a cadascuna d'elles una resposta específica:

- A unes, per ajudar a l'adaptació progressiva a les normes de convivència del seu nou context social, d'adaptació al medi, sense perdre la seva identitat.
- A les altres, als residents, per sensibilitzar-los de la necessitat de respecte a les altres formes de visibilitat cultural, sense demonitzacions ni criminalitzacions de conductes.

Un exemple clar d'això és un centre social cívic, espai de trobada a qualsevol barri d'una ciutat, on hi poden conviure, en diferents espais i horaris, diferents grups de persones. Davant la presència d'un grup de joves magribins, que només volen apropar-se a participar a les activitats del centre, el grup de gent gran del centre, alterada per la presència del grup doblement diferenciat (jove i àrab), demana a la policia que els faci fora, adoptant un caire de patrimonialització exclusiva del centre. Dinamitzadors juvenils, treballadors socials i la mateixa policia poden ajudar a fer pedagogia a tots dos grups, si els serveis administradors del centre reforcen les actituds dels avis, estaran institucionalitzant l'exclusió dels joves estrangers.

4.4. LA NO-DISCRIMINACIÓ A LES ORGANITZACIONS POLICIAQUES. «ELS RACISMES INTERNS»

A l'interior de les organitzacions policiaques es poden presentar problemes notables de rebuig i de manca de participació.

La policia ha de promoure les accions correctives i/o pedagògiques per avançar en el camí de la supressió de tota mena de prejudicis socials. I en aquest sentit, es poden superposar *dues tendències estructurals* a l'hora de fer propostes, però a la vegada ambdues presenten *problemes importants i diferents graus de refractarietat, orgànica i funcional, que s'han de tenir en compte.*

A continuació us oferim una taula que reflecteix aquestes tendències i els problemes que presenten.

Tendència	Problemes importants
<i>Determinista-fatalista, des de la qual no es pot fer més que suportar la situació, el modus operandi de les organitzacions policíiques.</i>	Aquesta tendència representa la postura del <i>laissez faire-laissez passer</i>, o el que és el mateix, donar l'esquena als problemes emergents de la societat, ara bé, genera poques friccions internes, la policia s'autojustifica per si sola, es constitueix en un cos tancat en situació d'autoprotecció, esdevé la societat enemiga, allò de què cal protegir-se.
<i>D'adaptació i modificació dels patrons de conducta, dels valors, de la cultura professional d'acord amb els canvis socials i amb les noves formes de demanda dels ciutadans i ciutadanes que la diversitat posa en escena, sota el paraigües universal de la defensa i en especial dels drets humans.</i>	Aquesta segona tendència genera moviments contradictoris dins dels cossos de policia, crisis individuals i grupals, però des de la perspectiva social és la millor inversió, un valor social afegit, la veritable raó d'ésser de les organitzacions policíiques dins d'una societat democràtica com a institucions públiques de servei, la recerca i promoció constant de canvis de la conducta professional dels seus components, adreçats a la protecció dels drets humans, de la diversitat, de la riquesa social i cultural d'un nou món de respecte a l'altre, malgrat les opinions i orientacions personals o col·lectives. Aquesta ha d'ésser la missió professional per antonomàsia de la policia.

Taula 1. Tendències estructurals de la policia davant de la discriminació social i els problemes que generen.

Les accions de la policia, en benefici de determinades garanties d'eficàcia policíica, no sempre resten exemptes de comportaments, d'actituds professionals, de tics o tendències estigmatitzadores (*labelling*) individuals i/o grupals impròpies d'uns nivells de garanties jurídiques, i també estan condicionades per una percepció esbiaixada entre llurs funcions i el món que l'envolta, (vis pública/vis privada) i prèviament mediatitzada pel sediment a l'inconscient psicològic individual, per uns processos iniciàtics, d'aprenentatge social, al si de la família, definidors de determinats patrons de conducta, difícilment superables però acondicionables o contenibles.

S'ha de facilitar i promoure l'accés al debat crític i a la informació de les actuacions en què es vulnerin els principis bàsics del comportament deontològic professional dins dels diferents col·lectius que operin en un mateix territori.

4.5. UN CANVI EN L'ACCIÓ

Aquest canvi s'orienta a enfortir la cultura de la sensibilitat mitjançant l'acció i la formació continuada. Convé, però, fer un breu parèntesi sobre la dimensió de la formació, entesa no com

una única opció recurrent, tancada, convencional, sinó com una formació social interactiva i permanent, amb l'anàlisi de casuístiques, intercanvis d'experiències comunes, aprendre dels altres i en paral·lel a l'acció.

En aquest sentit, els recursos tecnològics actuals del món global permeten una *formació orientada a*:

- Resoldre problemes socials.
- Generar habilitats socials, competències transversals.

La intel·ligència emocional de la policia ha de ser extensiva, sobretot, a tota l'estructura, especialment en els nivells intermedis i superiors de les escales operatives, els autèntics responsables de modificar les actituds i corregir disfuncions. Se suposa que l'escala de comandament és fora de tot dubte i sempre s'inverteix la càrrega de la formació vers el nivells bàsics.

La *funció educadora* s'ha d'orientar al canvi d'actituds, dels valors, a un canvi tant en els procediments com en la sensibilitat de la cultura professional; és a dir, tant en les *formes* com en el *fons* de les intervencions; s'ha de desenvolupar de manera constant i progressiva entre la policia i el/les policies a *tres nivells*:

1. *Nivell primari*: en els cicles formatius de totes les escales i escoles, fent especial èmfasi en els quadres superiors i intermedis.
2. *Nivell secundari*: posant l'accent en l'obligatorietat d'implantació de polítiques de sensibilització i aplicació pràctica a nivell jeràrquic.
3. *Nivell terciari*: referit a la formació permanent amb participació social en tasques transversals de sensibilització amb entitats associatives, ONG i amb la resta de serveis de l'administració, especialment en el camp de l'ensenyament primari i secundari; cal superar la conceptualització professional de les organitzacions policiaques com uns «patis tancats» dins del sistema penal. Cal canviar la percepció que l'imaginari col·lectiu té de la policia, treballar amb els altres i ajudar a entendre la nostra tasca.

En aquest sentit, és necessària l'orientació pedagògica assertiva adreçada a la creació d'*equips mixtos de treball transversal* per establir mecanismes de garantia i de seguiment qualitatiu dels plans de sensibilització.

Per aquest motiu, i a causa de la proclivitat o configuració de prejudicis vers allò que es considera inferior o menys fort, la policia s'ha basat, des de l'òptica del model d'organització tradicional-burocràtic, en l'*aplicació taxativa de les lleis*, posant l'èmfasi en la norma jurídica i atorgant a la seva interpretació social un caràcter secundari.

No podem oblidar que l'esperit de les normes es fonamenta en el bé de la comunitat de manera genèrica, i de manera concreta en els subjectes passius, les víctimes de les accions, a les quals cal protegir sense desequilibrar la balança de l'acció en aplicació amb més o menys grau de rigorositat als qui vulneren la norma, però també amb uns requisits de garanties dels seus drets.

Un *requisit de partida*, inqüestionable, passa per:

- L'*autocrítica* dels mateixos serveis policíacs i la seva *obertura i orientació* vers la transversalitat d'aquestes pràctiques antidiscriminatòries.
- La *participació* de la resta de col·lectius professionals en el treball policíac sense opacitats, amb voluntat de reciprocitat i amb els límits de reserva i confidencialitat propis de cada tipus d'informació professional, garantida d'altra banda com a dret de les persones i que obliga deontològicament tota pràctica professional, especialment la pública, per la seva obligació implícita, *prima facie*, en la protecció i promoció del sistema de garanties dels drets humans universals.

4.6. CONSIDERACIONS SOBRE EL RACISME I LA POLICIA. NOTES SOBRE UNA ABSOLUTA ANTÍTESI

Un dels fenòmens socials amb més vigència de l'activitat policial és el que es deriva de les actituds xenòfobes vers els immigrants, o mobilitat transfrontera, especialment dels països menys desenvolupats.

La figura i el concepte del policia, garantia de drets i llibertats, s'enlaira i pren proporcions gegantines per raons cabdals d'higiene i salut socials, per sobre de consideracions, matisos i interpretacions, per sobre de la limitada visió de la policia com a força coactiva de l'Estat que vetlla per l'aplicació de la llei en àmbits variats (penal, administratiu, etc.), i per sobre, fins i tot, del que alguns anomenen, sembla que amb condescendència, «tasques assistencials» de la policia i que d'altres, amb molt més bon sentit, amplien al que s'anomena «policia comunitària».

4.6.1. La policia és racista?

La resposta a aquesta pregunta sol ser tan trivial i «escapista» com dir que «la policia serà racista en la mateixa mesura que ho sigui la societat». Els mateixos policies acostumen a respondre així.

I la nostra societat? Ho és, de racista? No cal que ens embarquem en estudis sociològics. Ni és objecte d'aquest manual ni disposaríem dels mitjans ni el temps que ens caldria per fer-ho. Ara bé, una ràpida llambregada a la història ens recordarà que som fruit d'un mestissatge abundant i enriquidor, que la barreja de races i cultures ha produït el que ara som, per bé i per mal.

Tanmateix, aquesta ullada ràpida a la història ens permetrà de constatar fets (les expulsions de jueus i moriscs, la pervivència del tracte «especial» vers els gitanos, les actuacions colonials, etc.), que semblen assenyalar que la nostra societat té antecedents racistes.

Per molt que jurem i perjurem no ser racistes, hi ha com una mena de remor de fons que no para: ningú vol els assentaments de gitanos a prop seu, de tant en tant es cala foc a les cases d'aquesta mateixa gent en algun poble del sud o del nord. Colles de gent jove prenen com a esport apallissar i fins i tot matar gent que és diferent d'ells. L'explotació dels nord-africans i la gent negra no s'atura.

I pel que fa a la policia i a les seves *actuacions*, hi ha de tot, com per exemple les situacions següents:

- Amb certa freqüència surten als diaris històries d'actuacions concretes. Entre les que surten als diaris i les que no surten, ens podem trobar que diàriament es fan, o es perpetren, actuacions policials de les quals no podem estar gaire orgullosos.
- L'aplicació de la llei d'estrangeria produeix contínuament situacions que podríem qualificar, com a mínim, de dubtoses, quan no provoquen denúncies internacionals de les quals ha de respondre el Govern d'Espanya davant les Nacions Unides o el Tribunal Europeu.
- A l'informe d'Amnistia Internacional de l'any 2000 es mencionen, i es titllen de racistes, actuacions freqüents de les policies locals.

I en relació amb tot el que hem dit fins ara, ¿algú de nosaltres coneix, o ha vist alguna vegada, un guàrdia civil, o un membre del Cos Nacional de Policia, o un mosso d'esquadra negre, moro, gitano o xinès? Segurament n'hi ha, però són tant pocs que no surten de la categoria d'anècdota.

4.6.2. La realitat: la policia és racista

Un estudi elaborat a principis dels anys noranta amb la policia francesa conclou que la policia és racista. No coneixem cap estudi semblant fet amb la policia d'aquí i el farem servir, amb una altra producció semblant d'origen canadenc, per treure'n conclusions aplicables al nostre cas.

El document en qüestió arriba a afirmar que la policia francesa no només és racista, sinó que torna racistes les persones que abans de ser policies no ho eren.

L'any 1991 la situació a França respecte a les qüestions que aquí tractem es podria correspondre amb la que tindrem a casa nostra passats uns 10 o 15 anys, aproximadament. França era llavors l'autèntica «porta d'Europa», a més del lloc de destí de moltes persones de totes les ètnies. Fruit del seu especial ordenament legislatiu (terra d'asil) i del seu passat colonial, arribava a terres franceses una continuada migració de gent de tot el món i s'hi aposentava. La majoria eren africans, àrabs i negres, i molts d'ells amb nacionalitat francesa.

L'estudi, fet per un equip de sociòlegs dirigits per Michel Wiewiorka per encàrrec de l'IHESI (Institut d'Alts Estudis de la Seguretat Interior), va analitzar un grup heterogeni i representatiu de policies francesos, i amb entrevistes amb els investigadors i col·loquis amb representants d'ONG i d'altra gent adient (alts comandaments policials, gent d'assumptes interns, etc.), arribà a unes conclusions que, per la seva contundència i claredat, mereixen una profunda reflexió. Les reproduïm tot seguit:

- Existeix un racisme policial que funciona de manera prou diferenciada perquè se'n pugui afirmar la seva especificitat i refusar la idea que el racisme a la policia no és res més que una expressió d'un racisme més general propi de la societat en conjunt o de la part de la societat d'on han sortit els policies.
- La font d'aquest racisme seria la conjunció de diferents factors, uns d'estructurals lligats a l'estil de funcionament i a la cultura policial i uns d'altres de conjunturals que vindrien determinats per l'estat de la societat, les institucions i el sistema polític.
- Aquest racisme no té cap mena de continuïtat històrica, ideològica ni doctrinària. Neix i es desenvolupa a cada moment, fruit de les circumstàncies a què el punt anterior es referia.

- La part estructural del racisme policial s'origina en l'anomenada «cultura policial», entesa com el conjunt integrat de normes i comportaments estructurats per la identitat professional, per l'ofici (el dia a dia) i les condicions institucionals del treball policial.

Com ja hem dit, es tracta d'un estudi elaborat l'any 1991 amb la policia francesa i tan sols el presentem a tall de reflexió.

Resum del tema

A través del desenvolupament d'aquest tema hem pogut veure com el racisme, en totes les seves manifestacions, és un problema, avui més que mai, de primera actualitat. Termes com immigració, discriminació, racisme i violència van units de manera notòria en la nostra societat actual.

Moltes vegades és difícil acceptar i entendre la cultura i els valors dels altres, i la policia, com a institució que ofereix un servei a la comunitat, ha de fer l'esforç d'entendre que les diferències de color de pell, de religió o d'idioma, no ens fan diferents davant dels problemes.

És per això que les possibles solucions han de respondre a una implicació dels diferents nivells de l'Administració a través de polítiques eficaces d'integració i, a la vegada, comptant amb la societat civil com a agent catalitzador i vehiculador.

L'autocomplaença per l'eficàcia policíaca orientada a la reducció de la taxa de criminalitat i el fet de posar en mans de la justícia els infractors no pot donar peu al triomfalisme; les tensions socials, les desigualtats, són més importants; aquí rauen moltes de les causes de la inseguretat. Cal emprar esforços en la qualitat de l'assistència als ciutadans i ciutadanes. El respecte i el prestigi de la professió policial es veurà compensat per aquest treball.

Referències a l'annex

Annex 13. Policia i Codi penal: indicació del contingut del Codi penal relacionat amb la deontologia policial.

SÍNTESI DEL MATERIAL

Aquest manual ha estat dissenyat amb la voluntat de donar a conèixer els fonaments deontològics de la professió i la correspondència directa d'aquests principis ètics amb els drets humans o els drets i les llibertats públiques.

En aquest sentit, en el primer tema s'han treballat els continguts de la Declaració Universal dels Drets Humans de 1948 i la seva incardinació en els sistemes constitucionals occidentals, també s'ha reflexionat sobre la professió de policia, els concepte, els valors i les actituds de la professió, les persones, la cultura de servei i sobre la missió principal de la policia en un estat democràtic de dret.

El policia ha d'incorporar les bases per desenvolupar les habilitats actitudinals, conceptuals, procedimentals i deontològiques per complir el mandat constitucional de protecció de drets i llibertats fonamentals reservat a la policia.

En el segon tema s'ha vist com el funcionari de policia ha de reflexionar i assimilar la importància dels valors dels continguts deontològics professionals que promulguen els codis de conducta de la policia. Es tracta de valors de respecte, en el seu treball diari, a les llibertats individuals i col·lectives, a conèixer actituds i equilibri ètic entre el compliment de la llei i la protecció dels drets humans universals en una societat de convivència democràtica. A canviar la sensibilitat especialment en:

- La relació amb els ciutadans i ciutadanes
- Les intervencions en què s'utilitzi la força
- Les seves actuacions com a policia administrativa, assistencial o de seguretat
- L'acceptació amb professionalitat del control extern de llurs activitats

Els continguts del tercer tema s'han orientat, amb un sentit més pràctic, al nucli real de l'activitat de la policia en relació amb la societat a la qual serveix, i en el context jurídic de referència als continguts del primer bloc.

Amb el quart tema s'ha volgut fer referència a un assumpte tan actual com és el racisme, i en aquest sentit s'ha perseguit oferir una visió àmplia i fidedigna d'aquesta realitat que avui, més que mai, sembla estar en boca de tothom.

GLOSSARI

Asil: Lloc de refugi per a gent perseguida. (4.6.2.)

Autodeterminació: Capacitat dels individus o dels pobles per decidir lliurement sobre el seu estatut polític, especialment quan es tracta de la seva independència. (1.6.1.)

Congruència: Criteri d'aplicació a qualsevol acció de la policia sinònim d'idoneïtat; l'aplicació de mesures escaients al problema que es vulgui solucionar. (1.4.)

Corrupció: Acció consistent en un comportament no ètic d'obtenir guanys o facilitar tractes que afavoreixin interessos particulars en contra dels interessos generals. (3.2.)

Deontologia: Tractat o ciència que estudia el comportament ètic a qualsevol disciplina professional. (2.2.)

Detenció: Mesura excepcional que consisteix en la privació de la llibertat ambulatoria d'una persona, sobre la qual han de coincidir garanties suficients d'imputabilitat d'una acció que vulneri el Codi penal. (3.4.)

Discriminació: Sentiment de menyspreu i desconsideració de la dignitat d'una persona o grup a d'altri, en funció de diferències físiques, culturals, ideològiques, de creences o d'orientació sexual. (Tema 4)

Drets humans: Conjunt de drets essencials a la persona. (1.6. i tot el manual)

Estat de dret: Situació en què un estat ha de garantir els drets a partir de l'aplicació de la llei, d'acord amb la dignitat de les persones. (1.2.)

Ètica: Conjunt de valors del comportament individual o col·lectiu que defineixen una determinada actitud social. (Tema 2)

Habeas corpus: Dret reforçat d'un detingut a comparèixer davant l'autoritat judicial en considerar que ha sofert una detenció il·legal. D'obligat compliment per a la policia. (3.4.)

Integritat: Actitud de dignitat personal respectuosa amb els principis ètics, valors socials o professionals. (2.2.)

Intimitat: Coses privades, secretes, d'una persona, d'una família, d'una parella, etcètera. (1.4.)

Intolerància: Actitud de rebuig de pensaments o comportaments d'una persona o grup vers un altre, generalment des d'una posició de prevalença, superioritat o domini. Actitud de menyspreu d'una persona o grup vers els altres, la pròpia identitat enfrontada a la dels altres. Sol tenir la concepció que el que és diferent és inferior pel fet de ser, actuar o pensar de manera diferent. (4.1.)

Oportunitat: Criteri bàsic a qualsevol actuació de la policia consistent en l'aplicació de mesures escaients o oportunes al problema o conflicte social que es vulgui solucionar. (1.4. i 3.6.1.)

Principis bàsics d'actuació: Conjunt de regles del comportament ètic de la policia, inclosos al nostre ordenament jurídic com un codi deontològic. (Veure art. 5è de la LOFCS). (3.1.)

Proporcionalitat: Criteri bàsic a qualsevol actuació de la policia consistent en l'aplicació equilibrada de recursos jurídics i materials per a la solució d'un conflicte social. El resultat final no pot superar el mal que s'intenta evitar, especialment en l'ús de la força legítima. (1.4.)

Racisme: Prejudici general que engloba qualsevol actitud, declaració, o manifestació acadèmica, política o quotidiana que impliqui afirmar o reconèixer, de manera explícita o implícita, tant la inferioritat d'algun col·lectiu ètnic com la superioritat del propi. (Tema 4)

Tortura: Acció d'infligir a algú un sofriment cruel, físic o psíquic, com una punició, a fi d'arren-car-ne una confessió o en revenja per alguna cosa. (3.5.)

Altres temes relacionats amb els drets humans i la deontologia policial tractats de manera implícita dins del manual

Constitució: Norma primera de l'ordenament jurídic d'un estat; Carta Magna, document jurídic al qual es traslladen els drets humans en forma de drets i llibertats fonamentals.

Convenció: Acord entre estats. Disposa d'una força jurídica d'obligat compliment per part dels estats que l'han ratificat.

Conveni: Acords internacionals promoguts per l'Organització Internacional del Treball i el Consell d'Europa. Tenen el mateix valor jurídic que una convenció.

Declaració: Document que determina, aclareix o explicita certs drets, però que no implica un compromís efectiu de la part dels estats. Acostuma a ser el pas previ a l'elaboració d'un conveni o una convenció.

Democràcia: Forma de govern que requereix la participació del poble. Preveu la independèn-cia dels poders executiu, legislatiu, judicial i d'eleccions lliures.

Diversitat cultural: Coexistència i convivència pacífica en un mateix hàbitat social de diferents identitats culturals.

Drets cívics: Drets pels quals la ciutadania participa de la vida pública.

Drets civils: Drets inherents a la persona i garantits per les constitucions públiques.

Drets naturals: Drets que es fonamenten sobre la llei natural.

Empresonament: Acció de privar algú de la seva llibertat, per exemple, empresonant-lo.

Esclavatge: Acció de sotmetre algú a la dominació absoluta d'algú altre.

Idoneïtat: Criteri bàsic en qualsevol acció de la policia consistent a prendre decisions o aplicar les solucions més correctes possibles a la solució de conflictes socials. Sinònim de con-gruència.

Llei: Regla d'acció imposada per una autoritat superior.

Llei humana o llei positiva: Llei que emana dels sobirans, els legisladors, etc.

Llei natural: Llei que emana de la recta raó de la persona (en contraposició amb la llei positiva).

Llibertat: Estat o condició de qui és lliure, de qui no està subjecte a un poder estrany, a una autoritat arbitrària, de qui no està constret per una obligació, un deure, una disciplina, una condició onerosa, etc.

Llibertat de premsa: Llibertat d'imprimir i de difondre tota mena de productes impresos (dia-ris, revistes, llibres, opuscles...) de qualsevol contingut, amb les úniques limitacions que estableixen les lleis.

Maltractament: Acció consistent a infligir un mal, sofriment cruel, físic o psíquic a una persona sense cap agressió prèvia.

Multiculturalitat: Existència de múltiples realitats culturals en una mateixa societat o territori.

Necessitat: Sinònim d'oportunitat.

Pacte: Terme sinònim de tractat o convenció; acord entre estats.

Polícia: Persona, organització o col·lectiu encarregat de la protecció del lliure exercici de drets i llibertats i de garantir la seguretat ciutadana.

Prejudici: Actitud o sentiment negatiu vers un individu o grup que té unes característiques físiques, ideològiques, socials o culturals distintes o diferenciades. Generalment se situa en l'àmbit de les idees preconcebudes, sense causa aparent que el justifiqui.

Protocol: Acord que completa un tractat internacional, una convenció, i que té el mateix valor jurídic que aquesta.

Ratificació: Aprovació d'un tractat o convenció per part dels òrgans competents.

Recomanació: Text internacional desproveït de força obligatòria.

Resolució: Text votat per un organisme internacional (per exemple, la Unió Europea o l'Assemblea General de les Nacions Unides).

Segregació: Institucionalització física i legal de la discriminació que es dona a determinats països. Aïllament i conculcació sistemàtica dels drets humans a minories ètniques i culturals.

Seguretat: Sentiment o necessitat bàsica individual o col·lectiu de protecció vers possibles agressions exteriors. Admet diferents accepcions: seguretat personal, social, ciutadana, pública...

Sufragi universal: Sufragi en què tenen dret de vot totes les persones adultes de la comunitat.

Tribunal: Lloc destinat als jutges per tal que administrin justícia i pronuncïin sentències.

Xenofòbia: Prejudici etnocentrista que es desenvolupa a base de practicar l'antagonisme, el rebuig, la incomprensió, el recel i la fòbia contra grups ètnics diferents del propi. Hostilitat contra persones que procedeixen d'altres indrets, contra la seva cultura, els seus valors o les seves tradicions.

BIBLIOGRAFIA COMENTADA

ALDERSON, J. (1992): *Los Derechos Humanos y la policia*. Ediciones del Consejo de Europa.

Text de referència i comentaris sobre els drets humans, l'origen, la història i promulgació de la Declaració Universal, els continguts en relació amb la professió de policia.

CURBET, J. (1981): *L'ètica de la policia*. Barcelona. Direcció General de Seguretat Ciutadana.

Manual breu on es recullen els codis de conducta de l'ONU i la Declaració 690 sobre la policia del Consell d'Europa. Editat abans de la promulgació de la Llei 2/86 de forces i cossos de seguretat. Text en català.

DIVERSOS AUTORS. Compilat per RICO, J. M. (1983): *Policia i societat democràtica*. Ministeri de l'Interior. Direcció de la Seguretat de l'Estat.

Interessant llibre amb articles de diferents autors sobre la perspectiva de la professió de policia, malgrat la data de la seva edició, els plantejaments encara són vigents avui a molts indrets de la comunitat internacional.

QUERALT, J. J. i JIMÉNEZ QUINTANA, E. (1989): *Manual de Policia Judicial*. Madrid, Ministeri de Justícia.

Llibre de text d'estudiants per a unitats de policia judicial i també de futurs membres de la carrera fiscal i judicial. Caldria una revisió actualitzada dels seus continguts.

A continuació us suggerim altres llibres que poden ser de lectura interessant:

DE LA CUESTA ARZAMENDI, J. L. (1990): *El delito de tortura*. Barcelona. Bosch.

DIVERSOS AUTORS (1999): *Revista Catalana de Seguretat Pública*, núm. 2. EPC.

HARRIS, M. (1995): *Nuestra especie*. Alianza Editorial.

LEWONTIN, R. C. i altres. (1996): *No está en los genes. Crítica del racismo biológico*. Grijalbo Mondadori.

QUEL LÓPEZ, J.; FERNÁNDEZ DE CASADEVANTE, C. *La lucha contra la tortura (aspectos de derecho internacional y de derecho interno)*. Bilbao. Instituto Vasco de Administración Pública.

QUERALT, J. J. (1986): *El policia y la ley*. Esplugues de Llobregat (Barcelona). Plaza & Janés Editores.

REBOLLO VARGAS, R. (1994): «Policia i derechos humanos». *Revista Poder judicial*, núm. 34, juny, pàg. 201-215.

SALIDO VALLE, C. (1997): *La detención policial*. Barcelona. Bosch Editor. (Capítol V La forma de la detención. El uso de la fuerza.)

UNIÓ EUROPEA: *Declaracions sobre racisme i xenofòbia. Tractats de Maastricht i d'Amsterdam. Projectes NAPA i PAVEMENT. Carta de Rotterdam*.

ANNEXOS I MATERIAL D'AUTOAVALUACIÓ

Dins d'aquest document vostè trobarà:

- Els documents annexos que amplien la informació del seu manual, els quals es troben referenciats al final de cada tema del manual de consulta.
- Un qüestionari d'autoavaluació final que vol servir com a eina per saber quin ha estat el seu grau d'aprenentatge.
- Pautes per a la correcció de l'autoavaluació.

SUMARI

Annex 1: Les funcions del Govern i de l'Administració (Títol IV de la Constitució espanyola).	91
Annex 2: Fragment de la Carta fundacional de les Nacions Unides: propòsits i principis.	93
Annex 3: La Declaració Universal dels Drets Humans de 1948.	95
Annex 4: Els principis de Sir Robert Peel sobre la Policia metropolitana de Londres (1829).	101
Annex 5: Codi de conducta per a funcionaris encarregats de fer complir la llei elaborat per les Nacions Unides.	103
Annex 6: Resolució 690 del Consell d'Europa 8-5-79.	109
Annex 7: Principis bàsics d'actuació. Art. 5è de la LOFCS 2/86.	115
Annex 8: Índex de la normativa essencial, reguladora de les funcions de la policia a Espanya.	117
Annex 9: Les Nacions Unides davant la tortura. Recull d'apartats relacionats amb la deontologia policial.	119
Annex 10: Els principis rectors de la utilització de la força.	123
Annex 11: La detenció o privació de llibertat. Regulació normativa deontològica.	127
Annex 12: Principis bàsics sobre la utilització de la força i de les armes de foc per part dels funcionaris encarregats de fer complir la llei. 8è Congrés de les Nacions Unides sobre Prevenció del Delicte i Tractament del Delinqüent, celebrat a l'Havana (Cuba) del 27 d'agost al 7 de setembre de 1990, ONU doc. A/conf.144/28/rev.1 p. 112 (1990).	131
Annex 13: Policia i Codi penal: indicació del contingut del Codi penal relacionat amb la deontologia policial.	137
Annex 14: Nou Codi europeu d'ètica de la policia. Recomanació Rec(2001) 10 de Comitè de Ministres als estats membres sobre el Codi europeu d'ètica de la policia.	139
Qüestionari d'autoavaluació final	147
Pautes per a la correcció de l'autoavaluació	149

ANNEX 1

LES FUNCIONS DEL GOVERN I DE L'ADMINISTRACIÓ (TÍTOL IV DE LA CONSTITUCIÓ ESPANYOLA)

El Títol IV de la Constitució espanyola tracta de les funcions del Govern i de l'Administració (poder executiu) i inclou tres articles que ens interessin particularment perquè ens permeten centrar la nova concepció i ordenació de la policia. Són els art. 97, 103 i 104, i per això els reproduïm a continuació:

Art. 97:

«El govern dirigeix la política interior i exterior, l'Administració civil i militar i la defensa de l'Estat. Exerceix la funció executiva i la potestat reglamentària d'acord amb la Constitució i amb les lleis.»

Art. 103:

1. «L'Administració pública serveix amb objectivitat els interessos generals i actua d'acord amb els principis d'eficàcia, jerarquia, descentralització i coordinació, amb submissió plena a la llei i al dret.»
2. «Els òrgans de l'Administració de l'Estat són creats, regits i coordinats d'acord amb la llei.»
3. «La llei regularà l'Estatut dels funcionaris públics, l'accés a la funció pública d'acord amb els principis del mèrit i de la capacitat, les peculiaritats de l'exercici del seu dret a la sindicació, el sistema d'incompatibilitats i les garanties per a la imparcialitat en l'exercici de les seves funcions.»

Art. 104:

1. «Les forces i cossos de seguretat sota la dependència del govern tenen per missió protegir el lliure exercici dels drets i de les llibertats i garantir la seguretat ciutadana.»
2. «Una llei orgànica en determinarà les funcions, els seus principis bàsics d'actuació i els seus estatuts.»

Algunes de les conclusions que s'obtenen d'aquests capítols permeten afirmar que la CE atorga al Govern la responsabilitat de dirigir la política interior i l'Administració, la qual ha de vetllar pels interessos generals amb objectivitat. Les forces i cossos de seguretat actuen, així, sota la dependència del Govern per protegir el «lliure exercici dels drets i de les llibertats així com garantir la seguretat ciutadana».

ANNEX 2

FRAGMENT DE LA CARTA FUNDACIONAL DE LES NACIONS UNIDES: PROPÒSITS I PRINCIPIS

El dia 26 de juny de 1945, a San Francisco, es va firmar la Carta de les Nacions Unides, que va entrar en vigor el 24 d'octubre de 1945. La Carta és l'instrument jurídic que estableix i regula l'Organització de les Nacions Unides.

El caràcter jurídic de la Carta és una novetat. Per una part és un tractat internacional i reuneix totes les seves característiques. Per altra part, pot ser entesa com una autèntica Constitució, ja que presenta les característiques fins llavors reservades a les constitucions internes dels estats.

L'expressió que «la Carta té cos de tractat però ànima de Constitució» explica, resumeix i dona a entendre les controvèrsies jurídiques que ha provocat el seu estudi.

El preàmbul resumeix les finalitats, els propòsits i els principis. Els *propòsits* són quatre:

1. *Preservar les generacions futures del mal de la guerra.*

Les dues guerres mundials en els trenta anys anteriors havien fet prendre consciència de la capacitat destructora de la humanitat. Establir un pacte internacional que tingués com a principal finalitat evitar una nova guerra mundial era condició prèvia a tota esperança de reconstrucció.

2. *Reafirmar la fe en els drets humans.*

El preàmbul de la Carta diu «reafirmar la fe en els drets fonamentals de l'home, en la dignitat i el valor de la persona humana, en la igualtat de drets d'homes i dones i de les nacions grans i petites».

La preocupació de la Carta per l'individu va significar la tornada del dret internacional a la humanització i el reconeixement que l'individu ha de ser considerat com un subjecte de dret internacional general.

Aquest propòsit fou el que va permetre que el 10 de desembre de 1948 l'Assemblea General de l'ONU adoptés la Declaració Universal dels Drets Humans, que va iniciar una llarga llista d'instruments (declaracions, convencions i pactes) que avui dia conformen el corpus jurídic de protecció dels drets humans d'abast universal.

3. *Fomentar les relacions d'amistat entre les nacions i crear les condicions sota les quals es pot mantenir la justícia i el respecte al dret internacional.*

L'últim propòsit és un resum de tota la resta i va adreçat als mateixos membres de l'Organització, per als quals crea els òrgans que han de servir d'instrument per a la consecució dels seus fins.

4. *Promoure el progrés social i elevar el nivell de vida i servir de centre que coordini els esforços de les nacions per aconseguir els propòsits pretesos.*

Els òrgans són els que s'indiquen a l'article 7 de la Carta i poden ser principals o subsidiaris.

Els òrgans principals són: l'Assemblea General, el Consell de Seguretat, el Consell Econòmic i Social, el Consell d'Administració Fiduciària, la Cort Internacional de Justícia i la Secretaria.

Com a òrgans subsidiaris s'han creat diverses institucions entre les quals podem citar, per exemple, l'Oficina de l'Alt Comissionat de les Nacions Unides per als Refugiats (ACNUR), l'Organització de les Nacions Unides per a l'Alimentació i l'Agricultura (FAO), el Fons Internacional de les Nacions Unides per a l'Ajuda Urgent als Infants (UNICEF).

ANNEX 3

LA DECLARACIÓ UNIVERSAL DELS DRETS HUMANS DE 1948

Declaració Universal dels Drets Humans

Preàmbul

Considerant que el respecte a la dignitat inherent a tots els membres de la família humana i als drets iguals i inalienables de cadascun constitueix el fonament de la llibertat, de la justícia i de la pau del món;

Considerant que del desconeixement i menyspreu dels drets humans, n'han derivat actes de barbàrie que revolten la consciència de la humanitat, i que l'adveniment en el futur d'un món on les persones alliberades del terror i de la misèria tinguin dret a parlar i a creure lliurement ha esdevingut la més alta aspiració humana;

Considerant cosa essencial de protegir els drets humans amb un règim de dret a fi que l'ésser humà no es vegi obligat al capdavant a rebel·lar-se contra la tirania i l'opressió;

Considerant que és també essencial de fomentar l'establiment de relacions amistoses entre les nacions;

Considerant que en la Carta de les Nacions Unides els pobles han proclamat la seva fe en els drets fonamentals de l'ésser humà, en la dignitat i en la vàlua de la persona humana, en la igualtat de drets d'homes i dones, i que s'han demostrat disposats a afavorir el progrés social i a instaurar unes millors condicions de vida dins d'una més gran llibertat;

Considerant que els estats membres s'han compromès a assegurar, en cooperació amb l'Organització de les Nacions Unides, el respecte universal i efectiu dels drets humans, de les llibertats fonamentals;

Considerant que una concepció comuna d'aquests drets i d'aquestes llibertats és de la més gran importància amb vista al ple acompliment d'aquest compromís,

L'Assemblea General

Proclama aquesta Declaració Universal dels Drets Humans com l'ideal comú que tots els pobles i totes les nacions han d'assolir a fi que totes les persones i òrgans de la societat, tenint aquesta Declaració sempre present a l'esperit, s'esforcin a promoure el respecte d'aquests drets i d'aquestes llibertats mitjançant l'ensenyament i l'educació, i assegurar amb mesures progressives d'ordre nacional i internacional el seu reconeixement i aplicació universals i efectius, tant per part dels estats membres com dels territoris que jurídicament en depenen.

Article 1

Tots els éssers humans neixen lliures i iguals en dignitat i en drets. Són dotats de raó i de consciència, i els cal mantenir-se entre ells amb esperit de fraternitat.

Article 2

Qualsevol persona pot prevaler-se de tots els drets i de totes les llibertats que aquesta declaració proclama, sense cap distinció de raça, de color, de sexe, de llengua, de religió, d'opinió pública o d'altra mena, d'origen nacional o social, de fortuna, de naixement o de qualsevol altra classe. Hom no farà tampoc cap distinció fonamentada en l'estatus polític, administratiu i internacional del país o territori del qual depengui jurídicament la persona, tant si es tracta d'un país o territori independent, com si està sota la tutela, encara que no sigui autònom o que estigui sotmès a qualsevol limitació de sobirania.

Article 3

Tota persona té dret a la vida, a la llibertat i a la seguretat.

Article 4

Cap persona no ha de ser sotmesa a esclavitud o servatge; l'esclavitud i el tràfic d'esclaus són prohibits en totes llurs formes.

Article 5

Cap persona no serà sotmesa a tortura ni a penes o tractes cruels, inhumans o degradants.

Article 6

Tothom i en tot lloc té dret al reconeixement de la pròpia personalitat jurídica.

Article 7

Tothom és igual davant la llei i té dret d'obtenir-ne la mateixa protecció contra qualsevol discriminació que violi aquesta declaració contra tota provocació a una discriminació com aquesta.

Article 8

Tota persona té dret a un recurs efectiu prop de les competents jurisdiccions nacionals, contra aquells actes que violin els drets fonamentals reconeguts per la constitució o la llei.

Article 9

Ningú no pot ser arrestat, detingut ni exiliat arbitràriament.

Article 10

Tota persona té dret, en règim d'igualtat, que la seva causa sigui portada equitativament i imparcialment en un tribunal independent i imparcial, el qual decidirà tant sobre els seus drets i les seves obligacions com sobre el fonament de tota acusació adreçada contra ella en matèria penal.

Article 11

1. Hom presumeix innocent tota persona acusada d'un acte delictiu fins que la seva culpabilitat hagi estat establerta legalment en el curs d'un procés públic, en el qual totes les garanties necessàries per a la defensa hagin estat assegurades.
2. Ningú no serà condemnat per accions o per omissions que quan foren comeses no constituïen acte delictiu d'acord amb el dret nacional i internacional. Tampoc no s'imposarà cap pena superior a la que era aplicable quan l'acte delictiu fou comès.

Article 12

Ningú no serà objecte d'intromissions arbitràries en la seva vida privada ni en la de la seva família, en el seu domicili ni en la seva correspondència, ni d'atemptats contra la seva fama o reputació. Tota persona té dret a la protecció de la llei contra aquestes intromissions o aquests atemptats.

Article 13

1. Tota persona té dret a circular i a escollir el seu lloc de residència a l'interior d'un estat.
2. Tota persona té dret a abandonar qualsevol país, àdhuc el propi, i a retornar-hi.

Article 14

1. En cas de persecució, tota persona té dret a cercar asil i a beneficiar-se'n en d'altres països.
2. Aquest dret no podrà ésser invocat en cas de persecució basada realment en un crim de dret comú, o actes contraris als principis i fins de les Nacions Unides.

Article 15

1. Tot individu té dret a una nacionalitat.
2. Ningú no pot ésser privat arbitràriament de la seva nacionalitat ni del dret a canviar de nacionalitat.

Article 16

1. A partir de l'edat núbil, l'home i la dona, sense cap restricció per raó de raça, nacionalitat o religió, tenen dret a casar-se i a fundar una família. Ambdós tenen drets iguals al matrimoni, durant el matrimoni i en el moment de la seva dissolució.
2. El matrimoni només pot realitzar-se amb el consentiment lliure i ple dels futurs esposos.
3. La família és l'element natural i fonamental de la societat, i té dret a la protecció de la societat i de l'estat.

Article 17

1. Tota persona, individualment i col·lectiva, té dret a la propietat.
2. Ningú no pot ésser privat arbitràriament de la seva propietat.

Article 18

Tota persona té dret a la llibertat de pensament, de consciència i de religió; aquest dret comporta la llibertat de canviar de religió o de convicció i la de manifestar-les individualment o en comú, en públic i en privat, mitjançant l'ensenyament, la predicació, el culte i l'acompliment de ritus.

Article 19

Tot individu té dret a la llibertat d'opinió i d'expressió; això comporta el dret a no ésser inquietat per causa de les opinions i el de cercar, rebre o difondre les informacions i les idees per qualsevol mitjà d'expressió i sense consideració de fronteres.

Article 20

1. Tota persona té dret a la llibertat de reunió i d'associació pacífiques.
2. Ningú no pot ésser obligat a pertànyer a una determinada associació.

Article 21

1. Tothom té dret a prendre part en la direcció dels afers públics del seu país, sigui directament, sigui per mitjà de representants elegits lliurement.
2. Tota persona té dret a accedir a les funcions públiques del país en condicions d'igualtat.
3. La voluntat del poble és el fonament de l'autoritat dels poders públics; aquesta voluntat ha d'expressar-se mitjançant eleccions sinceres que cal celebrar periòdicament per sufragi universal igual i secret, o seguint qualsevol procediment equivalent que asseguri la llibertat del vot.

Article 22

Tota persona, com a membre de la societat, té dret a la seguretat social; té la facultat d'obtenir la satisfacció dels drets econòmics socials i culturals indispensables a la seva dignitat i al lliure desenvolupament de la seva personalitat, per l'esforç nacional i la cooperació internacional, segons l'organització i els recursos de cada país.

Article 23

1. Tota persona té dret al treball, a la lliure elecció del seu treball i a la protecció contra la desocupació.
2. Tothom té dret, sense cap discriminació, a igual salari per igual treball.

3. Tothom que treballa té dret a una remuneració equitativa i satisfactòria que asseguri per a ell i per a la seva família una existència conforme amb la dignitat humana, completada, si cal, amb els altres mitjans de protecció social.
4. Tota persona té dret, unint-se amb d'altres, a fundar sindicats i a afiliar-s'hi per a la defensa dels propis interessos.

Article 24

Tota persona té dret al descans i al lleure i, particularment, a una limitació raonable de la jornada de treball i a vacances periòdiques pagades.

Article 25

1. Tota persona té dret a un nivell de vida que asseguri la seva salut, el seu benestar i els de la seva família, especialment quant a alimentació, a vestit, a habitatge, a atenció mèdica i als necessaris serveis socials; tota persona té dret a la seguretat en cas de desocupació, malaltia, invalidesa, viduïtat, vellesa o en d'altres casos de pèrdua dels mitjans de subsistència a causa de circumstàncies independents de la seva voluntat.
2. La maternitat i la infantesa tenen dret a una ajuda i a una assistència especials. Tot infant, nascut en el matrimoni o fora d'ell, frueix d'igual protecció social.

Article 26

1. Tota persona té dret a l'educació. L'educació serà gratuïta, si més no en el grau elemental i fonamental. L'ensenyament elemental és obligatori. Cal que l'ensenyament tècnic i professional sigui generalitzat, i que s'obri a tothom l'accés als estudis superiors amb plena igualtat per a tots amb atenció al mèrit de cadascú.
2. L'educació ha de tendir al ple desenvolupament de la personalitat humana i al reforçament del respecte dels Drets Humans i de les llibertats fonamentals. Ha d'afavorir la comprensió, la tolerància i l'amistat entre totes les nacions i tots els grups socials o religiosos, i la difusió de les activitats de les Nacions Unides per al manteniment de la pau.
3. El pare i la mare tenen, amb prioritat, dret a escollir la classe d'educació de llurs fills.

Article 27

1. Tota persona té dret a prendre part lliurement en la vida cultural de la comunitat, a fruitar de les arts i a participar del progrés científic i dels beneficis que en resultin.
2. Qualsevol persona té dret a la protecció dels interessos morals i materials derivats de les produccions científiques, literàries i artístiques de què sigui autor.

Article 28

Tota persona té dret que regni en el medi social i internacional un ordre que permeti d'assolir amb plena eficàcia els drets i les llibertats enunciats en aquesta declaració.

Article 29

1. Tota persona té dret a uns deures envers la comunitat en la qual, només, li és possible el lliure i ple desplegament de la personalitat.
2. En l'exercici dels drets i en el gaudi de les llibertats ningú no està sotmès sinó a les limitacions establertes en la llei, exclusivament a fi d'assegurar el reconeixement i el respecte dels drets i de les llibertats alienes, i a fi de satisfer les justes exigències de la moral, de l'ordre públic i del benestar general en una societat democràtica.
3. Aquests deures i aquestes llibertats mai no podran ésser exercits contra els fins i els principis de les Nacions Unides.

Article 30

Cap disposició d'aquesta declaració no pot ésser interpretada en el sentit que un estat, un grup o un individu tinguin dret a lliurar-se a una activitat o a cometre un acte encaminat a la destrucció dels drets i les llibertats que s'hi enuncien.

ANNEX 4

ELS PRINCIPIS DE SIR RIBERT PEEL SOBRE LA POLICIA METROPOLITANA DE LONDRES (1829)

Per la seva importància històrica i per la vigència que encara avui tenen alguns d'ells (malgrat que ha passat més d'un segle i mig) els transcrivim íntegrament a continuació:

- Prevenir el delictes i el desordre abans de reprimir-los per la força militar i per la severitat de les penes previstes en la llei.
- No perdre mai de vista que si la policia vol ser capaç de complir amb les seves funcions i les seves obligacions és necessari que els ciutadans aprovin la seva existència, els seus actes i la seva conducta i que la policia sigui capaç de guanyar-se i conservar el respecte dels ciutadans.
- No oblidar mai que com més gran sigui la col·laboració de la ciutadania, menys necessàries seran la força física i la coacció per aconseguir els objectius de la policia.
- Obtenir i conservar l'aprovació de la ciutadania, sense anul·lar l'opinió pública però servint sempre de manera absolutament imparcial la llei, amb total independència de la política i sense preocupar-se de la justícia o de la injustícia de fons de les distintes lleis; proposant els seus serveis i amistat a tots els ciutadans, sense tenir en compte la seva riquesa ni condició social, sent cortès i amigable i no dubtant a sacrificar-se quan es tracti de protegir i preservar la vida.
- Utilitzar únicament la força física en cas que la persuasió, els consells i les advertències hagin resultat ineficaces per assegurar el respecte a la llei o el restabliment de l'ordre; si es dóna el cas, no utilitzar més que la mínima força física necessària per assolir els objectius de la policia.
- Mantenir sempre amb la ciutadania les relacions que permetin concretar la tradició històrica segons la qual els policies són els ciutadans i els ciutadans la policia: els policies no són més que membres de la ciutadania pagats per ocupar-se, a temps complet, del benestar de la comunitat, de la funció que incumbeix a cada ciutadà.
- No perdre mai de vista la necessitat d'ajustar-se estrictament a les funcions pròpies de la policia i abstenir-se d'usurpar, encara que només sigui en aparença, els poders del poder judicial per venjar els individus o l'Estat ni per jutjar autoritàriament la culpabilitat i castigar els culpables.
- No oblidar mai que el criteri de l'eficàcia de la policia és l'absència de delictes i de desordres, i no la manifestació visible de l'acció de la policia per arribar a aquest resultat.

ANNEX 5

CODI DE CONDUCTA PER A FUNCIONARIS ENCARREGATS DE FER COMPLIR LA LLEI ELABORAT PER LES NACIONS UNIDES

L'assemblea general

Considerant que, d'acord amb els principis proclamats a la Carta de les Nacions Unides, el reconeixement de la dignitat inherent i dels drets iguals i inalienables de tots els membres de la família humana és la base de la llibertat, la justícia i la pau al món;

Recordant, en particular, els drets i les llibertats proclamades a la Declaració Universal de Drets Humans i al Pacte Internacional de Drets Civils i Polítics;

Recordant la Convenció sobre la Protecció de totes les Persones contra la Tortura i altres Sancions o Tractaments Cruels, Inhumans i Degradants, aprovada per l'Assemblea general a la seva resolució 3452, de 9 de desembre de 1975;

Recordant també el paràgraf 3 de la seva resolució 3453, de 9 de desembre de 1975, en el qual va demanar al Comitè de Prevenció del Delicte i Lluita contra la Delinqüència que elaborés un codi de conducta per a funcionaris encarregats de fer complir la llei;

Conscient que la natura de les funcions d'execució de la llei i la forma amb què aquestes s'executen tenen una repercussió directa sobre la qualitat de la vida dels individus i de la societat en conjunt;

Conscient de les difícils tasques que els funcionaris encarregats de fer complir la llei duen a terme conscienciosament i digna, d'acord amb els principis dels drets humans;

Conscient, no obstant això, de les possibilitats d'abús que comporta l'exercici d'aquestes tasques difícils;

Reconeixent que l'establiment d'un codi de conducta per a funcionaris encarregats de fer complir la llei és tan sols una de les diverses mesures importants per a proporcionar als ciutadans servits pels agents l'execució de la llei la protecció de tots els seus drets i interessos, i

Conscient que existeixen altres principis importants i requisits previs per a l'acompliment humanitari de les funcions d'execució de la llei, com ara:

- a) Que, de la mateixa manera que tots els organismes de justícia penal, tot òrgan d'execució de la llei ha d'ésser representatiu de la comunitat en conjunt, obeir-la i respondre davant d'ella.
- b) Que el manteniment efectiu de normes ètiques entre els funcionaris encarregats de fer complir la llei depèn de l'existència d'un sistema de lleis ben concebut, acceptat popularment i humanitari.
- c) Que tot funcionari encarregat de fer complir la llei forma part del sistema de justícia penal, l'objectiu del qual consisteix a prevenir el delicte i lluitar contra la delinqüència, la conducta de cada funcionari del sistema repercuteix en el sistema en la seva totalitat.

- d) Que tot organisme d'execució de la llei, en compliment de la primera norma de tota professió, té el deure de l'autodisciplina d'acord amb els principis i les normes previstos en aquest Codi, i que tots els actes dels funcionaris encarregats de fer complir la llei han de respondre a la investigació pública, tant si és exercida per una justa examinadora com per un ministeri, una fiscalia, un síndic de greuges, un comitè de ciutadans o qualsevol altre òrgan examinador.
- e) Que les normes en si manquen de valor pràctic, llevat que el seu contingut i significat, mitjançant l'educació i la capacitat, i mitjançant vigilància, passin a formar part del credo de tot funcionari encarregat de fer complir la llei.

Aprova el Codi de conducta per a funcionaris encarregats de fer complir la llei, redactat pel Comitè de Prevenció del Delicte i Lluita contra la Delinqüència en el seu quart període de sessions, per tal que serveixi de conjunt de principis per a la seva observació per part dels funcionaris de totes les nacions encarregats de fer complir la llei.

1. *Els funcionaris encarregats de fer complir la llei sempre han de complir els deures que els imposa la llei, servint la seva comunitat i protegint totes les persones contra actes il·legals, responnent a l'alt grau de responsabilitat exigida per la seva professió.*

Comentari:

- a) L'expressió «funcionari encarregat de fer complir la llei» inclou tots els agents de la llei, ja siguin nomenats o elegits, que exerceixin funcions de policia, especialment les facultats d'arrest i detenció.
 - b) Als països on les funcions de policia les exerceixen autoritats militars, siguin uniformades o no, o forces de seguretat de l'Estat, es considerarà que la definició de funcionaris encarregats de fer complir la llei comprèn tots els funcionaris d'aquest servei.
 - c) En el servei a la comunitat es procura incloure especialment la prestació de serveis d'assistència als membres de la comunitat que, per motius personals, econòmics, socials o emergències d'altre tipus necessitin ajuda immediata.
 - d) Aquesta disposició obeeix al propòsit d'abraçar no tan sols tots els actes violents, de depredació o nocius, sinó de comprendre tota la gamma de prohibicions previstes a la legislació penal. S'estén a la conducta de persones que no poden incórrer en la responsabilitat penal.
2. *En l'acompliment de les seves tasques, els funcionaris encarregats de fer complir la llei han de respectar i protegir la dignitat humana i mantenir i defensar els drets humans de totes les persones.*

Comentaris:

- a) Els drets humans en qüestió necessiten del dret nacional i internacional. En virtut del dret internacional, els drets humans estan garantits per la Declaració Universal dels Drets Humans, el Pacte Internacional de Drets Civils i Polítics, la Convenció sobre la Protecció de totes les Persones contra la Tortura i altres Sancions o Tractaments Cruels, Inhumans i Degradants, la Convenció de les Nacions Unides sobre l'Eliminació de totes les Formes

de Discriminació Racial, la Convenció Internacional sobre la Repressió i el Càstig del Crim d'Apartheid, les Regles mínimes per al tractament dels reclusos, la Convenció de Viena sobre relacions consulars i altres instruments internacionals.

- b) En els comentaris dels diferents països sobre aquesta disposició s'han de precisar les disposicions regionals i nacionals en les quals s'identifiquen aquests drets.
3. *Els funcionaris encarregats de fer complir la llei mai no han d'emprar més força de la necessària per a l'acompliment de les seves tasques.*

Comentari:

- a) En aquesta disposició s'afirma que l'ús de la força per part dels funcionaris encarregats de fer complir la llei ha d'ésser excepcional.
 - b) Encara que això comporti que els funcionaris encarregats de fer complir la llei poden ésser autoritzats a emprar el grau de força que sigui raonable segons les circumstàncies per prevenir el delictes o per efectuar la detenció legal dels delinqüents o dels que se suposa que ho són o per ajudar a efectuar-la, no és tolerable cap grau de força que ultrapassi el que és essencial per a aquestes finalitats.
 - c) El dret nacional limita ordinàriament l'ús de la força per part dels funcionaris encarregats de fer complir la llei, d'acord amb un principi de proporcionalitat, s'ha d'entendre que aquests principis nacionals de proporcionalitat han de ser respectats en la interpretació d'aquesta disposició. Tanmateix, mai s'ha d'interpretar que aquesta disposició autoritza l'ús d'un grau de força desproporcionat a l'objectiu legítim que s'ha d'obtenir.
4. *Les qüestions de caràcter confidencial de les quals tinguin coneixement els funcionaris encarregats de fer complir la llei s'han de mantenir en secret, llevat que el compliment del deure o les necessitats de la justícia exigeixin el contrari.*

Comentari:

A causa de la natura de les seves funcions, els funcionaris encarregats de fer complir la llei obtenen informació que pot redundar en perjudici dels interessos, especialment la reputació, d'altri. Per llei, aquesta informació pot emprar-se només per al curs de les actuacions judicials. Qualsevol revelació que no obeeixi al compliment de les funcions o que no respongui a les necessitats de la justícia és impròpia.

5. Cap funcionari encarregat de fer complir la llei no pot infligir, instigar o tolerar cap acte de tortura o altres tractes o penes cruels, inhumanes o degradants; de la mateixa manera, cap funcionari encarregat de fer complir la llei no pot invocar circumstàncies especials, com estat de guerra o amenaça de guerra, inestabilitat política interna o qualsevol altra emergència pública com a justificació de la tortura o altres tractes o penes cruels, inhumanes o degradants.

Comentari:

- a) Aquesta prohibició dimana de la Convenció de l'Assemblea General sobre la Protecció de totes les Persones contra la Tortura i altres Sancions o Tractaments Cruels, Inhumans i Degradants, en la qual s'estipula que:

«Tot acte d'aquesta natura constitueix una ofensa a la dignitat humana i ha de ser condemnat com a violació dels propòsits de la Carta de les Nacions Unides i dels drets humans i les llibertats fonamentals proclamades a la Declaració Universal dels Drets Humans i en altres instruments internacionals de drets humans.»

- b) A la Declaració, la tortura es defineix de la manera següent: «Per tortura s'entén tot acte pel qual un funcionari públic o una altra persona, per instigació seva, infligeixi intencionadament a una persona penes o sofriments greus, ja siguin físics o mentals, amb la finalitat d'obtenir d'ella o d'un tercer informació o una confessió, de castigar-la per un acte que hagi comès o se sospiti que ha comès, o d'intimidat aquesta persona o d'altres. No es consideren tortures les penes o sofriments que siguin conseqüència únicament de la privació legítima de la llibertat o siguin inherents o incidentals a aquesta, en la mesura que estiguin d'acord amb les regles mínimes per al tractament de reclusos.»
 - c) Els termes «tractes o penes cruels, inhumanes o degradants» no han estat definits per l'Assemblea General, però s'ha d'interpretar que estenen la protecció més àmplia possible contra tot abús, ja sigui físic o mental.
 - d) L'objecte d'aquesta disposició és que compregui totes les persones que participen d'alguna manera en els actes als quals es refereix.
6. *Els funcionaris encarregats de fer complir la llei que tinguin sota la seva custòdia persones que necessitin atenció mèdica han d'aconseguir aquesta atenció i prendre mesures immediates per satisfer les necessitats de la persona sota custòdia.*

Comentari:

- a) L'expressió «atenció mèdica» es refereix als serveis que presta qualsevol tipus de personal mèdic, inclosos els metges en exercici inscrits al col·legi respectiu i el personal paramèdic. Encara que és probable que a la pràctica, el personal mèdic esmentat estigui adscrit als òrgans d'execució de la llei, s'ha d'entendre que, d'acord amb aquesta disposició, els funcionaris encarregats de fer complir la llei hauran de tenir en compte l'opinió de personal mèdic aliè als òrgans d'execució de la llei. Això pressuposa que la persona en qüestió té accés a atenció mèdica prestada per un altre personal, àdhuc el seu propi metge particular.
 - b) Tot el personal mèdic ha d'actuar d'acord amb els principis de l'ètica mèdica.
7. *Els funcionaris encarregats de fer complir la llei s'han d'abstenir de tots els actes de corrupció, oposar-s'hi vigorosament i combatre'ls.*

Comentari:

- a) La corrupció és intolerable en totes les fases de la vida, especialment en els organismes de l'Administració pública. Els governs no poden esperar fer complir la llei als seus ciutadans si no poden, o no volen, aplicar la llei contra els seus propis organismes.
- b) Encara que la definició de corrupció ha d'anar lligada al dret nacional, s'ha d'entendre que comprèn fer o ometre quelcom, en el compliment de les funcions o amb motiu d'a-

questes, en virtut d'obsequis, promeses o estímuls il·legítics, exigits o acceptats, o rebre'ls, indegudament, una vegada realitzat o omès l'acte.

8. *Els funcionaris encarregats de fer complir la llei han d'impedir tota violació d'aquest Codi, i oposar-s'hi vigorosament mitjançant l'adopció de totes les mesures adequades que estiguin al seu abast. Quan s'hagin produït violacions o es pugui preveure que succeiran, els funcionaris encarregats de fer complir la llei han de comunicar la qüestió als seus superiors immediats o adoptar qualsevol altra mesura lícita que estigui al seu abast, àdhuc, si fos necessari, ha d'assenyalar la qüestió a qualsevol organisme que tingui atribucions examinadores o correctives.*

Comentari:

- a) Aquesta disposició té per objecte mantenir l'equilibri entre la necessitat que hi hagi disciplina interna en l'organisme del qual depengui principalment la seguretat pública i la d'afrontar les violacions dels drets humans bàsics. Els funcionaris encarregats de fer complir la llei han d'informar de tota violació els seus superiors immediats i adoptar mesures legals sense acudir-hi abans, tan sols si no es disposa d'altres possibilitats de rectificació.
- b) El terme «organisme que tingui atribucions examinadores o correctives» es refereix a tot organisme existent d'acord amb la llei nacional, que formi part de l'òrgan d'execució de la llei o en sigui aliè, que tingui facultats estatutàries, consuetudinàries o d'un altre tipus per examinar reclamacions i denúncies de violacions dins l'àmbit d'aquest codi.
- c) Encara que a la majoria dels països els organismes d'aquest tipus han estat creats per llei, es pot considerar que en alguns països els mitjans d'informació compleixen les funcions anàlogues pel que fa a l'examen de reclamacions, de manera que seria justificat que un funcionari encarregat de fer complir la llei, per pròpia iniciativa, posés en coneixement del públic la informació que té a l'abast acudint a aquests mitjans, com a últim recurs i d'acord amb les lleis i els costums del país de què es tractés.
9. *El funcionari encarregat de fer complir la llei que, tot i observant les obligacions d'aquest Codi, ultrapassi els límits de la llei per una avaluació errònia, però honrada i conscient, tindrà dret a tota la protecció que proporciona la legislació nacional.*
10. *El funcionari encarregat de fer complir la llei que observi les disposicions d'aquest Codi mereix el respecte, el suport total i la col·laboració de la comunitat i de l'organisme d'execució de la llei en el qual presta els seus serveis, així com el suport dels altres funcionaris encarregats de fer complir la llei.*

ANNEX 6

RESOLUCIÓ 690 DEL CONSELL D'EUROPA 8-5-79

Resolució 690 (1979), relativa a la declaració sobre la policia, aprovada per l'Assemblea Parlamentària del Consell d'Europa el 8 de maig de 1975.

Discutida per l'Assemblea l'1 de febrer de 1979, les modificacions introduïdes respecte al Projecte de resolució de la Comissió de Qüestions Jurídiques apareixen en lletra cursiva.

L'ASSEMBLEA

1. Considerant que el ple exercici dels drets humans i de les llibertats fonamentals, garantits pel Conveni Europeu de Drets Humans i altres textos legals nacionals i internacionals, suposa necessàriament l'existència d'una societat pacífica que gaudeix de l'ordre i de la seguretat pública;
2. Considerant que, pel que fa a això, la policia té un paper essencial en tots els estats membres, que sovint se li demana que intervingui en condicions perilloses per als seus agents i que les seves tasques resulten encara més complicades pel fet que les regles de conducta no estan definides amb prou precisió;
3. Considerant que els membres de les forces de policia que han comès violacions dels drets humans en l'exercici de les seves funcions i els que han pertangut a un cos de policia dissolt a causa dels seus mètodes inhumans no han d'ésser empleats com a funcionaris de policia;
4. Considerant que el sistema europeu de protecció dels drets humans quedaria reforçat si es proposessin a la policia regles de deontologia que tinguessin en compte els drets humans i les llibertats fonamentals;
5. Considerant desitjable que els funcionaris de policia es beneficiïn del suport actiu, tant moral com material, de la comunitat en la qual exerceixen les seves funcions;
6. Considerant que els funcionaris de policia han de gaudir d'un estatut i d'uns drets comparables als dels funcionaris de l'Estat, i
7. Considerant que seria desitjable enunciar directrius destinades a orientar el comportament dels funcionaris de policia en el cas de guerra i altres situacions d'excepció i en l'eventualitat d'una ocupació per una potència estrangera,
8. Adopta la declaració següent sobre la policia, que forma part integrant d'aquesta Resolució.
9. Demana a la seva comissió encarregada de les relacions amb els parlaments nacionals i el públic, a la seva Comissió de Qüestions Jurídiques o al secretari general del Consell d'Europa que donin a la declaració la màxima publicitat.

DECLARACIÓ SOBRE LA POLICIA

Les parts A i B de la declaració s'apliquen a totes les persones i organitzacions, incloent-hi els serveis secrets, la policia militar, les forces armades o milícies que assumeixin funcions de policia, que siguin encarregades de fer respectar la llei, d'efectuar investigacions i d'assegurar l'ordre públic i la seguretat de l'Estat.

A. Deontologia

1. Incumbeix a tot funcionari de policia complir els deures que li confereix la llei protegint els seus conciutadans i la col·lectivitat contra les violències, els atacs a la propietat i altres actes perjudicials definits per la llei.
2. Tot funcionari de policia ha d'actuar amb integritat, imparcialitat i dignitat. En particular, ha d'abstenir-se de tot acte de corrupció i oposar-s'hi resoludament.
3. Les execucions sumàries, la tortura i les altres penes o tractaments inhumans o degradants queden prohibits en qualsevol circumstància.
4. Un funcionari de policia ha d'executar les ordres legals reglamentàriament dictades pel seu superior jeràrquic; de totes maneres, s'ha d'abstenir d'executar qualsevol ordre que ell sàpiga, o hagi de saber, que és il·legal.
5. És un deure de tot funcionari de policia oposar-se a les violacions de la llei. Si aquestes violacions són de tal natura que comporten un perjudici greu i immediat o irreparable, ha d'actuar tot seguit per impedir-les de la millor manera possible.
6. Si no s'ha de témer cap perjudici greu i immediat o irreparable, s'ha d'esforçar per evitar les conseqüències d'aquestes violacions o la seva repetició, i avisar els seus superiors. Si aquesta mesura no tingués resultat, ha de poder informar-ne a una autoritat superior.
7. No s'ha d'adoptar cap mesura penal o disciplinària contra un funcionari de policia que s'hagi negat a executar una ordre il·legal.
8. És un deure del funcionari de policia negar-se a la recerca, l'arrest, la custòdia o el transport de persones buscades, detingudes o perseguides sense que siguin sospitoses d'haver comès un acte il·legal a causa de la seva raça o de les seves conviccions polítiques o religioses.
9. Tot funcionari de policia és personalment responsable del seus actes o omissions que hagi ordenat i que siguin il·legals.
10. La via jeràrquica ha d'ésser clarament establerta. Sempre ha d'ésser possible dirigir-se al superior responsable dels actes o omissions d'un funcionari de policia.
11. La legislació ha de preveure un sistema de garantia i de recursos legals contra els perjudicis que pugin resultar de les activitats de la policia.
12. En l'exercici de les seves funcions, el funcionari de policia ha d'actuar amb la decisió necessària sense recórrer mai a la força, més enllà del que és responsable, per dur a terme una escomesa exigida o autoritzada per la llei.

13. Cal donar als funcionaris de policia instruccions clares i precises sobre la manera i les circumstàncies en les quals ha de fer ús de les seves armes.
14. Un funcionari de policia que custodii una persona l'estat de la qual necessita cures mèdiques ha de fer una crida al personal mèdic i, si s'escau, prendre mesures per protegir la vida i la salut d'aquesta persona. S'ha d'ajustar a les instruccions dels metges i altres membres qualificats del personal sanitari si aquests estimen que un detingut ha d'ésser sotmès a vigilància mèdica.
15. Un funcionari de policia ha de mantenir secret sobre totes les qüestions de caràcter confidencial de les quals tingui coneixement, llevat que l'exercici de les seves funcions o les disposicions de la llei li ordenin actuar d'una altra manera.
16. Tot funcionari de policia que s'ajusti a les disposicions d'aquesta declaració té dret al suport actiu, tant moral com material, de la col·lectivitat en la qual exerceix les seves funcions.

1. Estatut

1. Les forces de policia constitueixen un servei públic creat per la llei i encarregat del manteniment de l'ordre i de l'ampliació de la llei.
2. Qualsevol ciutadà pot ingressar a la policia si reuneix les condicions exigides.
3. El funcionari de policia ha de rebre una formació general i professional profunda, abans i durant el seu servei, així com un ensenyament apropiat en matèria de problemes socials, de llibertats públiques i de drets humans, principalment pel que fa al Conveni Europeu de Dret Humans.
4. Les condicions professionals, psicològiques i materials en les quals el funcionari de policia exerceix les seves funcions han de preservar la seva integritat, la seva imparcialitat i la seva dignitat.
5. El funcionari de policia té el dret a una remuneració justa, tenint en compte alguns factors particulars, com ara la importància dels riscos i les responsabilitats, així com la irregularitat dels horaris de treball.
6. Els funcionaris de policia han de poder constituir organitzacions professionals, afiliar-s'hi i participar-hi activament. Poden també tenir un paper actiu en altres organitzacions.
7. Amb la condició d'ésser representativa, una organització professional de la policia ha de poder:
 - Participar en les negociacions relatives a l'estatut professional dels funcionaris de policia.
 - Ésser consultada sobre la gestió dels cossos de policia.
 - Establir qualsevol acció judicial a favor d'un funcionari o d'un grup de funcionaris de policia.

8. Per a un funcionari de policia, el fet d'estar afiliat a una organització professional o de participar en les seves activitats no li ha d'ésser perjudicial.
9. En el curs d'una acció disciplinària o penal exercitada contra ell, un funcionari de policia té dret a ésser escoltat i defensat per un advocat. La decisió ha d'ésser presa en un termini raonable. També ha de poder sol·licitar l'assistència de l'organització professional a la qual pertany.
10. Un funcionari de policia que és objecte d'una mesura disciplinària o d'una sanció penal té dret a recórrer a un organisme independent i imparcial o a un tribunal.
11. Davant dels tribunals, un funcionari de policia gaudeix dels mateixos drets que tots els altres ciutadans.

2. Guerra i altres situacions d'excepció. Ocupació d'una potència estrangera

1. En cas de guerra i d'ocupació enemiga, el funcionari de policia ha de continuar assumint el seu paper de protecció de les persones i dels béns en interès de la població civil. Així doncs, no ha de tenir l'estatus de «combatent» i les disposicions del Tercer Conveni de Ginebra, de 12 d'agost de 1949, relatives al tractament de presoners de guerra, no li són aplicades.
2. Les disposicions del Quart Conveni de Ginebra de 12 d'agost de 1949, relatives a la protecció de persones civils en temps de guerra, són aplicables a la policia civil.
3. La potència ocupant no ha d'ordenar als funcionaris de policia que desenvolupin escames diferents a les esmentades a l'article 1 d'aquest capítol.
4. En cas d'ocupació, un funcionari de policia no ha de:
 - Prendre part en accions contra membres dels moviments de resistència.
 - Prestar el seu concurs a l'aplicació de mesures que tinguin per objectiu emprar la població amb finalitats militars i en la custòdia d'instal·lacions militars.
5. Si un funcionari de policia dimiteix durant l'ocupació enemiga perquè se l'obliga a executar ordres il·legítimes de la potència ocupant com les que s'acaben d'esmentar, que siguin contràries als interessos de la població civil, i ho fa perquè no té altra alternativa, ha de ser reintegrat a les forces de la policia quan acabi l'ocupació sense perdre cap dels drets o avantatges de què s'hauria beneficiat si hagués continuat a la policia.
6. Durant l'ocupació o quan aquesta acabi, un funcionari de policia no pot mai ser objecte de sanció penal o disciplinària per haver executat de bona fe les ordres d'una autoritat considerada competent, sempre que l'execució de l'ordre incumbís normalment la policia.
7. La potència ocupant no pot imposar sancions disciplinàries o judicials contra funcionaris de la policia pel fet d'haver executat, abans de l'ocupació, ordres donades per les autoritats competents.

D. Recomanació

Recomanació 858 (1979), relativa a la declaració sobre la policia, aprovada per l'Assemblea Parlamentària del Consell d'Europa, adoptada el 8 de maig de 1979.

L'Assemblea

1. Referint-se a la Resolució 690 (1979) i a la declaració sobre la policia, que s'adjunta aquí.
2. Recomana al Comitè de Ministres que convidi els governs dels estats membres a aportar tot el seu suport a la declaració i a l'acció expressada en la resolució esmentada.
3. Aquest capítol no s'aplica a la policia militar.
4. Discussada per l'Assemblea l'1 de febrer de 1979.

ANNEX 7

PRINCIPIS BÀSICS D'ACTUACIÓ. ART. 5È DE LA LOFCS 2/86

1. Adequació a l'ordenament jurídic, especialment:

- a) Exercir la seva funció amb respecte absolut vers la Constitució i l'ordenament jurídic.
- b) Actuar, en el compliment de les seves funcions, amb imparcialitat i amb una total neutralitat política i, en conseqüència, sense cap discriminació per raó de raça, religió o opinió.
- c) Actuar amb integritat i dignitat. En particular, han d'abstenir-se de realitzar qualsevol acte de corrupció i oposar-s'hi amb resolució.
- d) En la seva actuació professional, sotmetre's als principis de jerarquia i subordinació. En cap cas, l'obediència deguda, pot emprar ordres que comportin l'execució d'actes que manifestament constitueixin delictes o siguin contraris a la Constitució o a les lleis.
- e) Col·laborar amb l'Administració de justícia i auxiliar-la en els termes establerts a la llei.

2. Relacions amb la comunitat, singularment:

- a) Impedir, en l'exercici de la seva actuació professional, qualsevol pràctica abusiva, arbitrària o discriminatòria que comporti violència física o moral.
- b) Observar en tot moment un tracte correcte i acurat en les relacions amb els ciutadans, als quals han d'auxiliar i protegir, sempre que les circumstàncies ho aconsellin o se'ls requereixi que ho facin. En totes les intervencions, han de proporcionar informació acurada i tan àmplia com sigui possible, sobre les causes i la finalitat d'aquestes.
- c) En l'exercici de les seves funcions han d'actuar amb la decisió necessària i sense demora quan d'això depengui evitar un dany greu, immediat i irreparable, regint-se en fer-ho pels principis de congruència, oportunitat i proporcionalitat en la utilització dels mitjans al seu abast.
- d) Solament han d'utilitzar les armes en les situacions en què existeixi un risc racionalment greu per a la seva vida, la seva integritat física o la de terceres persones, o en aquelles circumstàncies que puguin suposar un greu risc per a la seguretat ciutadana i de conformitat amb els principis a què es refereix l'apartat anterior.

3. Tractament de detinguts, especialment:

- a) Els membres de les forces i cossos de seguretat han d'identificar-se degudament en el moment d'efectuar una detenció.
- b) Han de vetllar per la vida i la integritat física de les persones detingudes o que estiguin sota la seva custòdia i han de respectar l'honor i la dignitat de les persones.

- c) Han de donar compliment i observar acuradament els tràmits, terminis i requisits exigits per l'ordenament jurídic quan es procedeixi a la detenció d'una persona.

4. Dedicació professional:

Han de portar a terme les seves funcions amb total dedicació, i han d'intervenir sempre, en qualsevol moment, es trobin o no de servei, en defensa de la llei i de la seguretat ciutadana.

5. Secret professional:

Han de mantenir rigorós secret professional pel que fa a totes les informacions que coneguin per raó o amb ocasió del desenvolupament de les seves funcions. No estan obligats a donar a conèixer les seves fonts d'informació, excepte que l'exercici de les seves funcions o les disposicions de la llei els imposin actuar d'una altra manera.

6. Responsabilitat:

Són responsables personalment i directament dels actes que en la seva actuació professional portin a terme, infringint o vulnerant les normes legals, així com les reglamentàries, que regeixin la seva professió i els principis abans esmentats, sense perjudici de la responsabilitat patrimonial que pugui correspondre a les administracions públiques per aquestes.

ANNEX 8

ÍNDEX DE LA NORMATIVA ESSENCIAL REGULADORA DE LES FUNCIONS DE LA POLICIA A ESPANYA

1. Normes internacionals

- La Declaració Universal dels Drets Humans de 1948.
- Resolució 690/1979 relativa a la Declaració sobre la Policia, aprovada per l'Assemblea de Parlamentaris del Consell d'Europa el 8 de maig de 1979.
- Resolució 34/169 de 17 de desembre de 1979 per la qual l'Assemblea General de les Nacions Unides aprova el Codi de conducta per a funcionaris encarregats de fer complir la llei.

2. Normes de caràcter estatal amb efectes generals

- Constitució espanyola (CE) de 27 de desembre de 1978.
- Llei orgànica 2/1986, de 13 de març, de Forces i Cossos de Seguretat (LOFCS).
- Llei orgànica 1/1992, de 21 de febrer, de Protecció de la Seguretat Ciutadana (LOPSC).
- Llei orgànica 10/1995, de 23 de novembre, de Codi Penal (CP).
- Reial Decret 884/1989, de 14 de juliol, pel qual s'aprova el Reglament del règim disciplinar del Cos Nacional de Policia.
- Llei orgànica 11/1991, de 17 de juny, que regula el Règim disciplinari de la Guàrdia Civil.

3. Normes de caràcter estatal amb efecte autonòmic

- Llei orgànica 3/1979, de 18 de desembre, de l'Estatut d'Autonomia per al País Basc (EAPV).
- Llei orgànica 4/1979, de 18 de desembre, de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya (EAC).
- Llei orgànica 13 /1982, de 10 d'agost, de Reintegració i Millorament del Règim Foral de Navarra (LORAFNA).
- Reial Decret 221/1991, de 22 de febrer, d'organització d'unitats del Cos Nacional de Policia adscrites a les comunitats autònomes i s'estableixen les peculiaritats del règim estatutari del seu personal.

4. Normes de caràcter autonòmic

4.1. Catalunya

- Llei 19/1983, de 14 de juliol, per la qual es crea la Policia Autonòmica de la Generalitat de Catalunya.

- Llei 10/1984, de 5 de març, de coordinació de les policies locals de Catalunya.
- Llei 27/1985, de 27 de desembre, de l'Escola de Policia de Catalunya.
- Llei 16/91, de 10 de juliol, de les policies locals de Catalunya (aquesta llei deroga l'anterior 10/84).
- Llei 10/94, d'11 de juliol, de la Policia de la Generalitat-Mossos d'Esquadra.

4.2. País Basc

- Llei 4/1992, de 17 de juliol, de Policia del País Basc.

4.3. Navarra

- Llei Foral 1/1987, de 13 de febrer, de Cossos de Policia de Navarra.

ANNEX 9

LES NACIONS UNIDES DAVANT LA TORTURA. RECULL D'APARTATS RELACIONATS AMB LA DEONTOLGIA POLICIAL

La Declaració Universal dels Drets Humans, de 10 de desembre de 1948, tracta la tortura en l'art. 5:

«Ningú serà sotmès a tortures, ni a penes o tractes cruels, inhumans o degradants.»

Des de l'any 1948, la preocupació de les Nacions Unides per evitar fins on sigui possible la tortura ha estat constant. Tant és així que hi ha una gran quantitat de documents que tracten el tema; entre els principals tenim:

- Les Regles mínimes per al tractament dels reclusos van ser adoptades pel Primer Congrés de les Nacions Unides sobre Prevenció del Delicte i Tractament del Delinqüent, que tingué lloc a Ginebra l'any 1955. En el punt 31 hi diu:

«Les penes corporals, el tancament en cel·la fosca i tota sanció cruel, inhumana o degradant queden completament prohibides com a sancions disciplinàries.»

- El Pacte Internacional de Drets Civils i Polítics, de 16 de desembre de 1966, diu en l'art. 7:

«Ningú serà sotmès a tortures ni a penes o tractes cruels, inhumans o degradants. En particular, ningú serà sotmès sense el seu lliure consentiment a experiments mèdics o científics.»

- El 9 de desembre de 1975, es va aprovar la Convenció sobre la Protecció de totes les Persones contra la Tortura i altres Sancions o Tractaments Cruels, Inhumans i Degradants, la qual deixa clar en l'art. 2 que:

«Tot acte d'aquesta natura constitueix una ofensa a la dignitat humana i ha de ser ordenat com una violació dels propòsits de la carta de les Nacions Unides i dels drets humans i les llibertats fonamentals proclamats en la Declaració Universal dels Drets Humans.»

- El 17 de desembre de 1979 es va aprovar el Codi de conducta per a funcionaris encarregats de fer complir la llei. L'art. 5 fa referència a la tortura de la manera següent:

«Cap funcionari encarregat de fer complir la llei pot infligir, instigar o tolerar cap acte de tortura o altres tractes o penes cruels, inhumanes i/o degradants, ni invocar l'ordre d'un superior o circumstàncies especials, com estat de guerra o amenaça de guerra, amenaça a la seguretat nacional, inestabilitat política interna o qualsevol altra emergència pública, com a justificació de la tortura o altres tractes o penes cruels, inhumanes o degradants.»

- Sovint ens preguntem què s'ha d'entendre per «tractes o penes cruels, inhumanes o degradants». Aquest punt queda tan clar en l'apartat c) del comentari oficial de l'art. 5 que no és necessari cap altre comentari:

«c) El terme “tractes o penes cruels, inhumanes o degradants” no ha estat definit per l’Assemblea General, però s’ha d’interpretar que estén la protecció més àmplia possible contra tot abús, ja sigui físic o mental.»

L’Assemblea General, «alarmada pel fet que no és infreqüent que membres de la professió mèdica o altres membres del personal de salut es dediquin a activitats que resultin difícils de conciliar amb l’ètica mèdica», va dictar els Principis d’ètica mèdica aplicables a la funció del personal de salut, especialment dels metges, en la protecció de persones presoneres i detingudes contra la tortura i altres tractes o penes cruels, inhumanes o degradants.

El 10 de desembre de 1984 s’aprova, a Nova York, la Convenció contra la tortura i altres tractes o penes cruels, inhumanes o degradants. En l’art. 1 es defineix el que s’entén per tortura, que dóna una protecció més àmplia del que deia la Declaració de 1975. La definició és més completa, per aquest motiu la transcrivim sencera:

«1. A l’efecte d’aquesta Convenció, s’entén pel terme tortura tot acte pel qual s’infligeixi intencionalment a una persona dolors o patiments greus, ja siguin físics o mentals, amb la finalitat d’obtenir d’ella o d’un tercer informació o una confessió, de castigar-la per un acte que hagi comès, o se sospiti que ha comès, o d’intimidar o coaccionar aquesta persona o altres, o per qualsevol raó basada en qualsevol tipus de discriminació, quan aquests dolors o patiments siguin infligits per un funcionari públic o altra persona en l’exercici de funcions públiques, a instigació seva o amb el seu consentiment o aquiescència. No es considere tortura els dolors o patiments que siguin conseqüència únicament de sancions legítimes, o que li siguin inherents o incidentals.

1. Aquest article s’ha d’entendre sense perjudici de qualsevol instrument internacional o legislació nacional que contingui o pugui contenir disposicions de major abast.»

— De manera semblant a com protegeix de la tortura el Codi de conducta per a funcionaris encarregats de fer complir la llei en l’art. 5 (ja esmentat), ho fa el Conjunt de principis per a la protecció de les persones sotmeses a qualsevol forma de detenció o presó en l’art. 6:

«Cap persona sotmesa a qualsevol forma de detenció o de presó no ha de ser sotmesa a tortura o a tractes o penes cruels, inhumanes o degradants. No es pot invocar cap circumstància com a justificació de la tortura o altres tractes o penes cruels, inhumanes o degradants.»

— També en aquest cas, l’Assemblea General ha volgut precisar l’expressió, i ho fa de manera encara més completa que al comentari del Codi de conducta per a funcionaris encarregats de fer complir la llei:

«L’expressió “tractes o penes cruels, inhumanes o degradants” s’ha d’interpretar de la manera que reculli la més àmplia protecció possible contra tot tipus d’abusos, ja siguin físics o mentals, inclosos mantenir el pres o el detingut en condicions que el privin, temporalment o permanentment, de l’ús d’un dels seus sentits, com la vista o l’oïda, o de la seva consciència del lloc o del transcurs del temps.»

— Tenint en compte l’especial protecció de què han de gaudir els menors, detallem part del punt número 67 de les Regles de les Nacions Unides per a la protecció dels menors privats de llibertat:

«Estan estrictament prohibides totes les mesures disciplinàries que constitueixin un tracte cruel, inhumà o degradant, inclosos els càstigs corporals, el confinament en cel·la fosca i les penes d'aïllament o de cel·la solitària, així com qualsevol altra sanció que pugui posar en perill la salut física o mental del menor. Estan prohibides, sigui quina sigui la seva finalitat, la reducció d'aliments i la restricció o negació de contacte amb familiars.»

ANNEX 10

ELS PRINCIPIS RECTORS DE LA UTILITZACIÓ DE LA FORÇA

A Espanya ha estat el poder judicial, i més concretament la jurisprudència, els que han determinat els principis que han de regir la utilització de la força i de l'arma de foc per part dels agents de policia, a força de sentències del Tribunal Suprem en fallar sobre casos que ja resulten famosos. Vegem-ho:

La sentència de 18/1/82 (el cas d'aquell noi que va resultar mort pels trets de dos policies quan fugia pels teulats després de visitar la seva xicota d'amagat i ser confós per un lladre pel mateix pare de la noia, que va donar l'avís a la policia), al seu «considerant» central sosté que «l'Administració pública ha d'estar sempre regida per criteris de congruència, oportunitat i proporcionalitat.»

La sentència de 28-1-86 (una persona morta a trets per la policia en no parar-se en un control) estableix que «l'ús lícit de les armes de foc per part de la policia requereix d'una situació de perill real i imminent per a la vida...», parla de «mesura desproporcionada i excessiva» i fa referència als principis d'oportunitat i congruència.

Aquestes dues sentències (anteriors ambdues a la LOFCS) i altres que fan referència als mateixos principis són les que han contribuït que la LOFCS adopti els principis de congruència, oportunitat i proporcionalitat referits a la utilització de la força i de les armes de foc en l'article 5.2 c) i d).

Congruència:

També denominat per algun autor «Principi d'idoneïtat», obliga el policia a escollir entre els diferents mitjans que la llei li reconeix com aplicables el més indicat per a cada situació.

Davant l'escarida i concisa explicació d'aquest primer principi, a qualsevol dels nostres estimats policies l'assalta automàticament la pregunta del milió: on, a quin escrit, reglament o ordre se'm diu quin és el mitjà que haig d'utilitzar, el més idoni per a cada cas? La resposta també és la del milió: enlloc. No existeix cap norma jurídica que baixi a aquest nivell, que pretengui indicar quin mitjà és el més apropiat en cada cas. Ni les ordres o instruccions presumptament més concretes impartides pel Ministeri de l'Interior. Es limiten a repetir el que diu la LOFCS (*congruència, oportunitat i proporcionalitat*).

La jurisprudència sobre el tema és abundant, però cap sentència entra en el detall d'«el que s'hauria d'haver fet», òbviament. Les variables que incideixen en el desenvolupament de qualsevol situació en què pot veure's involucrat un policia al seu treball són tantes que impossibiliten el seu tractament teòric sistematitzat.

El que sí que pot fer-se, i cap això anem, és analitzar els casos extrems, que en principi semblen de resolució òbvia per a tothom. L'experiència demostra que aquesta presumpta obvietat no ho és tant.

Les persecucions en vehicle sempre són perilloses. Els policies haurien de valorar amb molta prudència quan val la pena iniciar una persecució i quan cal abandonar-la. La sensatesa s'ha d'imposar.

Oportunitat:

Es tracta que a vegades el mitjà idoni no té per què ser utilitzat en una circumstància concreta. No necessàriament.

A la jurisprudència trobem sentències que condemnen agents de policia per haver disparat (en alguns casos amb resultats mortals) contra algú que els amenaçava amb un ganivet amb l'única intenció d'intimidar-los, per poder fugir. En algun d'aquests casos l'agent no ha disparat per salvar la seva vida (amb apartar-se era més que suficient per evitar haver de disparar), sinó perquè «l'ofenia greument» el fet que algú l'amenaçés amb un ganivet i sabia on trobar-lo si fugia.

S'ha de recordar que al nostre país està abolida la pena de mort (art. 15 CE) i que cap delictes, per greu que pugui semblar, mereix aquesta pena. En aquests casos (com en altres de maltractaments), el policia s'excedeix en les seves funcions i realitza les de jutge i botxí al mateix temps.

Proporcionalitat:

Aquest principi obliga el policia a aplicar la força de manera proporcionada a l'agressió patida per una tercera persona o pel mateix agent. En altres paraules, a causar el mínim dany necessari per restablir l'ordre pertorbat, atenint-se sempre al principi de «causar les mínimes lesions possibles».

Resten per a la història negra conceptes policials que permetien que l'agent usés les armes pràcticament per caprici. Potser, més que de «conceptes policials», s'hauria de parlar d'una certa manera de concebre la convivència anys enrere.

El principi de proporcionalitat és una exigència de l'estat democràtic de dret, un dels principis rectors de tota l'estructura de l'ordenament jurídic. Si aquest principi presideix el poder subjectiu de l'estat, mai pot deixar d'estar present en una activitat de contacte continu amb el ciutadà com és l'activitat policial.

Ens sembla oportú transcriure alguns fragments del «considerant» central de la ja esmentada STC de 18-01-82 que posen de relleu la posició del Tribunal Suprem respecte a aquest tema:

«...si com a conseqüència de l'ús de les armes ocasionen, al responsable de la conducta il·lícita que tracten de reprimir, un mal que excedeix el que normalment ha de sofrir per l'acció de les forces policials, que en el supòsit d'autos era la seva detenció i entrega a l'autoritat judicial i en què la reacció policial fou clarament desproporcionada a la situació creada per la víctima, ja que resulta del tot desproporcionat causar, per trets d'arma de foc, la mort d'una persona que es limita a fugir de la policia... »

«... per no concórrer proporcionalitat entre la conducta de la víctima i el dany patit pel funcionari del servei públic, fonament que, en definitiva, recolza en la inadmissible convicció administrativa que la simple fugida d'una persona, desatentent les ordres de: «alto, policia», autoritza aquesta perquè utilitzi les seves armes de foc, amb resultat mortal per a qui vol fugir, oblidant que la vida humana és el bé suprem de la nostra cultura i ordenament jurídic, segons consagra l'article 15 de la nostra Constitució, que cap persona o autoritat pot destruir, excepte en els supòsits excepcionals legalment previstos, entre els quals, per descomptat, aquest no s'hi pot incloure.»

Disparar una persona pel simple fet d'haver comès un delictes (com per desgràcia passa a vegades), o per estar a punt de cometre'l, és una actuació tan desproporcionada i absurdament bestial com la que consistiria a matar a trets un suïcida per evitar que se suïcidi.

El Tribunal Suprem s'ha pronunciat sobre això en diverses ocasions, incidint en el principi de proporcionalitat.

Sensatesa i serenitat:

Un agent de policia ha de ser una persona equilibrada i serena, capaç de tenir i mantenir el domini d'ell mateix necessari en situacions de tensió. Una situació conflictiva (acostumen a ser-ho les que requereixen la utilització de la força per part del policia) ha de ser valorada amb intel·ligència i serenitat. En la mesura en què el policia sàpiga (gràcies a una aptitud natural oportuna i al simple entrenament, com ens passa a la majoria) mantenir el cap fred, ha de mantenir intacta la capacitat d'escollir d'entre els mitjans al seu abast l'idoni per solucionar la situació que té al davant. Si es posa nerviós, si permet que les emocions el dominin, si s'implica en el conflicte sense respectar la distància que li permetrà la visió de perspectiva global, el seu ventall d'opcions quedarà tan disminuït que l'única possibilitat que li restarà serà el recurs a la violència, com tantes vegades sol ocórrer.

La STS del 18-01-82, de la qual hem parlat, valora aquesta serenitat exigible al policia:

«...per estar dotats d'armes de foc capaces de produir danys greus i irreversibles a la vida humana, els és exigible que la seva actuació estigui precedida per una apreciació serena de les circumstàncies a les quals s'enfronten.»

També una sentència del 05-11-91 de l'Audiència Provincial de Barcelona conté el següent imperatiu:

«...agent de l'escala bàsica del Cos Nacional de Policia, donada la seva condició de professional, ha de tenir una serenitat i un domini de les armes en la mesura necessària...»

La STS del 23-04-90 diu:

«...ha d'imperar sempre la sensatesa, l'equilibri i la serenitat...»

Cal aclarir que no estem dient que sempre que es fa un ús indegut de la força és per manca de serenitat.

ANNEX 11

LA DETENCIÓ O PRIVACIÓ DE LLIBERTAT. REGULACIÓ NORMATIVA DEONTOLÒGICA

L'art. 17 de la CE no només reconeix el dret a la llibertat. Estableix limitacions i és també la primera norma interna de garantia d'aquests dret:

Privació de llibertat

Cal actuar amb observança del que estableix aquest article i en els casos i en la forma previstos en la llei.

Temps de privació

El temps serà l'estrictament necessari per aclarir els fets, en un màxim de 72 h, dins de les quals el detingut o bé quedarà en llibertat o bé passarà a disposició judicial.

Forma

Quant a la forma en què s'ha de portar a terme la privació de llibertat, la persona detinguda haurà de:

- a) Ser informada dels seus drets: immediatament i de manera comprensible.
- b) Ser informada de les raons de la seva detenció: immediatament i de modus comprensible.

El significat de «comprensible» dependrà, lògicament, del grau o la facultat de comprensió de la persona de què es tracta.

Les raons de la seva detenció no poden ser abstractes, per exemple: un robatori. S'ha d'especificar de quin robatori es tracta.

La finalitat d'aquest requisit, com ja s'ha esmentat, és la de permetre que el detingut pugui defensar-se.

- c) No pot ser obligada a declarar.
- d) Se li ha de garantir l'assistència d'un advocat. Té dret a designar-ne un; en cas contrari, se li designarà d'ofici.

— Protecció davant detencions il·legals

Davant detencions il·legals existeix la possibilitat d'interposar l'*habeas corpus*. Aquest recurs té per objecte posar remei als supòsits de detencions no emparades legalment. Com assenyala l'exposició de motius de la Llei orgànica reguladora del procediment d'*Habeas Corpus*, aquest es configura com una compareixença del detingut davant el jutge, compareixença de la qual prové etimològicament el seu nom, i que permet al ciutadà privat de llibertat exposar les seves al·legacions contra les causes o les condicions de la detenció amb l'objecte que el jutge resolgui, en definitiva, si la detenció és conforme a dret.

Però aquesta norma constitucional de l'art. 17 no estableix en quins casos es pot detenir. El que fa és una reserva de llei; literalment diu:

«(...) en els casos i en la forma previstos en la llei» (17.1).

Aquesta llei és, en primer lloc, la Llei d'enjudiciament criminal, que al seu art. 492 ens indica:

1r) En els casos de l'art. 490:

La persona que intenti cometre un delictes, en el moment de cometre'l .

El delinqüent trobat *in fraganti*.

El que fuig d'un establiment penal o fuig mentre està sent traslladat.

El processat o condemnat en rebel·lia.

2n) La persona contra la qual s'hagi dictat una interlocutòria de processament que comporti pèrdua de llibertat, encara que se li hagi notificat.

3r) La persona que no hagi estat encara processada però en la qual concorrin circumstàncies racionalment suficients com per fer creure a la policia que ha comès un delictes o hi ha participat.

Als supòsits tractats s'han d'afegir els previstos en l'art. 5 del Conveni de Roma i que no s'inclouen en la LECr. Però sí en altres lleis de l'Estat, com la Llei orgànica 4/2000 reguladora dels drets i llibertats dels estrangers en la qual s'estableix la possibilitat de 40 dies en espera de trasllat al seu país d'origen, o la Llei orgànica de protecció de la seguretat ciutadana per raó de regular un supòsit de privació de llibertat, o la LO 1/1992, de protecció de la seguretat ciutadana. Al seu art. 20.2 disposa que:

«De no aconseguir-se la identificació per qualsevol mitjà, i quan resulti necessari per als mateixos fins de l'apartat anterior, els agents, per tal d'impedir la comissió d'un delictes o falta, o amb l'objectiu de sancionar una infracció, podran requerir aquells que no puguin ser identificats que els acompanyin a dependències pròximes i que tinguin mitjans adequats per realitzar les diligències d'identificació, només a aquest efecte i pel temps imprescindible.»

Per si hi hagués algú que tingués dubtes sobre la naturalesa constrictora de la llibertat que té la norma acabada de transcriure, entesa la llibertat en el sentit que li dóna a aquest dret l'art.17 de la CE, és pertinent recordar la sentència del Tribunal Constitucional núm. 341/1993, de 18 de novembre, la qual ens il·lustra sobre el tema:

«La mesura d'identificació en dependències policials prevista en l'art. 20.2 de la LOPSC suposa, per les circumstàncies de temps i lloc (desplaçament de la persona fins a dependències policials pròximes on haurà de restar el temps que sigui imprescindible), una situació que va més enllà d'una mera immobilització de la persona o l'instrumental de prevenció o d'indagació, i per això ha de ser considerada com una modalitat de privació de llibertat. Amb tota evidència estem, doncs, davant un dels "casos" a què es refereix l'art. 17.1 de la CE, sigui quina sigui la disposició de la persona davant l'ordre rebuda, constatació que, per la resta, dóna sentit al caràcter de Llei orgànica d'aquest art. 20.2.»

Manera de practicar la detenció

Quant a la manera de practicar la detenció, en primer lloc, en l'art. 520 de la LECr, es llegeix:

«En la manera que menys perjudiqui el detingut o pres, la seva persona, reputació i patrimoni (520.1).»

Pel que fa als drets que assisteixen el detingut, i d'acord amb l'art. 17 de la Carta Magna, aquest té:

- a) Dret a estar en silenci.
- b) Dret a no declarar contra si mateix i a no confessar-se culpable.
- c) Dret a designar advocat.
- d) Dret que es posi en coneixement del familiar o persona que desitgi la detenció, i el lloc de custòdia en què es trobi en cada moment.

«Els estrangers tenen dret que les circumstàncies anteriors es comuniquin a l'oficina consular del seu país.»

- e) Dret a ser assistit gratuïtament per un intèrpret.
- f) Dret a ser reconegut pel metge forense.

Detenció il·legal

L'art. 167 CP preveu el delictes de detenció il·legal per part d'un funcionari públic:

«L'autoritat o funcionari públic que, fora dels casos permesos per la llei, i sense que existeixi causa per delictes, cometi algun dels fets descrits en els articles anteriors ha de ser castigat amb les penes respectivament previstes en aquests, a la seva meitat superior i, a més, amb la d'inhabilitació absoluta per temps de vuit a dotze anys.»

Les penes previstes poden arribar fins a deu anys de privació de llibertat. Aquesta duresa és coherent amb el bé jurídic protegit, el dret essencial de l'home a la llibertat.

ANNEX 12

PRINCIPIS BÀSICS SOBRE LA UTILITZACIÓ DE LA FORÇA I DE LES ARMES DE FOC PER PART DELS FUNCIONARIS ENCARREGATS DE FER COMPLIR LA LLEI. 8È CONGRÉS DE LES NACIONS UNIDES SOBRE PREVENCIÓ DEL DELICTE I TRACTAMENT DEL DELINQUENT, CELEBRAT A L'HAVANA (CUBA) DEL 27 D'AGOST AL 7 DE SETEMBRE DE 1990, ONU DOC. A/CONF.144/28/REV.1 P. 112 (1990)

Disposicions generals

1. Els governs i els organismes encarregats de fer complir la llei adoptaran i aplicaran normes i reglamentacions sobre l'ús de la força i les armes de foc contra persones per part de funcionaris encarregats de fer complir la llei. En establir aquestes normes i disposicions, els governs i els organismes encarregats de fer complir la llei examinaran contínuament les qüestions ètiques relacionades amb l'ús de la força i de les armes de foc.
2. Els governs i els organismes encarregats de fer complir la llei establiran una sèrie de mètodes al més àmplia possible i dotaran els funcionaris corresponents de diversos tipus d'armes i municions, de manera que puguin fer un ús diferenciat de la força i de les armes de foc. Entre aquestes armes haurien de figurar armes incapacitadores no letals perquè s'empresin quan fos escaient, a fi de restringir cada vegada més l'ús de mitjans que puguin ocasionar lesions o morts. Amb ell mateix objectiu, també s'hauria de permetre que els funcionaris encarregats de fer complir la llei comptin amb equip autoprotector, per exemple, escuts, cascos, armilles a prova de bales i mitjans de transport a prova de bales per disminuir la necessitat d'armes de qualsevol mena.
3. Es farà una acurada avaluació de la fabricació i distribució d'armes no letals incapacitadores a fi de reduir al mínim el risc de causar lesions a persones alienes als fets, i es controlarà acuradament l'ús d'aquestes armes.
4. Els funcionaris encarregats de fer complir la llei, en l'acompliment de les seves funcions, faran servir, en la mesura que sigui possible, mitjans no violents abans de recórrer a l'ús de la força i d'armes de foc. Podran utilitzar la força i armes de foc solament quan altres mitjans hagin resultat ineficaces o quan aquests no garanteixin de cap de les maneres que s'assoleixi l'objectiu previst.
5. Quan l'ús de les armes de foc sigui inevitable, els funcionaris encarregats de fer complir la llei:
 - a) Exerciran la moderació i actuaran de manera proporcionada a la gravetat del delictes i a l'objectiu legítim que es persegueixi;
 - b) Reduiran al mínim els danys i lesions, i respectaran i protegiran la vida humana;
 - c) Procediran de manera que es presti com abans millor assistència i serveis mèdics a les persones ferides o afectades;
 - d) Procuraran notificar el que ha succeït, tan aviat com puguin, als parents o amics íntims de les persones ferides o afectades.

6. Quan amb l'ús de la força o de les armes de foc els funcionaris encarregats de fer complir la llei ocasionin lesions o mort, comunicaran el fet immediatament als seus superiors, d'acord amb el principi 22.
7. Els governs adoptaran les mesures necessàries perquè en la legislació es castigui com a delictes l'ús arbitrari o abusiu de la força o d'armes de foc per part dels funcionaris encarregats de fer complir la llei.
8. No es podran invocar circumstàncies excepcionals, com ara la inestabilitat política interna o cap altra situació pública d'emergència per justificar el trencament d'aquests Principis Bàsics.

Disposicions especials

9. Els funcionaris encarregats de fer complir la llei no faran servir armes de foc contra les persones llevat de casos de defensa pròpia o d'altres persones, en cas de perill imminent de mort o de lesions greus, o amb l'objectiu d'evitar la comissió d'un delictes especialment greu que comporti una seriosa amenaça per a la vida, o amb l'objectiu de detenir una persona que representa aquest perill i que oposa resistència a l'autoritat, o per impedir-ne la fugida, i solament en el cas que resultin insuficients mesures menys extremes per assolir aquests objectius. En qualsevol cas, solament es pot fer ús intencionat d'armes letals quan sigui estrictament inevitable per protegir una vida.
10. En les circumstàncies previstes al principi 9, els funcionaris encarregats de fer complir la llei s'identificaran com a tals i faran un advertiment clar sobre la seva intenció de fer servir armes de foc, amb prou temps perquè sigui tingut en compte, llevat que en fer aquest advertiment es posés indègudament en perill els funcionaris encarregats de fer complir la llei, es creés un risc de mort o de danys greus a altres persones, o resultés evidentment, inadequada o inútil ateses les circumstàncies del cas.
11. Les normes i reglamentacions sobre l'ús d'armes de foc per part dels funcionaris encarregats de fer complir la llei han de contenir directrius que:
 - a) Especifiquin les circumstàncies en què els funcionaris encarregats de fer complir la llei estarien autoritzats a dur armes de foc i prescrivin quina mena d'armes de foc o de municions s'autoritzen;
 - b) Asseguren que les armes de foc s'empren solament en les circumstàncies adients i de manera que disminueixi el risc de danys innecessaris;
 - c) Prohibeixin l'ús d'armes de foc i municions que puguin provocar lesions no desitjades o que signifiquin un risc injustificat;
 - d) Reglamentin el control, emmagatzemament i distribució d'armes de foc, com també els procediments per assegurar que els funcionaris encarregats de fer complir la llei respondin de les armes de foc o municions que els hagin lliurat;
 - e) Assenyalin els avisos d'advertiment que cal donar, sempre que correspon, quan es vagi a fer ús d'una arma de foc;

- f) Estableixin un sistema de presentació d'informes sempre que els funcionaris encarregats de fer complir la llei recorrin a l'ús d'armes de foc en l'acompliment de les seves funcions.

Actuació en cas de reunions

12. Atès que totes les persones estan autoritzades a participar en reunions lícites i pacífiques, d'acord amb els principis consagrats en la Declaració Universal de Drets Humans i en el Pacte Internacional de Drets Civils i Polítics, els governs i els organismes i funcionaris encarregats de fer complir la llei reconeixeran que la força i les armes de foc poden utilitzar-se solament d'acord amb els principis 13 i 14.
13. En dispersar reunions il·lícites però no violentes, els funcionaris encarregats de fer complir la llei evitaran l'ús de la força o, si no és possible, la limitaran al mínim necessari.
14. En dispersar reunions violentes, els funcionaris encarregats de fer complir la llei solament podran utilitzar armes de foc quan no es puguin utilitzar mitjans menys perillosos i únicament en la mínima mesura necessària. Els funcionaris encarregats de fer complir la llei s'abstindran d'emprar les armes de foc en aquests casos, llevat de les circumstàncies previstes pel principi 9.

Vigilància de persones sota custòdia o detingudes

15. Els funcionaris encarregats de fer complir la llei, en les seves relacions amb les persones sota custòdia o detingudes, no empraran la força, llevat que sigui estrictament necessari per mantenir la seguretat i l'ordre als establiments o quan corri perill la integritat de les persones.
16. Els funcionaris encarregats de fer complir la llei, en les seves relacions amb les persones sota custòdia o detingudes, no empraran armes de foc, llevat dels casos de defensa pròpia o de defensa de tercers quan hi hagi perill imminent de mort o lesions greus, o quan sigui estrictament necessari per impedir la fuga d'una persona sotmesa a custòdia o detenció que presenti el perill a què es refereix el principi 9.
17. Els principis precedents s'aplicaran sense perjudici dels drets, obligacions i responsabilitats dels funcionaris d'establiments penitenciaris, com s'enuncia en les Regles Mímines per al Tractament dels Reclusos, sobretot les regles 33, 34 i 54.

Qualificacions, capacitació i assessorament

18. Els governs i els organismes encarregats de fer complir la llei procuraran que tots els funcionaris encarregats de fer complir la llei siguin seleccionats mitjançant procediments adequats, posseeixin aptituds ètiques, psicològiques i físiques apropiades per a l'exercici eficaç de les seves funcions i rebin capacitació professional contínua i completa. Aquestes aptituds per a l'exercici d'aquestes funcions seran objecte d'examen periòdic.
19. Els governs i els organismes encarregats de fer complir la llei procuraran que tots els funcionaris encarregats de fer complir la llei rebin capacitació en l'ús de la força i que siguin examinats d'acord amb normes d'avaluació adequades. Els funcionaris que hagin de dur

armes de foc han d'estar autoritzats per fer-ho solament després d'haver finalitzat la capacitat especialitzada en el seu ús.

20. En la capacitat dels funcionaris encarregats de fer complir la llei, els governs i els organismes corresponents prestaran especial atenció a les qüestions d'ètica policial i drets humans, especialment en el procés d'indagació, als mitjans que puguin substituir l'ús de la força i d'armes de foc, per exemple, la solució pacífica dels conflictes, l'estudi del comportament de les multituds i les tècniques de persuasió, negociació i mediació, així com als mitjans tècnics, amb vista a limitar l'ús de la força i armes de foc. Els organismes encarregats de fer complir la llei han d'examinar els seus programes de capacitat i procediments operatius a la llum de casos concrets.
21. Els governs i els organismes encarregats de fer complir la llei proporcionaran orientació als funcionaris que intervinguin en situacions en què s'empra la força o armes de foc per suportar les tensions que caracteritzen aquestes situacions.

Procediments de presentació d'informes i recursos

22. Els governs i els organismes encarregats de fer complir la llei establiran procediments eficaços per presentar els informes i recursos relacionats amb tots els casos esmentats en els principis 6 i 11 f. Per als casos respecte dels quals s'informi d'acord amb aquests principis, els governs i els organismes encarregats de fer complir la llei asseguraran que s'estableixi un procediment de revisió eficaç i que les autoritats administratives o judicials independents estiguin dotades de competència en circumstàncies apropiades. En cas de mort o lesions greus o altres conseqüències importants, s'enviarà ràpidament un informe detallat a les autoritats competents per a la revisió administrativa i la supervisió judicial.
23. Les persones afectades per l'ús de la força i armes de foc o els seus representants legals tindran accés a un procés independent, fins i tot a un procés judicial. En cas de mort d'aquestes persones, aquesta disposició s'aplicarà als seus hereus.
24. Els governs i els organismes encarregats de fer complir la llei adoptaran les mesures necessàries perquè els funcionaris superiors assumeixin la corresponent responsabilitat quan hagin tingut coneixement, o quan l'hagin d'haver tingut, que els funcionaris a les seves ordres recorren, o han recorregut, a l'ús il·lícit de la força i d'armes de foc, i no adoptin totes les mesures al seu abast per impedir, eliminar o denunciar aquest ús.
25. Els governs i els organismes encarregats de fer complir la llei adoptaran les mesures necessàries perquè no s'imposi cap sanció penal o disciplinària contra els funcionaris encarregats de fer complir la llei que, en compliment del Codi de conducta pertinent i d'aquests Principis Bàsics, es neguin a executar una ordre d'emprar la força o armes de foc o denunciïn aquest ús per part d'altres funcionaris.
26. Els funcionaris encarregats de fer complir la llei no poden al·legar obediència d'ordres superiors si tenien coneixement que l'ordre d'emprar la força o armes de foc, arran de la qual s'ha ocasionat la mort o ferides greus a una persona, era manifestament il·lícit i si van tenir una oportunitat raonable de negar-se a complir-la. De qualsevol manera, també seran responsables els superiors que donaren les ordres il·lícites.

D'acord amb el comentari a l'article 1 del Codi de conducta per a funcionaris encarregats de fer complir la llei, l'expressió «funcionaris encarregats de fer complir la llei» inclou tots els agents de la llei, siguin nomenats o escollits, que exerceixen funcions de policia, especialment les facultats d'arrest o detenció. Als països en què exerceixen les funcions de policia autoritats militars, amb uniforme o sense, o forces de seguretat de l'Estat, es considerarà que la definició de funcionaris encarregats de complir la llei comprèn els funcionaris d'aquests serveis.

ANNEX 13

POLICIA I CODI PENAL: INDICACIÓ DEL CONTINGUT DEL CODI PENAL RELACIONAT AMB LA DEONTOLOGIA POLICIAL

Títol VI. Delictes contra la llibertat

- Capítol I. De les detencions il·legals i dels segrests (art. 163 a 168).
- Capítol II. De les amenaces (art. 169 a 171).
- Capítol III. De las coaccions (art. 172).

Títol VII. De les tortures i altres delictes contra la integritat moral (art. 173 a 177)

Títol IX. De l'omissió del deure de socors (art. 195 y 196)

Títol X. Delictes contra la intimitat, el dret a la pròpia imatge i la inviolabilitat del domicili

- Capítol I. Del descobriment i revelació de secrets (art. 197 a 201).
- Capítol II. De la violació de la llar, domicili de persones jurídiques i establiments oberts al públic (art. 202 a 204).

Títol XIX. Delictes contra l'Administració Pública

- Capítol I. De la prevaricació dels funcionaris públics i altres comportaments injustos (art. 404 a 406).
- Capítol II. De l'abandó de destinació i de l'omissió del deure de perseguir delictes (art. 407 a 409).
- Capítol III. De la desobediència i de la denegació d'auxili (art. 410 a 412).
- Capítol IV. De la infidelitat en la custòdia de documents i de la violació de secrets (art. 413 a 418).
- Capítol V. Del suborn (art. 419 a 427).
- Capítol VI. Del tràfic d'influències (art. 428 a 431).
- Capítol VII. De la malversació (art. 432 a 435).
- Capítol VIII. Dels fraus i les exaccions il·legals (art. 436 a 438).
- Capítol IX. De les negociacions i activitats prohibides als funcionaris públics i dels abusos en l'exercici de la seva funció (art. 439 a 445).

Títol XX. Delictes contra l'Administració de Justícia

- Capítol I. De la prevaricació (art. 446 a 449).
- Capítol II. De l'omissió dels deures d'impedir delictes o de promoure'n la persecució (art. 450).
- Capítol III. De l'encobriment (art. 451 a 454).
- Capítol IV. De la realització arbitrària del propi dret (art. 455).
- Capítol V. De l'acusació i denúncia falses i de la simulació de delictes (art. 456 y 457).
- Capítol VI. Del fals testimoni (art. 458 a 462).

Títol XXI. Delictes contra la Constitució

- Capítol IV. Dels delictes relatius a l'exercici dels drets fonamentals i llibertats públiques i al deure de compliment de la prestació social substitutòria.

Secció 1a. Dels delictes comesos en ocasió de l'exercici dels drets fonamentals i de les llibertats públiques garantits per la Constitució (art. 510 a 521).

Secció 2a. Dels delictes contra la llibertat de consciència, els sentiments religiosos i el respecte als difunts (art. 522 a 526).

Secció 3a. Dels delictes contra el deure de compliment de la prestació social substitutòria (art. 527 i 528).

En concordança amb el Títol I, Capítol IV De les circumstàncies que agreugen la responsabilitat criminal (art. 22.4ª).

- Capítol V. Dels delictes comesos pels funcionaris públics contra les garanties constitucionals.

Secció 1a. Dels delictes comesos pels funcionaris públics contra la llibertat individual (art. 529 a 533).

Secció 2a. Dels delictes comesos pels funcionaris públics contra la inviolabilitat domiciliària i les altres garanties de la intimitat (art. 534 a 536).

Secció 3a. Dels delictes comesos pels funcionaris públics contra altres drets individuals (art. 537 a 542).

Títol XXII. Delictes contra l'ordre públic

- Capítol II. Dels atemptats contra l'autoritat, els seus agents i els funcionaris públics, i de la resistència i desobediència (arts. 550 a 556).
- Capítol IV. Disposició comuna als capítols anteriors (art. 562).

Títol IV. Faltes contra l'ordre públic (art. 633 a 637)

ANNEX 14

NOU CODI EUROPEU D'ÈTICA DE LA POLICIA

Recomanació Rec(2001) 10 del Comitè de Ministres als estats membres sobre el Codi europeu d'ètica de la policia (adoptada pel Comitè de Ministres, el 19 de setembre de 2001, a la 765a reunió dels delegats dels ministres).

El Comitè de Ministres, de conformitat amb l'article 15.b) de l'Estatut del Consell d'Europa, vol,

Recordar que l'objectiu del Consell d'Europa és assolir una major unitat entre els seus membres;

Tenir en compte que un dels propòsits del Consell d'Europa és també afavorir l'estat de dret, que constitueix la base de totes les democràcies veritables;

Considerar que el sistema penal té un paper determinant en la protecció de l'estat de dret i que la policia ha de tenir també un paper essencial dins d'aquest sistema;

Ser conscient de la necessitat de tots els estats membres de combatre de manera eficaç la delinqüència, tant d'àmbit nacional com internacional;

Tenir en compte que les activitats de la policia es duen a terme en gran mesura amb un estret contacte amb el ciutadà i que la seva eficàcia depèn de la col·laboració d'aquest darrer;

Reconèixer que la major part dels serveis de policia europeus —a més de defensar la llei— exerceixen un rol social i fan un cert nombre de serveis en el si de la societat;

Partir del convenciment que la confiança del ciutadà en la policia està estretament lligada a l'actitud i el comportament d'aquesta davant del mateix ciutadà i, en particular, al seu respecte per la dignitat humana i els drets i llibertats fonamentals de la persona, tal com estan recollits especialment en el Conveni europeu sobre drets humans;

Considerar els principis formulats en el Codi de conducta de les Nacions Unides per a funcionaris encarregats de fer complir la llei i la resolució de l'Assemblea Parlamentària del Consell d'Europa relativa a la Declaració sobre la policia;

Tenir en compte els principis i les regles formulades en els textos que concerneixen la policia —des de la perspectiva del dret penal, civil i públic, així com dels drets humans—, tal com els adoptats pel Comitè de Ministres, així com per les decisions i els judicis del Tribunal Europeu pels Drets Humans i els principis adoptats pel Comitè per a la prevenció de la tortura i el tracte o càstig inhumà o degradant;

Reconèixer la diversitat de les estructures de la policia, així com de les maneres d'organitzar l'acció de la policia a Europa;

Considerar la necessitat de definir orientacions i principis europeus comuns en matèria d'objectius generals, de funcionament i de responsabilitat de la policia, per tal de garantir la seguretat i el respecte dels drets de la persona en les societats democràtiques governades segons l'estat de dret,

Recomana que els governs dels estats membres basin la seva legislació, les pràctiques internes i els seus codis de conducta en matèria de policia en els principis recollits en el Codi europeu d'ètica de la policia, que consten en l'annex d'aquesta recomanació, amb vista a la seva implementació progressiva i a donar la major difusió possible d'aquest text.

Annex a la Recomanació Rec(2001) 10

DEFINICIÓ DE L'ÀMBIT D'APLICACIÓ

Aquest Codi és d'aplicació a les forces públiques de seguretat tradicionals o serveis de policia o a d'altres òrgans autoritzats i/o controlats pels poders públics que tinguin per objectiu mantenir la llei i l'ordre en la societat civil, i a qui l'estat autoritza a utilitzar la força i/o atorga poders especials.

I. Objectius de la policia

1. Els objectius principals de la policia en una societat democràtica governada per l'estat de dret són:
 - mantenir la tranquil·litat pública i la llei i l'ordre en la societat;
 - protegir i respectar els drets i les llibertats fonamentals dels individus, tal com es recullen, en concret, en el Conveni europeu sobre Drets Humans;
 - prevenir i combatre la delinqüència;
 - descobrir delictes;
 - oferir assistència i servei al ciutadà.

II. Bases jurídiques de la policia

2. La policia és un cos públic que ha de ser establert mitjançant la llei.
3. Les operacions de la policia sempre s'han de dur a terme d'acord amb la legislació nacional i les normes internacionals acceptades pel país.
4. El ciutadà ha de tenir accés a la legislació relativa a la policia, que ha de ser suficientment clara i precisa i, si cal, s'ha de complementar amb reglaments clars igualment accessibles al públic.
5. El personal de la policia ha d'estar subjecte a la mateixa legislació que els ciutadans ordinaris; tan sols es poden justificar excepcions per raons inherents a l'exercici de l'activitat de la policia en una societat democràtica.

III. La policia i el sistema de justícia penal

6. Ha d'haver-hi una separació clara entre el rol de la policia i el de la fiscalia, la judicatura i el sistema penitenciari; la policia no ha de tenir cap poder de control sobre aquests organismes.

7. La policia ha de respectar estrictament la independència i la imparcialitat dels jutges; en particular, la policia no ha de presentar objeccions a la legitimació dels judicis o de les decisions judicials ni posar traves a la seva execució.
8. En principi la policia no ha d'exercir funcions judicials. Qualsevol delegació dels poders judicials a la policia ha d'estar limitada i prevista per la llei. En tot moment ha de ser possible impugnar davant d'un òrgan judicial qualsevol acte, decisió o omisió de la policia que concerneixi els drets individuals.
9. Cal assegurar una cooperació funcional i adequada entre la policia i la fiscalia. En aquells països on la policia està sota l'autoritat del ministeri fiscal o del jutge d'instrucció, aquesta ha de rebre instruccions precises quant a les prioritats de les polítiques que regeixen la investigació de delictes i el seu desenvolupament. La policia ha de mantenir informades les autoritats superiors en investigació de delictes sobre la implementació de les instruccions rebudes, en particular, ha de retre comptes regularment sobre l'evolució dels processos penals.
10. La policia ha de respectar el paper dels advocats defensors en els processos de justícia penal i, quan s'escaigui, contribuir a assegurar un dret efectiu en l'accés a l'assistència legal, especialment pel que fa a les persones privades de llibertat.
11. La policia no ha de substituir el personal penitenciari, excepte en situacions d'emergència.

IV. Organització de les estructures de la policia

A) Generalitats

12. La policia s'ha d'organitzar de manera que es guanyi el respecte del ciutadà com a professió encarregada de fer complir la llei i com a proveïdora de serveis públics.
13. Els serveis policials han d'exercir les seves missions de policia en la societat civil sota la responsabilitat de les autoritats civils.
14. La policia i el seu personal uniformat normalment han de ser fàcilment recognoscibles.
15. La policia ha de disposar d'una independència operativa suficient davant d'altres cossos de l'estat en dur a terme les seves tasques, per les quals ha de poder respondre plenament.
16. El personal de la policia, en tots els nivells de la jerarquia, ha de ser personalment responsable de les seves accions i omissions o de les ordres donades als seus subordinats.
17. L'organització de la policia ha d'estipular una cadena de comandaments clarament definida. En tots els casos ha de ser possible determinar quin superior és l'últim responsable de les accions o omissions d'un membre del personal de la policia.
18. L'organització policial ha de fomentar bones relacions entre la policia i el ciutadà i, si s'escau, afavorir la cooperació amb d'altres organismes, comunitats locals, organitzacions no governamentals i altres entitats representatives dels ciutadans, que incloguin els grups ètnics minoritaris.

19. Els serveis de policia han d'estar preparats per donar als ciutadans informació objectiva sobre les seves activitats, sense revelar informació confidencial. Cal establir línies directrius professionals que regeixin els contactes amb els mitjans de comunicació.
20. L'organització dels serveis de policia ha de comptar amb mesures eficaces que assegurin la integritat de la seva plantilla i una actuació adequada en l'execució de la seva missió, sobretot per garantir el respecte dels drets i les llibertats fonamentals tal com es recullen, especialment, en el Conveni europeu sobre Drets Humans.
21. Cal establir mesures efectives per prevenir i combatre la corrupció en tots els nivells de l'organització policial.

B) Qualificació, reclutament i captació del personal de la policia

22. El personal de la policia, a qualsevol nivell d'accés a la professió, ha de ser reclutat en funció de les seves capacitats i experiència personal, que han d'adaptar-se als objectius de la policia.
23. El personal de la policia ha de demostrar tenir capacitat de discerniment, una actitud oberta, maduresa, sentit de la justícia, habilitats comunicatives i, quan calgui, aptituds per dirigir i organitzar. A més a més, han de tenir una bona comprensió de qüestions socials, culturals i comunitàries.
24. Aquelles persones que hagin estat condemnades per infraccions greus han de ser incapacitades per exercir funcions dins de la policia.
25. Els processos de reclutament han de basar-se en criteris objectius i no discriminatoris, i tenir lloc després de la indispensable selecció de candidats. A més a més, la policia ha de tenir per objectiu reclutar homes i dones representants de diversos sectors socials, inclosos els grups ètnics minoritaris, amb l'objectiu últim que el personal de la policia sigui un reflex de la societat a la qual serveix.

C) Formació del personal de la policia

26. La formació del personal de la policia —que ha de basar-se en els valors fonamentals de la democràcia, l'estat de dret i la protecció dels drets humans— s'ha de concebre en funció dels objectius de la policia.
27. La formació bàsica del personal de la policia ha de restar al més oberta possible a la societat.
28. La formació bàsica inicial ha de ser seguida preferentment per períodes regulars de formació continuada, així com formació especialitzada i, quan calgui, de formació en lideratge i tasques de gestió.
29. Cal incloure en tots els nivells de la formació policial la preparació en l'ús de la força i els seus límits, tenint en compte els principis que fixen els drets humans, especialment la Convenció europea sobre Drets Humans i la jurisprudència corresponent.
30. La formació policial ha d'integrar plenament la necessitat de combatre el racisme i la xenofòbia.

D) *Drets del personal de la policia*

31. Com a norma general el personal de la policia ha de gaudir dels mateixos drets civils i polítics que la resta de ciutadans. Només es poden restringir aquests drets quan sigui necessari per dur a terme les funcions de la policia en una societat democràtica, dins de la legalitat i de conformitat amb la Convenció europea sobre Drets Humans.
32. El personal de la policia, com a funcionaris públics, ha de gaudir dels drets socials i econòmics en tota l'extensió possible. En particular, ha de tenir dret a sindicar-se o a participar en organitzacions representatives, a rebre una remuneració adequada i cobertura social i a mesures específiques de protecció de la salut i de seguretat, d'acord amb les característiques especials de la tasca policial.
33. Les mesures disciplinàries que s'adoptin contra un membre de la policia han d'estar sota el control d'un òrgan independent o d'un tribunal.
34. Les autoritats públiques han de donar suport al personal de la policia subjecte a acusacions poc fonamentades respecte al compliment dels seus deures.

V. Principis rectors en relació amb l'actuació/intervenció de la policia

A) *Principis rectors en relació amb l'actuació/intervenció de la policia: principis generals*

35. La policia i totes les intervencions de la policia han de respectar el dret que tothom té a la vida.
36. La policia no ha d'infligir, promoure ni tolerar cap acte de tortura ni cap tracte o càstig inhumà o degradant en cap circumstància.
37. La policia tan sols pot fer ús de la força quan sigui estrictament necessari i només en la mesura que es requereixi per obtenir un objectiu legítim.
38. La policia ha de comprovar sistemàticament la legalitat de les accions que vulgui dur a terme.
39. El personal de la policia ha d'executar aquelles ordres que rebí de manera adequada dels seus superiors, però ha de tenir el deure d'abstenir-se de complir aquelles que estiguin clarament fora de la legalitat i poder informar-ne sense por de ser sancionat.
40. La policia ha de desenvolupar les seves tasques de manera justa, orientada sobretot pels principis d'imparcialitat i de no-discriminació.
41. La policia només pot restringir el dret de tota persona al respecte de la seva vida privada quan sigui estrictament necessari i tan sols per obtenir un objectiu legítim.
42. La recollida, l'emmagatzematge i l'ús de dades personals que dugui a terme la policia ha de respectar els principis internacionals de protecció de dades i, més en concret, limitar-se a l'extensió necessària per assolir objectius lícits, legítims i específics.
43. La policia, en la realització de les seves activitats, ha de tenir sempre present els drets

fonamentals de les persones, com ara el dret a la llibertat d'opinió, de consciència, de religió, d'expressió, de reunió pacífica, de moviment i de respecte dels seus béns.

44. El personal de la policia ha d'actuar amb integritat i respecte cap al ciutadà i tenir una consideració especial per aquells individus que pertanyin a col·lectius especialment vulnerables.
45. El personal de la policia normalment, durant les seves intervencions, ha de poder demostrar la seva condició de membre de la policia i la seva identitat professional.
46. El personal de la policia ha d'oposar-se a qualsevol forma de corrupció dins de la policia. Té el deure d'informar els superiors i altres organismes competents sobre qualsevol cas de corrupció dins de la policia.

B) *Principis rectors en relació amb l'actuació/intervenció de la policia: situacions específiques*

1. *Investigació policial*

47. Les investigacions policials han de basar-se, com a mínim, en una sospita raonable que s'ha comès o es cometrà una infracció.
48. La policia ha de respectar el principi segons el qual una persona acusada d'un delictes ha de ser considerada innocent fins que un tribunal no la declari culpable i que és beneficiària de certs drets, en concret del dret a ser informada amb promptitud de l'acusació en contra seva i de preparar la seva defensa, ja sigui personalment o a través d'un advocat de la seva elecció.
49. Les investigacions policials han de ser objectives i justes. Han de tenir en compte les necessitats específiques de certes persones, com ara els nens, els joves, les dones, els membres de minories —incloent-hi les minories ètniques— o les persones vulnerables i, en conseqüència, adaptar-s'hi.
50. Cal establir línies d'actuació per aconseguir una conducta adequada i íntegra en els interrogatoris policials, tenint en compte el que ja s'ha esmentat en l'article 48. En concret cal assegurar un interrogatori just durant el qual les persones interrogades en coneguin els motius, així com altra informació rellevant. Els interrogatoris han de consignar-se sistemàticament en un registre.
51. La policia ha de ser conscient de les necessitats específiques dels testimonis i durant la investigació ha d'observar certes normes que regulin la seva protecció i assistència, especialment quan existeix un risc que siguin intimidats.
52. La policia ha de proporcionar a les víctimes del delictes el suport, l'assistència i la informació que necessitin, sense discriminacions.
53. La policia ha de procurar traducció/interpretació quan calgui al llarg de la investigació policial.

2. *Detenció / privació de llibertat realitzada per la policia*

54. La privació de llibertat s'ha de limitar tant com sigui possible i cal que respecti la dignitat, vulnerabilitat i necessitats individuals de cada detingut. Les detencions sota custòdia de la policia han de consignar-se sistemàticament en un registre.
55. La policia, en la mesura que ho permeti la legislació nacional, ha d'informar amb promptitud les persones privades de llibertat sobre les raons de la seva detenció i de qualsevol acusació en contra seva, així com del procediment aplicable al seu cas.
56. La policia ha de garantir la seguretat de les persones que té sota la seva custòdia, ha de vetllar per la seva salut i assegurar unes condicions d'higiene satisfactòries i una alimentació adequada. Els calabossos de la policia han de tenir una mida raonable, disposar de llum i ventilació adequades i estar equipats de manera que permetin el repòs.
57. Les persones detingudes per la policia han de tenir dret a notificar la seva detenció a una tercera persona de la seva elecció, a accedir a assistència legal i a una revisió mèdica, en la mesura d'allò possible, de la seva elecció.
58. La policia ha de separar, en la mesura que sigui possible, les persones privades de llibertat sota sospita d'haver comès un delictes d'aquelles detingudes per altres motius. Normalment ha d'haver-hi una separació entre homes i dones, així com entre adults i menors.

VI. Responsabilitat i control de la policia

59. La policia ha de respondre davant de l'estat, els ciutadans i els seus representants. Ha d'estar subjecta a un control extern d'eficiència.
60. El control estatal sobre la policia s'ha de repartir entre els poders legislatiu, executiu i judicial.
61. Els poders públics han de garantir procediments efectius i imparcials per poder presentar denúncies contra la policia.
62. S'han de promoure mecanismes de control de la policia que es basin en la comunicació i en la comprensió mútua entre el ciutadà i la policia.
63. Els estats membres han d'elaborar codis de deontologia de la policia que es basin en els principis recollits en aquesta Recomanació i que siguin supervisats pels òrgans adequats.

VII. Recerca i cooperació internacional

64. Els estats membres han de promoure i encoratjar els treballs de recerca sobre la policia, tant aquells que es facin des de la mateixa policia com des d'institucions externes.
65. Cal donar suport a la cooperació internacional en qüestions d'ètica de la policia i en els aspectes de la seva acció relatius als drets humans.
66. El Consell d'Europa ha de supervisar detalladament els instruments amb els quals es promoguin els principis enunciats en aquesta Recomanació i la seva implementació.

Qüestionari d'autoavaluació final

Per saber en quin grau ha assimilat els conceptes treballats en el manual es recomana respondre i raonar les afirmacions següents:

1. Què és la Declaració Universal dels Drets Humans?
2. Quins són els drets humans que més s'identifiquen amb la pràctica quotidiana de la policia?
3. Quina és la missió que l'article 104 de la Constitució de 1978 encomana a la policia?
4. Què són l'ètica i la deontologia de la policia?
5. El codi deontològic de la policia al nostre Estat es fonamenta en dos textos internacionals. Quin és el seu origen?
6. Quins són els textos normatius de referència per a la policia local a Catalunya?
7. Els principis bàsics d'actuació de la policia a Espanya es recullen en un article d'una norma orgànica. Quina és aquesta norma, a quin article es refereix?
8. Quan parlem dels següents conceptes, a què fem referència?
 - a) Detenció
 - b) Detenció il·legal
 - c) *Habeas corpus*
9. Quins són els terminis de la detenció amb criteris deontològics?
10. De què tracta el contingut de l'article 520 de la Llei d'enjudiciament criminal?
11. Descrigui el significat de *prejudici* i *discriminació* i algunes de les seves modalitats de manifestació.
12. Descrigui el significat de *xenofòbia*, *intolerància* i *racisme* i algunes de les seves manifestacions a la feina diària de la policia. Pensi i associï alguna situació viscuda o coneguda per lectures o explicada per altres companys.

Compari les seves respostes amb les que li proposem a les «Pautes per a la correcció de l'autoavaluació».

Pautes per a la correcció de l'autoavaluació

Malgrat que segurament haurà triat les respostes segons el seu criteri i la informació que li hagi resultat més significativa, li proposem de comparar-les amb les que li oferim a continuació:

1. La Declaració dels Drets Humans és un document publicat per l'Organització de les Nacions Unides l'any 1948, en el qual es recullen en forma d'articles tots i cadascun dels drets considerats universals, essencials i immanents a la condició humana. Aquest document determina, aclareix i explicita els drets humans. Va ser el pas previ a l'elaboració de diferents convencions com ara la Convenció Internacional sobre l'Eliminació de totes les Formes de Discriminació Racial (1965), sobre l'Eliminació de totes les Formes de Discriminació contra les dones (1979), contra la Tortura i altres i altres Sancions o Tractaments Cruels, Inhumans i Degradants (1984) i al Pacte dels drets civils i polítics, i el Pacte del drets socioeconòmics i culturals, la 1a i 2a generació de drets humans. Tots dos pactes es van aprovar el 1966. Veure text al capítol 1 i il·lustracions.
2. Els drets humans que més s'identifiquen amb la pràctica quotidiana de la policia són:
 - La igualtat
 - La dignitat
 - La llibertat
 - La vida
 - La integritat física
 - En cas de detenció, els drets de les persones privades de llibertat
 - Etc.
3. La missió que l'article 104 de la Constitució de 1978 encomana a la policia és la següent:
 - «Les forces i cossos de seguretat sota la dependència del govern tenen per missió protegir el lliure exercici dels drets i de les llibertats i garantir la seguretat ciutadana.»
 - «Una llei orgànica determinarà les seves funcions, els seus principis bàsics d'actuació i els seus estatuts.»
4. Entenem que la *deontologia* és el tractat o ciència que estudia el comportament ètic a qual-sevol disciplina professional.

L'ètica és el conjunt de valors del comportament individual o col·lectiu que defineixen una determinada actitud social.
5. Els principis deontològics de la professió policial neixen juntament amb la primera policia moderna: la Policia Metropolitana de Londres de l'any 1829. Sir Robert Peel va considerar que els agents de la nova policia no podien sortir a recórrer els carrers sense uns principis que orientessin la seva actuació.

La Resolució 34/169 de 17 de desembre, per la qual l'Assemblea General de les Nacions Unides aprova el Codi de conducta per a funcionaris encarregats de fer complir la llei i les posteriors directrius per a l'aplicació efectiva del Codi de conducta el 24 de maig de 1989.

La Declaració 690 sobre la policia del Consell d'Europa és un altre text fonamental a la nostra normativa.

6. Els textos normatius de referència per a la policia local a Catalunya són:

- La Constitució d'Espanya de 1978
- L'Estatut d'autonomia de Catalunya de 1979
- La Llei orgànica 2/86 de forces i cossos de seguretat. 1986. Preàmbul i art. 5è
- La Llei 16/91 del Parlament de Catalunya de les Polícies Locals de Catalunya. 1991

7. Els principis bàsics d'actuació de la policia a Espanya estan recollits a la Llei orgànica 2/86 de forces i cossos de seguretat. 1986. Art. 5è. Entre els més significatius trobem els referits a:

- Adequació a l'ordenament jurídic
- Relacions amb la comunitat
- Tractament de detinguts
- Dedicació professional
- Secret professional
- Responsabilitat

8. Detenció, detenció il·legal i *habeas corpus* són conceptes associats a la privació de llibertat d'una persona. Veure CE, art. 17, 24 i 55. LECr art. 520.

- La *detenció* és la privació de la llibertat ambulatoria d'una persona sobre la base de la possible imputabilitat d'una infracció penal. La pot realitzar qualsevol persona, però normalment ho fa la policia.
- La *detenció il·legal* és una detenció amb algun defecte de forma o procediment en no donar compliment als requisits jurídics a l'hora de detenir alguna persona o falta de garanties d'imputabilitat (proves suficients). Detenció il·legal. Veure Codi penal, art. 167 per al delictes de detenció il·legal per part d'un funcionari públic.
- L'*habeas corpus* és el dret del detingut de garantia reforçada que consisteix a sol·licitar la compareixença immediata davant l'autoritat judicial per denunciar aquesta situació.

9. Els terminis o espais de temps que s'han de preservar des d'un punt de vista deontològic són:

- Amb caràcter general el temps de la detenció ha d'ésser el mínim imprescindible per a la investigació dels fets i la identificació dels detinguts. El temps ha de ser l'estrictament necessari per aclarir els fets, en un màxim de 72 h, dins de les quals el detingut o bé ha de quedar en llibertat o bé ha de passar a disposició judicial.
 - S'ha de notificar al jutge les detencions en un màxim de 24 hores. El temps màxim de la detenció preventiva no pot ser superior a 72 hores. Aquestes 72 hores es poden ampliar, per prescripció judicial, a 48 hores més en cas de pertinença a banda armada o grups terroristes.
 - En alguns supòsits d'expulsió d'estrangers del territori nacional, l'autoritat judicial pot autoritzar l'ingrés en un centre de custòdia per un termini de 40 dies.
 - Una vegada efectuada una detenció i en compliment dels drets del detingut es poden esperar a la presència de l'advocat un màxim de 8 hores; en aquest supòsit s'ha d'informar l'autoritat judicial.
10. L'article 520 de la Llei d'enjudiciament criminal, d'acord amb l'article 24 de la CE, fa referència a dos aspectes que cal tenir en compte:
- Quant a la forma de portar a terme la privació de llibertat, la persona detinguda ha de:
 - a) Ser informada dels seus drets immediatament i de manera comprensible.
 - b) Ser informada de les raons de la seva detenció immediatament i de manera comprensible.
 - c) No pot ser obligada a declarar.
 - d) Se li ha de garantir l'assistència d'advocat. Té dret a designar-ne un de la seva elecció; en cas contrari se li designarà d'ofici.
«En la forma que menys perjudiqui el detingut o pres, la seva persona, reputació i patrimoni (520.1).»
 - Pel que fa als drets que assisteixen el detingut, i d'acord amb l'art. 17 de la CE:
 - a) Dret a estar en silenci.
 - b) Dret a no declarar contra si mateix i a no confessar-se culpable.
 - c) Dret a designar advocat.
 - d) Dret que es posi en coneixement del familiar o persona que desitgi el fet de la detenció i el lloc de custòdia en què es trobi en cada moment. «Els estrangers tenen dret que les circumstàncies anteriors es comuniquin a l'oficina consular del seu país.»
 - e) Dret a ser assistit gratuïtament per un intèrpret.
 - f) Dret a ser reconegut pel metge forense.

11. Contrastar les respostes de manera transversal amb les definicions del glossari del manual de consulta de l'alumne. Comentar amb el professor.
12. Contrastar les respostes de manera transversal amb les definicions del glossari del manual de consulta de l'alumne. Comentar amb el professor.